

Editoři:

P. Vaňous, Zd. Dragoun

Fotografie na první straně obálky:

Foto Karel Fink

Na textové části oddílu I. se autorsky a redakčně podíleli:

O. Ambrožová, H. Čížinská, Z. Dragoun, M. Ernýgrová, D. Havlíková, A. Křížová,
M. Mašková, L. Matiašková, J. J. Outrata, L. Špaček, P. Vaňous, M. Zachař

Tato práce, která vznikla tvůrčím zpracováním autorů a nakladatele, je chráněna autorským právem podle autorského zákona. Ve smyslu tohoto zákona jsou chráněny i jednotlivé části této publikace. Části nebo celou publikaci lze fotografovat, xerokopovat, scanovat, elektronicky nebo jinak reprodukovat pouze se svolením autorů a nakladatele.

Vydal Milan Čermák, Na Klikovce 9, 140 00 Praha 4

© Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v hl. městě Praze, 2003

© Eliška Konopiská (obálka a titulní strana), 2003

© Milan Čermák, 2003

ISBN 80-86360-32-6

OBSAH

OBSAH	3
I. STÁTNÍ PAMÁTKOVÝ ÚSTAV V HLAVNÍM MĚSTĚ PRAZE	5
1. Úvod.....	5
2. Organizace a řízení Státního památkového ústavu v hlavním městě Praze..	7
<i>Organizační struktura .....</i>	<i>7</i>
<i>Pracovníci Státního památkového ústavu v hlavním městě Praze.....</i>	<i>7</i>
<i>Vědecká (Památková) rada a Regionální komise Státního památkového ústavu v hlavním městě Praze .....</i>	<i>9</i>
3. Rozbor hospodaření Státního památkového ústavu v hl. městě Praze...11	
4. Souhrn hlavních činností ústavu.....13	
<i>Oddělení péče o Pražskou památkovou rezervaci .....</i>	<i>13</i>
<i>Oddělení péče o území mimo Pražskou památkovou rezervaci .....</i>	<i>13</i>
<i>Referát zahradní architektury .....</i>	<i>13</i>
<i>Oddělení evidence, dokumentace a památkových průzkumů.....</i>	<i>13</i>
<i>Samostatné oddělení archeologie.....</i>	<i>13</i>
<i>Samostatné oddělení vnitropodnikových služeb .....</i>	<i>14</i>
5. Činnost odborných oddělení	15
<i>Oddělení péče o Pražskou památkovou rezervaci .....</i>	<i>15</i>
<i>Oddělení péče o území mimo Pražskou památkovou rezervaci .....</i>	<i>21</i>
<i>Referát zahradní architektury .....</i>	<i>25</i>
<i>Oddělení evidence, dokumentace a památkových průzkumů.....</i>	<i>26</i>
<i>Samostatné oddělení archeologie.....</i>	<i>44</i>
6. Publikační činnost.....58	
7. Pedagogická činnost.....60	
8. Přednášková a popularizační činnost.....61	
9. Účast v komisích, společnostech a vědeckých radách	62
<i>Vědecké komise a rady .....</i>	<i>62</i>
<i>Členství v redakčních radách.....</i>	<i>62</i>
<i>Členství ve společnostech.....</i>	<i>62</i>
<i>Účast na konferencích.....</i>	<i>63</i>
<i>Účast na seminářích.....</i>	<i>64</i>
II. TEMATICKÉ PŘÍSPĚVKY.....	65
<i>Zpráva o velké vodě v Praze v srpnu 2002 .....</i>	<i>65</i>
<i>Restaurování gotické dvorní fasády a gotické malby v interiéru čp. 150/I, Karlova 42 .....</i>	<i>70</i>
<i>Restaurování gotické malby v domě U Lilie čp. 459/I, Malé náměstí 11.....</i>	<i>71</i>
<i>Rekonstrukce a přestavba objektu U Červeného křížku čp. 437/III, Všehrdova 15 .....</i>	<i>72</i>
<i>Celoplošná, rozsáhlá oprava pláště gotické hradby Nového Města pražského v úseku od ul. Na Šlupí po barokní bastion č. XXXI, Božích muk na Karlově .....</i>	<i>74</i>

<i>Restaurátorské práce uměleckých děl secesní fasády domu čp. 389/II, Rašínovo nábř. 46, Praha 2, prováděné v rámci obnovy celé fasády</i>	76
<i>Pět obrazů z kláštera kapucínů na Hradčanech</i>	77
<i>Akciový pivovar v Nuslích – příspěvek k otázce zachování industriální památky</i>	79
<i>Rekonstrukce objektů Švandova divadla při čp. 6 a 7, Štefánikova 57, Praha 5- Smíchov</i>	82
<i>Předběžné výsledky archeologického výzkumu v Nerudově ulici čp. 249/III na Malé Straně</i>	84
<i>Nové poznatky o stavebním vývoji čp. 249/III</i>	90
<i>Archeologický výzkum ve Šporkově ulici čp. 322/III</i>	92

I. STÁTNÍ PAMÁTKOVÝ ÚSTAV V HLAVNÍM MĚSTĚ PRAZE

1. Úvod

Po výrazných změnách v roce 2001, které souvisely se změnou zřizovatele (místo Magistrátu hl. m. Prahy se zřizovatelem stalo Ministerstvo kultury České republiky) a s reorganizací, byl rok 2002 spíše konsolidační. Nová organizační struktura se osvědčila a pracovníci, přijatí na místa vytvořená v rámci reorganizace, byli zaškoleni. Přes všechna racionalizační opatření nejsou dosud dostatečně obsazena odborná oddělení, stále dochází k nárůstu agendy. Přetěžování pracovníků má za následek i jejich fluktuaci, získávání nových odborníků je vzhledem k pracovním a platovým podmínkám velmi obtížné a jejich zaškolování dlouhodobé a komplikované. Některá pracoviště dosud nemohla vzniknout, chybí např. pracoviště pro činnost kulturně-výchovnou, koncepční a propagační. Přesto ústav pracuje na dvou výzkumných záměrech programu výzkumu a vývoje příspěvkových organizací zřizovaných Ministerstvem kultury ČR. Dále ústav vydal Výroční zprávu za rok 2001 a započal přípravné práce k vydání dalšího dílu sborníku Staletá Praha (s archeologickou tematikou), které bylo na řadu let přerušeno.

Zároveň započala jednání o změně sídla ústavu vyvolaná zejména ekonomickými hledisky, ale tyto skutečnosti nikterak neovlivnily běžný chod pracoviště. Jinak zůstane rok 2002 zapsán v naší paměti nepochybně jako rok povodňový, který přinesl mnohé nenahraditelné ztráty na památkovém fondu. Přes tyto nešťastné úbytky se památkářská obec stmelila o to více v úsilí o záchranu ušetřeného architektonického dědictví.

Plošně chráněná území – přehled statistických údajů

Seznam, rozloha a počet památek v jednotlivých vyhlášených zónách vč. PPR a OP PPR (Počet památek je uveden podle počtu RČ, t.j. v rozsahu jednotlivých památek, areálů a souborů jako celku).

<i>Název</i>	<i>Počet pam.</i>	<i>Rozloha v ha</i>	<i>Rok vyhl.</i>
Pražská památková rezervace	1344	865,0	1971
Ochranné pásmo PPR	632	8963,0	1981
Barrandov	8	112,0	1993
Staré Bohnice	4	–	1993
Dejvice, Bubeneč, horní Holešovice	52	240,0	1993
Baba	6	13,5	1993
Staré Ďáblice	3	cca 8,2	1991
Stará Hostivař	28	14,0	1993
Karlín	32	98,0	1993
Královice	2	58,0	1991
Nusle	4	cca 95,0	1993
Vilová kolonie Ořechovka	3	31,8	1991
Ruzyně – pam. rezervace lid. architektury	7	7,3	1995
Osada Rybáře	3	11,2	1991
Smíchov	46	220,0	1993
Stodůlky – pam. rezervace lid. architektury	6	8,1	1995
Vinohrady, Žižkov, Vršovice	203	533,0	1993

Spisová agenda PÚPP (SPÚ HMP) v letech 1999–2002

Poznámka: V roce 2002 bylo v SPÚ HMP zaevidováno celkem 20 002 spisů.

2. Organizace a řízení Státního památkového ústavu v hlavním městě Praze

Organizační struktura

Pracovníci Státního památkového ústavu v hlavním městě Praze

Ředitel

Špaček Ladislav PhDr.

Eksteinová Věra Mgr. (sekretářka ředitele)

Odbor památkové péče:

Mašková Miroslava Ing. – vedoucí odboru

Oddělení péče o Pražskou památkovou rezervaci

Ambrožová Olga PhDr. – vedoucí oddělení

Derynková Miroslava Ing. arch. (do 30. 4.)

Furáková Iva PhDr.

Hájek Josef Mgr. (od 20. 5.)

Holá Lucie PhDr.

Jedlička Martin Mgr.

Kosová Eva Ing. arch.

Kroulíková Kateřina Ing. arch.

Matějovičová Marie Ing.

Matoušková Pavla Mgr.

Mihálová Zdeňka (od 18. 2. do 30. 9.)

Nejedlá Hedvika Mgr. (od 18. 2.)

Růžičková Jana Ing.

Růžička Zdeněk Ing. arch.

Sovinová Yveta Mgr.

Vejvodová Blanka (od 15. 11)

Vytopilová Olga Mgr. (mat. dovolená)

Holubová Markéta Ing. (zahradní architekt)

Oddělení péče o území mimo Pražskou památkovou rezervaci

Zachář Michael PhDr. – vedoucí oddělení

Bártová Martina Ing. arch.

Doležalová Emílie Ing. arch.

Dryková Iva

Ernýgrová Milena Ing.

Chalupa Zdeněk Ing. arch.

Medová Blanka Ing. Arch.

Mladá Zdenka Ing.

Sochor Lubomír Mgr.
Straňák Jan Ing. arch.
Šatopletová Radka Ing. (mat. dovolená)
Tins Miloš Ing. arch.
Valtr Ladislav Mgr.
Stejskalová Jana Ing. (zahradní architekt) (do 30. 4.)

Oddělení evidence, dokumentace a památkových průzkumů

Křížová Alexandra Ing. arch. – vedoucí oddělení
Čížinská Helena PhDr. (movité památky, ISO)
Fink Karel (fotograf)
Kredbová Věra (archiv stavebně hist. průzkumů, fotoarchiv)
Krutinová Amálie Mgr. (monitoring)
Matiášková Lenka (knihovna, restaurátorské zprávy, archiv zaměření,
rekonstrukcí a nálezových zpráv)
Outrata Jan PhDr. (nemovité památky, archiv původních plánů)
Havlíková Dorota Ing. arch. (reidentifikace)
Rysová Zora Ing. (reidentifikace)
Rusoová Irena Ing. arch. (monitoring)
Tatýrková Michaela
Vaňous Petr Mgr. (monitoring)
Petrů Jaroslav PhDr. (reidentifikace)

Samostatné oddělení archeologie

Dragoun Zdeněk PhDr. – vedoucí oddělení
Čiháková Jarmila PhDr.
Fiškandlová Ivana
Havrda Jan Mgr.
Hlavatá Markéta (mateřská dovolená)
Kovář Miroslav Bc.
Kozák Karel
Lochmann Zdeněk PhDr.
Müller Martin
Omelka Martin Mgr.
Podliska Jaroslav Mgr.
Podlisková Jana
Procházková Marcela
Růžička Michal
Stieranková Jana
Svatošová Sylvie
Šebera Milan
Tryml Michal PhDr.
Vachuda Jiří
Veselá Lubomíra
Vodehnalová Michaela
Wallisová Michaela Mgr.
Zavřel Jan RNDr.

Samostatné oddělení vnitropodnikových služeb

Kutílek Vladimír Ing. – vedoucí oddělení
Adámková Jiřina (finanční účtárna)
Blahová Vlasta (spisový archiv)
Blinková Eva (písařna)
Buřitová Jitka Mgr. (podnikový právník)
Hanzlová Ladislava (mzdová účtárna)
Holečková Jana (podatelna)
Hykšová Vlasta (spisový archiv)
Kotálová Jiřina (hospodářská zpráva)
Pašingerová Alena (podatelna)
Pohlová Renata (písařna)
Sršeň Josef (stavební technik)
Šolc Jaroslav (telefonní centrála)

Vědecká (Památková) rada a Regionální komise Státního památkového ústavu v hlavním městě Praze

Památková rada je poradním orgánem ředitele SPÚ HMP v otázkách problematiky památkové péče. Vyjadřuje se k předloženým záměrům, studiím a projektům v případech, dotýkajících se závažným způsobem významných památkových objektů a urbanistických a panoramatických hodnot v hlavním městě Praze, urbanistických celků a novostaveb v historickém kontextu města. Předkládá iniciativní návrhy v otázkách stavu a využití památkových objektů. Členství ve Vědecké (Památkové) radě je čestné. Její činnost byla obnovena v roce 1999, v roce 2002 se konalo její zasedání 9x a bylo projednáno více než 54 případů.

Seznam členů Památkové (Vědecké) rady:

1. Prof. Ing. arch. M. Baše
2. PhDr. K. Bečková
3. Doc. PhDr. M. Benešová, DrSc.
4. Prof. ing. arch. B. Fanta, CSc.
5. Prof. PhDr. M. Horyna, CSc.
6. P. Jerie
7. Doc. PhDr. J. T. Kotalík, CSc.
8. PhDr. J. Noll
9. PhDr. J. Petru
10. Ing. arch. J. Sedlák
11. Doc. Ing. arch. J. Škabrada, CSc.
12. Ing. arch. J. Mrázek

Regionální komise Státního památkového ústavu v hlavním městě Praze posuzuje a doporučuje (nedoporučuje) návrhy na zapsání objektů za kulturní památku před jejich odesláním na MK ČR. V roce 2002 zasedala komise 6x a posoudila celkem 37 návrhů.

Seznam členů Regionální komise:

1. Doc. Ing. arch. F. Kašička, CSc.
2. PhDr. B. Fragner
3. PhDr. R. Baťková
4. Ing. B. Pacáková

5. Bc. K. Ksandr
6. PhDr. L. Špaček
7. Ing. M. Mašková
8. PhDr. O. Ambrožová

3. Rozbor hospodaření Státního památkového ústavu v hl. městě Praze

Hospodaření Státního památkového ústavu v hlavním městě Praze probíhalo v rámci schváleného rozpoisu rozpočtu Ministerstva kultury ČR.

Celkový příspěvek zřizovatele za rok 2002 činil 36 053 tis. Kč v položkách

24 869 tis. Kč	provozní dotace na činnost organizace
731 tis. Kč	institucionální prostředky na projekt vědy a výzkum (dále jen V+V) „Nové prameny k raně a vrcholně středověkým dějinám Prahy“
250 tis. Kč	účelová dotace na program „Reidentifikace kulturních památek v ČR“
170 tis. Kč	účelová dotace na program „Integrovaného systému ochrany movitého kulturního dědictví“
1 933 tis. Kč	institucionální prostředky na projekt V+V „Terénní a badatelský průzkum, dokumentace a pasportizace ohrožených skupin památek na území hlavního města Prahy“
7 000 tis. Kč	účelová dotace na záchranný archeologický výzkum „Nerudova 249/III“
1 004 tis. Kč	účelová dotace na program podpory záchranných archeologických výzkumů v lokalitě Miškovice Polabská ul. 320
96 tis. Kč	účelová dotace na záchranný archeologický výzkum „Valdštejská 613/III“

Jednotlivé příspěvky a účelové dotace byly pro dané účely vesměs plně vyčerpány. Všechny závazné ukazatele rozpočtu stanovené zřizovatelem byly dodrženy.

Struktura nákladů v roce 2002:

Náklady v tis. Kč:

Spotřeba materiálu	1 994 tis. Kč
Spotřeba energie	77 tis. Kč
Náklady na prodané zboží	1 tis. Kč
Opravy a udržování	250 tis. Kč
Cestovné	303 tis. Kč
Náklady na reprezentaci	13 tis. Kč
Ostatní služby	16 880 tis. Kč
Mzdové náklady	14 675 tis. Kč
z toho platy zaměstnanců	14 522 tis. Kč
Zákonné sociální pojištění	5 083 tis. Kč
Zákonné sociální náklady	290 tis. Kč
Příspěvek na stravování	571 tis. Kč
Daně a poplatky	2 tis. Kč
Ostatní náklady	243 tis. Kč
Odpisy hmotného a nehmotného majetku	956 tis. Kč
Celkové náklady organizace	41 338 tis. Kč

Struktura výnosů v roce 2002:

Výnosy v tis. Kč:

Příspěvek na činnost (včetně účelových prostředků)	34 569 tis. Kč
Výnosy z archeologické činnosti	6 339 tis. Kč
Tržby za prodané zboží	2 tis. Kč
Úroky přijaté	18 tis. Kč
Ostatní příjmy	413 tis. Kč
Celkové výnosy organizace	41 341 tis. Kč

Hospodářský výsledek:

Hospodaření skončilo ziskem 3 tis. Kč, který byl navržen k rozdělení do rezervního fondu.

Daňová povinnost v oblasti daně z příjmu ústavu nevznikla.

4. Souhrn hlavních činností ústavu

Oddělení péče o Pražskou památkovou rezervaci

Oddělení se zabývá veškerou agendou, související se stavební činností na území PPR, mimo objekty a areály národních kulturních památek (NKP). Jedná se o zpracování odborných vyjádření, sloužících jako podklad pro vydání rozhodnutí MHMP OPP a odborné konzultace ve všech fázích projektové přípravy i vlastní realizace staveb, kdy zajišťuje odborný dohled nad stavební a restaurátorskou činností.

Oddělení péče o území mimo Pražskou památkovou rezervaci

Zajišťuje obdobnou činnost, jako oddělení rezervační, ale na celém území Velké Prahy – mimo PPR. Na tomto rozsáhlém území se uplatňuje rozdílný způsob památkové ochrany podle toho, zda je objekt zapsanou památkou, součástí památkově chráněného území nebo ochranného pásma.

Referát zahradní architektury

Referát historických zahrad a parků pracuje v rámci obou výše uvedených odborných oddělení. Vyjadřuje se k úpravám zahrad a parků na území Prahy, k úpravám veřejných prostranství v rezervaci a památkových zónách a vede knihovnu a archiv, týká-li se zahrad a parků.

Oddělení evidence, dokumentace a památkových průzkumů

Oddělení zahrnuje referát evidence a dokumentace, referát monitoringu Pražské památkové rezervace, referát integrovaného systému ochrany movitého kulturního dědictví (ISO), referát obnovené identifikace nemovitých kulturních památek, knihovnu a archivy. Oddělení se zabývá archivací, doplňováním stavebně historických průzkumů, nálezočných a restaurátorských zpráv a fotodokumentace, včetně evidence movitých památek, které patří národním kulturním památkám, a vedením a doplňováním knihovny. Dále zpracovává výběr a podklady k návrhům objektů, vhodných k prohlášení za památku. Spolupracuje s ostatními orgány památkové péče jak na území hlavního města, tak v celorepublikovém měřítku.

Samostatné oddělení archeologie

Hlavní činnost se soustřeďuje na provádění záchranných archeologických výzkumů. Velice významná je též archeologická památková péče – vedení centrální databáze stavebních akcí a stanovování odborných podmínek pro ochranu archeologických lokalit ve vyjádřeních SPÚ HMP, sloužících jako podklad pro vydání rozhodnutí MHMP OPP.

Samostatné oddělení vnitropodnikových služeb

Oddělení zajišťuje ekonomické podmínky pro činnost ústavu po stránce účetnictví, financování, plánování rozpočtu a správy a ochrany majetku ústavu včetně jeho inventarizace. Zajišťuje plynulý výkon agend, souvisejících s provozem ústavu (podatelna, písárna, spisový archiv apod.

Podrobný výčet veškerých činností jednotlivých oddělení je blíže popsán v následující kapitole.

5. Činnost odborných oddělení

Oddělení péče o Pražskou památkovou rezervaci

V roce 2002 bylo oddělení posíleno tabulkově na 15 odborných referentů včetně jednoho zahradního architekta. Z důvodu trvající fluktuace pracovníků a odchodu jedné referentky na mateřskou dovolenou však faktický počet referentů během roku kolísal a nebyl po celou dobu zcela naplněn. Nepodařilo se tak zajistit zastupitelnost referentů v jednotlivých katastrech v případech dovolené nebo dlouhodobé nemoci, ani to, aby jeden referent sledoval kontinuálně svěřenou část rezervace po co nejdelší dobu, což by byla situace optimální z hlediska ochrany památek i z hlediska veřejnosti. Stálou příčinou tohoto stavu je výrazné platové podhodnocení pracovníků památkové péče, které je s ohledem na životní náklady markantní zvláště v hlavním městě. Krizový nárůst práce znamenaly v této situaci (nejen pro referenty rezervačního oddělení) srpnové povodně. Přesto se odstraňování povodňových škod v památkové rezervaci podařilo díky značnému pracovnímu nasazení zvládnout urychleným vydáváním odborných vyjádření a konzultačních zápisů i průběžným dohledem na stavbách, kde bylo třeba často bránit překotnému vysoušení, které by způsobilo větší škody než voda.

Významné akce obnovy, na kterých byl vykonáván památkový dohled:

PRAHA 1 – STARÉ MĚSTO

Kostel sv. Anny, Anenské nám. – pokračují restaurátorské práce nástěnných maleb a kamenických prvků a sanace zdiva jižní stěny lodi.

Kostel sv. Haštala, Haštalské náměstí – provedeno statické zajištění a částečná oprava omítek nad přízemím vápenným probarveným štukem.

Kostel sv. Havla, Havelská ulice – proběhla rekonstrukce fasád věží, věžních bání a restaurování sochařské výzdoby (ukončeno v říjnu 2002).

Čp. 2/I, Mariánské nám. 2 – proběhlo statické zajištění a restaurování dvou rozměrných sousoší (J. Mařatka) a jedné reliéfní plastiky (S. Sucharda) z umělého kamene na západní fasádě, bylo opraveno zábradlí a položena nová dlažba na balkónu.

Čp. 158/I Clam–Gallasův palác, Husova 20, Mariánské nám. 3 – interiérová úprava místností v sev. traktu, 1. p., repase a doplnění parket, repase dveří, oken, restaurování štukové výzdoby, restaurování maleb, umělých mramorů, rest. 10 kachlových kamen (kolaudováno v lednu 2003).

Čp. 177/I, Seminářská 6 – probíhá rekonstrukce objektu.

Čp. 189/I, Karlova 2, Smetanovo nábř. 28 – oprava krovu a s tím související havarijní zajištění římsy, položení nové střešní krytiny, obnova fasády včetně restaurování barokního kamenného portálu, oprava oken.

Čp. 211/I, Anenské nám., ul. Anenská, Liliová, Zlatá – skončily práce na sanaci zdiva (drenážní kanálky, zavedení elektroosmózy), mezi opěráky byla položena nová řevnická dlažba (namísto zámkové) jižní strana kostela, 2. fáze restaurování kamenných prvků a vybraných maleb v interiéru kostela (oboje zkolaudováno na podzim 2002).

- Čp 223/I**, Karlova 26, Řetězová 5 – rekonstrukce středního traktu, včetně restaurátorských prací na schodišti a v sálech, statické zajištění stropu sálu se štukovou výzdobou.
- Čp. 234/I Kostel sv. Jiljí**, Husova 8 – proběhlo restaurování fresek V. V. Reinera nad západní kruchtou, (kolaudováno v prosinci 2002), probíhá oprava krovu a střechy severního křídla kláštera.
- Čp. 246/I**, Řetězová 2, Liliová 12 – rekonstrukce objektu, kolaudace v lednu 2003.
- Čp. 286/I**, Karoliny Světlé 18, Betlémská 5, Boršov 9 – pokračuje rekonstrukce objektu započatá v r. 1995 pro dům se službami seniorům, proběhlo restaurování pěti záklopových stropů ve 2. patře, buduje se společenský sál ve dvoře.
- Čp. 436/I**, Michalská 19, Jilská 18 – pokračovala celková rekonstrukce objektu, v rámci které byl zjištěn neobvykle vysoký počet dřevěných malovaných stropů z období renesance a baroka, středověké stavební články a nástěnné malby ze 14., 18. a 19. století. Všechny tyto prvky jsou po restaurování prezentovány na místě.
- Čp. 527/I**, Jilská 2, Skořepka 1 – obnova sgrafitové fasády restaurátorským způsobem (sgrafita, rest. kamenné sochy, kamenných prvků, štukové výzdoby).
- Čp. 1009/I**, Národní 3 a 5, Divadelní 10, Krocínova 5 – proběhly stavební a restaurátorské práce vestibulu, předšálí dvorany, galerie I. patra včetně restaurování stropu se štukovou dekorativní výzdobou.
- Čp. 1012/I Palác Lažanských**, Národní 1, Smetanovo nábř. 2, Divadelní 3 – probíhá rekonstrukce objektu včetně položení nové střešní krytiny a obnovy pláště budovy, kolaudace plánována v lednu 2003.
- Čp. 201/I Smetanovo muzeum**, Novotného lávka 1 – obnova fasády, restaurování sgrafit, kamenných prvků, kovových prvků, v r. 2002 ukončena východní a severní fasáda, v r. 2003 bude probíhat oprava západní fasády.
- Čp. 323/I**, Karoliny Světlé 27, Betlémská 3 – započala rekonstrukce objektu. Proběhlo statické zajištění objektu, probíhá archeologický průzkum v suterénech.
- Čp. 635/I** – pokračovala oprava krovu nad klášterem minoritů u kostela sv. Jakuba, byl staticky zajištěn povalový strop nad letním refektářem.
- Čp. 150, 151/I**, Karlova 42 – proběhlo restaurování gotické cihlové fasády a středověkých maleb (restaurování dokončeno v prosinci 2002), stavební rekonstrukce pokračuje.
- Čp. 1006/I**, Revoluční 7 – rekonstrukce fasád, světlíků, oken, restaurování kamenných a kovových prvků, restaurování nebo obnovení světel, (skončeno v únoru 2002).
- Čp. 458/I**, Malé náměstí 12 – proběhlo restaurování nástěnné gotické figurální malby.
- Čp. 465/I**, Melantrichova 11 – byla restaurována částečně zachovaná rokoková nástěnná malba a iluzivní barokní nástěnné malby, vídeňské parkety a kamenné portály, (skončeno v prosinci 2002).
- Čp. 459/I**, Malé náměstí 12 – proběhlo restaurování kamenného klasicistního portiku, oprava fasády a zábradlí, (skončeno v listopadu 2002).
- Čp. 527/I**, Skořepka 1 – bylo provedeno restaurování sgrafit, štukové výzdoby, sochy Jitřiny Panny Marie a oprava fasády.
- Čp. 749/I**, Haštalská 4 – oprava fasád, restaurování secesní sochařské a štukové výzdoby od architekta O. Polívky.

- Čp. 791/I**, Haštalská 9 – oprava fasád, restaurování sochařské a štukové výzdoby.
- Čp. 797/I**, U Obecního dvora 3 – oprava uliční fasády, restaurování štukové výzdoby a vrat v přízemí.
- Čp. 847/I Nemocnice s poliklinikou**, Na Františku 8 – restaurátorským způsobem byla provedena oprava východní fasády a opravy dvorních fasád, zahájena rekonstrukce ve 2. NP jižního a západního křídla.
- Čp. 932/I**, Salvátorská 6 – celková rekonstrukce objektu Ministerstva pro místní rozvoj ČR, restaurátorská oprava uliční fasády s bohatou štukovou a sochařskou výzdobou, repase historických vrat a vstupů v přízemí.
- 1068/I**, Pařížská 10 – celková rekonstrukce objektu, restaurátorským způsobem opravena uliční fasáda, na nároží doplněna věž, která byla odstraněna koncem 40. let 20. století.
- Dvořákovo nábreží a nábreží Na Františku** – v úseku od Štefáníkova mostu k Mánesovu mostu byly zahájeny a částečně dokončeny opravy opěrných zdí a zábradlí.

PRAHA 1 – JOSEFOV

- Čp. 10/V**, Elišky Krásnohorské 2 – restaurátorská oprava uliční fasády a domovního interiéru, přístavba výtahu ve dvoře, rekonstrukce přízemí a suterénu, postupně probíhá rekonstrukce jednotlivých bytů.
- Čp. 19/V**, Kaprova 5 – rekonstrukce přízemí, suterénu a dvorního přístavku na kubánskou restauraci, oprava uliční a dvorní fasády.

PRAHA 1 – NOVÉ MĚSTO

- Jindřišská věž** – dokončena stavební obnova za účelem společenské aktivace nevyužívané památky. Těžištěm je technicky náročná vestavba samonosné železobetonové konstrukce pater s komunikačním jádrem do prázdného tubusu věže. Historické obvodové zdívo bylo v interiéru restaurátorsky ošetřeno, vestavba je k němu pouze přiložena.
- Čp. 772/II**, Václavské nám. 2, Praha 1 (Astra II, palác EURO) – dokončena novostavba administrativního objektu.
- Čp. 707/II Langhans**, Vodičkova 37 – dokončena přestavba a nástavba uličního křídla a novostavby křídel ve dvoře a k Františkánské zahradě.
- Čp. 76/II, 1390/II**, Spálená 14, Vladislavova 15, 17 – pokračuje rekonstrukce a výstavba nových objektů v areálu České pojišťovny.
- Čp. 745/II**, Jungmannova 24 – zahájena výstavba nových objektů ve dvoře a přestavba uličního křídla pro převážně administrativní účely a s rozsáhlými podzemními garážemi.
- Čp. 782/II Hotel Juliš**, Václavské nám. 22 – dokončena přestavba hotelového objektu u Františkánské zahrady a pokračovala přestavba uličního objektu na obchodní centrum.
- Čp. 799/II**, Václavské nám. 48 – dokončena přestavba spojená s nástavbami dvorních křídel a se zbudováním podzemních garáží v bývalé Zemědělské radě.
- Čp. 805/II**, Václavské nám. 60 – dokončena přestavba uličních i dvorních křídel na obchodní a bytovací zařízení.

Čp. 755/II, 756/II U Pinkasů, Jungmannovo nám. 16, 15 – dokončena přestavba objektů opět na hostinské zařízení.

Čp. 848/II, Na Příkopě 6 – dokončena I. etapa celkové rekonstrukce objektu.

Čp. 850/II, Na Příkopě 8 – pokračovala druhá etapa přestavby bývalého bankovního domu na obchodně administrativní objekt.

Čp. 991/II, Senovážné náměstí 13 – pokračuje přestavba novorenesanční reprezentativní budovy bývalé Hypoteční banky Království českého z roku 1890 na hotel. Ve vnitrobloku byla postavena novostavba pokojové části hotelu a podzemní garáže, kongresový sál, lázně, tři restaurace ad.

Čp. 1054/II, Na Poříčí 48 – v červnu zbořeno.

Čp. 1178/II, Petřská 9 – dokončena celková rekonstrukce objektu s půdní vestavbou vyjma pravé přízemní obchodní části a suterénu.

Čp. 1234/II, Novomlýnská 7 – po povodni objekt zbořen, navržena novostavba polyfunkčního objektu.

Čp. 1310/II Jubilejní synagoga, Jeruzalémská 7 – dokončeno restaurování uliční fasády a provedena nová střešní krytina střechy nad loděmi a závěrem.

PRAHA 1 – MALÁ STRANA

Kostel P. Marie Vítězné, Karmelitská ul. – pokračují restaurátorské práce v interiéru.

Kostel sv. Tomáše, Tomášská ul. – pokračují opravy a restaurátorské práce.

Čp. 2/III, Malostranské nám. 25, bývalý jezuitský profesní dům – v prosinci 2002 byla dokončena I. etapa rekonstrukce budovy MFF UK a prostory ve východní a severovýchodní části 1.–5. NP, v lednu 2003 bude objekt předán do užívání. V rámci rekonstrukce bylo zrestaurováno původní žulové schodiště, kamenná pískovcová ostění dveří, malířsky nebo novodobým podhledem překryté stropní výmalby a štukové výzdoby interiérů. Odstraněny byly novodobé teracové dlažby na chodbách a nahrazeny kamennou trachytovou dlažbou, v prostorách pracoven byly položeny dřevěné vlýsky částečně s použitím původních sejmutých materiálů. V rámci stavebních prací byly z chodeb odstraněny nevhodné vestavby a podlahové krytiny, původní nosné dřevěné povalové stropní konstrukce byly v místech lokálních poškození „protézovány“ s použitím výřezů autentických materiálů a v případech rozsáhlejší degradace nahrazeny novými dřevěnými prvky při zachování původního konstrukčního řešení. V návaznosti na ukončenou I. etapu pokračují rekonstrukční práce spolu s podrobnými restaurátorskými průzkumy, jejichž výsledkem je postupný odkryv dalších dosud nedokumentovaných historicky cenných prostor a prvků.

Čp. 5/III Grömlingovský palác, Malostranské nám. 28 – byly ukončeny stavební úpravy, v podstatné části suterénu a v přízemí byla opět zřízena kavárna a vinárna. Obzvláště v přízemí došlo k některým výraznějším zásahům do autentického zdiva, rovněž podobu některých nově vkládaných prvků včetně výplní portálů lze s ohledem na charakter objektu a jeho mimořádnou pohledovou exponovanost ve středu Malostranského nám. považovat z hlediska památkové péče za méně zdařilou. V patrech se však z větší části podařilo rehabilitovat pozdně barokní palácovou dispozici s enfiládou místností při hlavních průčelích včetně restaurování kvalitních uměleckořemeslných detailů (dubové dvoukřídlé dveře s mosaznými zámkami, dubové obklady stěn, nástěnné malby, umělý mramor v kamnové nise, klasi-

cistní vestavěná skříň, atd.). Poslední podkrovní podlaží bylo již od velké pozdně barokní přestavby využíváno z větší části k bydlení, nyní byly využity všechny podkrovní prostory k vestavbě mezonetových bytů. Pozitivem je, že nedošlo k zásadním změnám hmoty střechy, kompletně byl zachován autentický krov, přibyly však vikýře, k částečným deformacím došlo zateplením střechy. I přes dílčí nedostatky lze rekonstrukci paláce jako celku považovat z hlediska památkové péče za veskrze pozitivní, obzvláště v patrech byl interiérům vrácen jejich palácový charakter, rovněž obnova pláště budovy včetně barevného pojednání patří v rámci památkové rezervace jistě ke zdařilým.

Petřínská rozhledna – byla ukončena celková rekonstrukce. Tato rekonstrukce měla nepochybně zásadní rehabilitační charakter, odstraněny byly v naprosté většině utilitární degradující úpravy z doby přestavby rozhledny na televizní vysílač. Znovuzřízena byla střední vyhlídková kabina s ochozem, přízemí bylo očištěno od vestavěných příček a otevřeno do jednoho celistvého prostoru, podstatná část klenutého suterénu byla rehabilitována a využita jako výstavní prostor, do tubusu byl opět instalován výtah. Rekonstrukci lze považovat za velmi úspěšnou obnovu známé a často navštěvované technické památky, do budoucna by ještě bylo vhodné odstranit vysílací antény z vrcholu rozhledny a umístit zde velkou repliku české královské koruny dle historického stavu.

Čp. 183/III, Thunovská 9 – obnova pláště domu, jehož součástí bylo rovněž restaurování domovního znamení „Zlaté rolničky“. Restaurovaný originál byl vzhledem k technickému stavu předán Muzeu hl. m. Prahy a na fasádu umístěna replika. Restaurátorský průzkum objevil ve starších vrstvách fasády zbytky velmi náročné renesanční malované výzdoby včetně zlacených nápisů.

Čp. 101 a 102/III, areál Hergetovy cihelny – dokončená přestavba. Vlastní budova cihelny na nábřeží byla postavena v roce 1781 a je malebnou součástí pražského panoramatu. Z autentické historické budovy cihelny však zbyly pouze obvodové stěny, neboť investor bez povolení zbýval barokní klenby cihelny. Konečná podoba včetně barevnosti, je výsledkem rozdílného stanoviska SPÚ HMP a OPP MHMP. Terénní úpravy byly schváleny OPP i přes zamítavé stanovisko SPÚ HMP k použitým materiálům a způsobu dlažby a výškovému řešení terasy. V návaznosti na dokončení rekonstrukce proběhla I. etapa výstavby protipovodňových opatření. Byla přezděna nábřežní zeď a v prosinci proběhlo převzetí tohoto prvního úseku protipovodňových opatření na malostranském břehu. Dalším velmi sporným momentem přestavby tohoto území je návrh zřízení tzv. „vyhlídkové“ promenádní cesty s opěrnými zdmi na poslední přírodní náplavce řeky v Pražské památkové rezervaci mezi cihelnou a Čechovým mostem.

Čp. 169/III, U Zlaté studně 1 – byla zahájena radikální přestavba na pečovatelský dům, díky delší opuštěnosti a zchátralosti objektu byla narušena už i jeho statika a došlo k rozsáhlému bourání nosných zdí.

Čp. 249/III Palác Kinských, Nerudova 15 – pokračovala přestavba paláce na parlamentní ubytovnu. V nadzemních částech objektu, který nesl před rekonstrukcí stopu dlouhodobého využívání ministerstvem obrany, byly restaurátorským průzkumem zjištěny nástěnné malby z období renesance až klasicismu a malované díly záklopových stropů, většinou použité druhotně jako stavební materiál. Po restaurování bylo několik stropů sestaveno a jsou v objektu prezentovány. Byla opravena a natřena uliční fasáda.

- Čp. 282/III**, Mostecká 5, dům U Černého mouřenína – byl po celkové rekonstrukci kolaudován.
- Čp. 388/III**, Karmelitská 2 a 4, bývalý kostel sv. Máří Magdaleny – probíhá I. etapa rekonstrukce objektu pro České muzeum hudby. Ukazuje se zde v celé šíři problematika skloubení požadavků na současné technické vybavení objektu s jeho historickou a památkovou hodnotou. Na restaurování nástěnných maleb, jejichž nález byl zmiňován v minulé ročenke, zatím investor hledá finanční zdroje.
- Čp. 425/III**, Újezd 24, Říční 12 – byla zahájena přestavba a dostavba domu na rohu Újezda a Říční ulice, která je příkladem nerespektování stanovisek památkové péče.
- Čp. 437/III** Všešrdova 15, U Červeného křížku – probíhá náročná rekonstrukce a přestavba. Podrobněji v tematickém příspěvku v druhé části této ročenky.
- Čp. 471/III Nostický palác**, Maltézské nám. 1 – po přerušení v důsledku nedostatku finančních prostředků a po změně investora pokračovaly dokončovací práce na celkové rekonstrukci paláce a zároveň na odstraňování povodňových škod.
- Čp. 478/III**, Maltézské nám. 13 – v červenci 2002 proběhla kolaudace rekonstruovaného objektu. V rámci rekonstrukce celého objektu byly restaurovány renesanční a raně barokní záklopové malované stropy v 1. a 2. patře. Bylo třeba vyměnit některá silně narušená zhlaví a doplnit narušené záklopy. Po odstranění nečistot byly malby fixovány a narušené dřevo zpevněno injektáží. Pak byla provedena retuš malované plochy. Po závěrečné patinaci byla celá plocha ještě fixována. Výsledkem je velmi zdařilé restaurování tohoto souboru malovaných stropů, který však bude v budoucnosti obtížně přístupný.

PRAHA 1 – HRADČANY

- Čp. 105/IV**, Loretánská 21 – byla zkolaudována celková rekonstrukce objektu. Byly opraveny stropní konstrukce, krov, okna a fasáda. V suterénu objektu byla objevena zasypaná jámka, která byla archeologicky prozkoumána.
- Čp. 149/IV**, Pohořelec 6 – byla provedena celková rekonstrukce objektu, při které byly z objektu odstraněny veškeré interiérové dveře a dlažby. Byla opravena fasáda a osazena nová okna. V objektu byly v jedné místnosti restaurovány čtvercové parkety. V ostatních místnostech byla oprava podlah provedena betonovou vrstvou na dřevěných záklopech a trámech a položeny nové dřevěné podlahy.
- Čp. 161/IV**, Úvoz 22 – byla zrestaurována fasáda a domovní znamení Panenky Marie s Jezulátkem.
- Čp. 162/IV**, Úvoz 20 – byly téměř dokončeny hrubé práce celkové rekonstrukce objektu. Byl vyměněn krov se změnou sklonu do dvorní části, byly vyměněny stropní konstrukce a nahrazeny betonovými. Byla osazena nová špaletová okna a opravena fasáda.
- Čp. 210/IV**, U Písecké brány 5 – novodobý objekt byl přestaven na rodinný dům. Z ploché střechy byl vyzdvižen krov a položena tašková krytina.

PRAHA 2 – NOVÉ MĚSTO, VYŠEHRAĐ

Kostel sv. Ignáce, Karlovo nám. – dokončeno restaurování hlavního oltáře a postranních oltářů při presbytáři včetně restaurování výzdoby stěn.

Kostel sv. Kateřiny, Kateřinská ul. – započalo restaurování nástropní fresky V. V. Reiner a dvou dřevěných oltářů. Byl opraven krov a provedena nová střešní krytina.

Kostel sv. Štěpána, Štěpánská ul. – opravena věž kostela po soklovou část.

Čp. 282/II, Myslíkova 26 – probíhá nevhodná přestavba klasického pavlačového obytného objektu na ubytovací zařízení.

Čp. 388/II, Rašínovo nábř. 48 – bylo dokončeno restaurování plastik a fasády z umělého kamene pozdně secesního činžovní domu z r. 1912, s architektonicky cennou fasádou vybavenou figurálními plastikami.

Čp. 389/II, Rašínovo nábř. 46, Praha 2 – pozdně secesní činžovní dům z r. 1911, s architektonicky cennou fasádou do nábreží vybavenou figurálními plastikami a malbami imitujícími sgrafitovou ornamentální výzdobu. Bylo dokončeno restaurování maleb a figurálních plastik.

Čp. 447/II, Apolinářská ul., býv. dům kanovníků u sv. Apolináře – byla dokončena rekonstrukce objektu.

Čp. 460/II, ul. Ke Karlovu, vila Voračických z Paběnic – byla dokončena rekonstrukce v rozsahu obnovy krovu.

Čp. 504/II, Karlovo náměstí, býv. jezuitská novoměstská kolej – byla dokončena výměna střešní krytiny.

Čp. 572/II, Žitná 48 – byla dokončena přestavba klasického činžovního objektu na hotel s podzemními garážemi pod dvorem s novodobým nevhodným vjezdem v uliční fasádě.

Hradby (gotické) Nového Města – dokončena celoplošná oprava pláště v úseku mezi západní částí bastionu XXXI, Božích muk a ulicí Na Slupi, v délce 260 metrů a byla uskutečněna jednání a příprava na opravu navazující části barokní fortifikace.

Na kat. území Nového Města a Vyšehradu probíhající velká oprava **Rašínova nábreží** v úseku u železničního mostu, zahrnující spodní úroveň nábreží, opěrnou zeď horního nábreží se vstupy do podzemí, rampy a schodiště a secesní objekt limnigrafu, byla přerušena povodní.

Oddělení péče o území mimo Pražskou památkovou rezervaci

Hlavní náplní práce oddělení bylo průběžné vypracovávání odborných vyjádření jako podkladu pro vydání správního rozhodnutí Magistrátu hl. m. Prahy. Posuzování návrhů prováděli jednotliví odborní referenti, obtížnější případy řešila odborná porada oddělení, pořádaná oproti minulým letům skutečně pravidelně každý týden v trvání delším než hodinu, zpravidla dvouhodinově. Některé kauzy mající celopražský význam se dostaly na pořad jednání Vědecké rady ředitele ústavu (např. novostavba při nároží ulic Milady Horákové a U Vorlíků na okraji vilové čtvrti v Bubenči, rekonstrukce vyhořelého Měšťanského pivovaru na Královských Vinohradech nebo návrh obnovy areálu vily Gröbe a Havlíčkových sadů). Podařilo se konsolidovat oddělení zajištěním kvalifikovaných pracovníků, památkových architektů a stavebních inženýrů, jejichž profese byla dlouhodobě slabě zastoupena. Namísto dřívějších čtyř osob technického vzdělání disponuje mimorezervační oddělení nyní sedmi, mj. tři jsou autorizovaní architekti, čímž profesionalita pracoviště posílila zejména co do odbornosti konzultací s projektanty a architektonickými týmy. Důležitou pracovní pomůckou na-

pomáhající též růstu vzdělanostního potenciálu jsou metodické pokyny ŠÚPP a materiály Koncepce účinnější péče o památkový fond v hl. m. Praze navazující na vládní materiál Koncepce účinnější péče o památkový fond v České republice do roku 2005. Ač sledují zájmy státní památkové péče především v Pražské památkové rezervaci, neopomíjejí ani rezervace lidové architektury a vyhlášené městské památkové zóny. Těch je v současnosti celkem 14 a spolu se dvěma rezervacemi lidové architektury je stavební činnost na jejich územích hlavním předmětem posuzování. Nejde přitom zdaleka jen o rekonstrukce domů, velké stavební zásahy či urbanistické změny, nýbrž o opravy běžného charakteru jako jsou nátěry fasád, opravy klempířských prvků, komínů, světlíků, dvora či garáže. Ovšem v míře dosud nebyvalé přibyla témata jaksi nepamátkářská, tj. zejména instalace různých telekomunikačních zařízení, antén, výměny rozvodů, obměny firemních označení v téměř identické formě atd. Právě tato agenda přitom doslova nemístně zatěžuje činnost oddělení, které by se mělo více věnovat a do hloubky zajišťovat zodpovědný památkářský „výkon služby“ na těch akcích, kde je nejvíce zapotřebí – za stávajících podmínek nemůže být referent přítomen na důležité akci obnovy třikrát týdně, ačkoliv by to bylo žádoucí. V tomto smyslu se podařilo s Odborem památkové péče Magistrátu hl. m. Prahy dospět k alespoň rámcovému řešení situace, kdy doslova okrajové akce, netýkající se vůbec zájmů památkové péče a přesto předložené k vyřízení, vedoucí oddělení osobně vyřídí na pracovišti Magistrátu (týdně jde o přibližně 40–50 spisů). Případ složitější, nejasný v identifikaci či zasluhující alespoň minimální pozornost, vedoucí požaduje zaslat k vyřízení na pracoviště odborné instituce. Z větších investičních záměrů v ochranném pásmu Pražské památkové rezervace nutno zmínit např. rozsáhlé demolice továrenských komplexů ČKD ve Starých Vysočanech a následnou novou výstavbu (např. hokejová hala), projekt rekonstrukce zámekého náměstí v Čakovicích nebo značně různorodé regenerační náměty v lokalitě dolních Holešovic.

Cílevědomě se jednotliví referenti snaží vytipovávat další zajímavé objekty či areály k zapsání do Ústředního seznamu nemovitých kulturních památek, a to zvláště nacházejících se vně památkových zón na území vyhlášeného ochranného pásma Pražské památkové rezervace či dokonce mimo ně (např. Krausova vila v Bubenči od Jana Kotěry).

V průběhu roku 2002 si již všichni odborní referenti zvykli na práci s počítačem, postupně se kolektivně odstraňovaly programové nepřesnosti a sjednocoval se grafický vzhled výstupů. Ne vždy byl bohužel zárukou jejich přesnosti a kvality strojový park, jímž oddělení disponuje – zde bude nezbytné zajistit pracovníkům k požadovaným výkonům i odpovídající pracovní prostředky.

Mimorezervační oddělení pracovalo v roce 2002 přece jen s již stabilnějším kádrem zavedených památkářů, takže byla lépe zajištěna kontinuita dobrého památkového dohledu při náročnějších akcích obnovy. Zastupování zkušenými kolegy či přímo vedoucím oddělení nelze sice jako východisko z nouze uplatňovat trvale, avšak při větších akcích typu rekonstrukce Stromovky a Výstaviště, areálu vily Gröbe či povodňové obnovy Karlína je zastupitelnost nezbytná. Ostatně právě srpnové povodně přinesly oddělení řadu nutné práce akutní povahy, kdy fyzické ohrožení mnoha objektů určených zprvu k okamžité demolici a teprve následně „omilostněných“, nutilo k okamžitému výjezdu, obhlídce, zdokumentování (v úzké spolupráci s dokumentačním odd. ústavu) a vyhodnocení stavu. Rovněž bylo obecným zájmem vyřizování povodňové agendy ve zkrácených lhůtách a bez zbytečných obstrukcí. Deklarovaná památkářská kritéria tak zhusta brala za své při masivním otloukání omítek či prostém

úklidu Karlína či Libně, kdy se bez zdokumentování vyvážely staré podlahy, dveře, okna, letité zájímavé prvky parteru. Nutno ale říci, že co se udělat dalo, tak se zodpovědně vykonalo.

I při běžné všednodenní agendě oddělení zajišťovalo vypracování regulačních podmínek pro zadání Regulačních plánů Karlína, Braníka a části Vinohrad, včetně spolupráce na definitivní verzi (Ing. arch. Tins). Jednotliví pracovníci přitom aktivně docházeli do pravidelných komisí regenerace městských památkových zón – pro Prahu 5 Mgr. Sochor a Ing. Arch. Doležalová, pro Prahu 8 Mgr. Valtr, pro Prahu 10 PhDr. Zacheř a Ing. arch. Tins a pro MČ Horní Počernice Mgr. Valtr.

Oddělení v roce 2002 rovněž zpracovalo 3 návrhy na prohlášení krajinných památkových zón (KPZ) jako součást Koncepce územní památkové ochrany kulturní krajiny v ČR dle zadání MK ČR z roku 1996. Návrhy byly zpracovány pro tyto krajinné památkové zóny: Satalice – Vinoř – Ctěnice, Královice – Koloděje – Hájek, Šárecké a Lysolajské údolí. (Ing. Mladá, Mgr. Valtr, Ing. arch. Straňák).

Významné akce obnovy, na kterých byl vykonáván památkový dohled:

- Čp. 460, Karlín,** Lyčkovu nám., Praha 8 – dokončení generální opravy fasád školy navržené J. Sakařem v secesním stylu (1906). Odstraněn degradující starý nátěr Kenitex, provedena renovace štukatur, sgrafit a kamenných prvků, obnova zlačení.
- Čp. 728, Bubeneč,** nám. Svobody, Praha 6 – rekonstrukce obvodového pláště objektu – 1. etapa – dvorní fasáda – obvodový plášť zateplený kontaktním systémem – minimalizace pohledových změn, výměna klempířských prvků, kompletní výměna kovových výplní, výměna a repase dřevěných výplní, rekonstrukce zimních zahrad, rekonstrukce dvora.
- Čp. 930, Bubeneč,** nám. Svobody, Praha 6 – rekonstrukce obvodového pláště budovy – omítky, vchodové výplně, okna, klempířské prvky. Oprava soklu, vchodových rizalitů a spojovacího krčku z drceného probarveného kameniva restaurátorským způsobem.
- Čp. 188, Bubeneč,** areál Starého výstaviště, Praha 7, bývalá Moderní galerie, dnes AVU – celková rekonstrukce, přístavba dvou podzemních podlaží, výměna dožilých prvků, obvodového pláště a vnitřních výplní, restaurátorské práce v exteriéru i interiéru objektu.
- Čp. 15, Ruzyně,** Staré náměstí 9, Praha 6, rekonstrukce Kubrova statku – změna ve využití na restauraci a administrativní využití podkroví – vnitřní stavební úpravy bez zásahu do stropních konstrukcí kleneb a exteriéru stavby, restaurátorské práce (původní vjezdová brána do areálu statku z 18. století), rehabilitace ohradní zdi a oplocení.
- Čp. 306, Holešovice,** Bubenské nábřeží, Praha 7 – postupná renovace fasád v areálu bývalých jatek (dnes tržnice), sanace cihlových zdí a výplní.
- Čp. 65, Vinohrady,** U Zvonářky 1, Praha 2 – byla ukončena obnova budovy staré Zvonářky.
- Čp. 1789, 1826, 1827, Nové Město,** I. P. Pavlova 5, Legerova 51, 53, Praha 2 – byla zahájena rekonstrukce a dostavba objektů bývalého hotelu Kriváň. Předpokládaný termín kolaudace je v srpnu roku 2003.

Kostel svaté Ludmily, Vinohrady, Praha 2 – postupné restaurování kamenných prvků fasády.

Čp. 51, Vinohrady, Dykova 1, Praha 10 – obnova vstupních prostor a sálové modlitebny Husova sboru.

Čp. 6, 7, Smíchov, Štefánikova 57, Kroftova 12, Praha 5, Švandovo divadlo – dokončena celková rekonstrukce objektu.

Kostel sv. Václava, Smíchov, Štefánikova, zahájena obnova průčelí (práce z finančních důvodů dočasně přerušeny).

Čp. 68, Smíchov, Praha 5, busty + grotta Portheimka – dokončeny restaurátorské práce + zhotovení kopií bust a renovace grotty.

Čp. 642, Smíchov, nám. 14. října 17, Praha 5, bývalá fara – zahájena celková rekonstrukce objektu a rozsáhlá přístavba, restaurátorské práce.

Kaple Nanebevzetí Panny Marie, Košíře, Praha 5 – prováděny restaurátorské práce v interiéru objektu.

Čp. 98, Smíchov, Praha 5, letohrádek Kinských – probíhá celková rekonstrukce letohrádku s termínem dokončení v září 2003.

Kaple Nejsvětější Trojice, Smíchov, na parc. č. 3333 při čp. 108 ulice U Nesypky 2, Praha 5 – objekt ve špatném technickém stavu; plánovaná celková obnova objektu včetně restaurátorských prací a nové využití objektu pro kulturní účely.

Čp. 242, Smíchov, Praha 5, restaurace U jezírka (původně zahradní pavilón v areálu zahrady Kinských) – havarijní technický stav objektu; naléhavá a neodkladná celková obnova pavilónu; v současné době bez využití.

Parc. č. 2502, Smíchov, ulice Na Popelce, Praha 5, sala terrena – silně zdevastovaný stav; nutná celková sanace a obnova.

Čp. 120, Smíchov, U Klikovky 25, Praha 5, usedlost Skalka – usedlosti jsou ve velmi špatném stavu. Hlavní objekt je bez oken, zabezpečen v přízemí zazděním okeních otvorů tvárnici a v patře mřížemi. Dále jsou zde zbytky vedlejších pravděpodobně sklepních objektů a ohradní, respektive opěrné terénní zdi. Je nutné provést stavebně historický průzkum a neodkladně provést celkovou rozsáhlou obnovu areálu se zahradou. Areál je bez využití.

Čp. 2, Libeň, Zenklova ul. Praha 8 – obnova budovy sokolovny od arch. Králíčka na základě restaurátorského záměru obnovy vnějšího pláště a interiéru.

Čp. 208, Hodkovičky, Na Lysinách 9, Praha 4 – zahájení prací na celkové rehabilitaci funkcionalistické vily se zahradou. Obnova památky probíhá na základě stavebně – historického průzkumu zpracovaného arch. Z. Lukešem. Zásahy do vlastního objektu jsou minimální, součástí řešení je i rehabilitace zahrady a skleníku. Vila byla projektována (1936) arch. Ladislavem Žákem pro režiséra M. Friče.

Kostel sv. Vavřince, Jinonice, Praha 5 – během I. fáze opravy fasád byly objeveny středověké omítky na exteriéru apsidy. Omítky jsou vápenné nehlazené, nejspíše románského původu a při špaletě románského okénka s autentickou polychromií. Nález byl podrobně dokumentován a odborní pracovníci se zabývají jeho interpretací. Bohužel omítky nebyly doposad odborně konzervovány, neboť vzhledem k nedostatku finančních prostředků byly práce na obnově exteriéru památky zastaveny.

Kostel sv. Markéty, Královice, Praha 15 – obnova průčelí, drobné opravy střechy. Příkladná obnova památky venkovského poutního kostela v prostředí památkové

zóny. Fasády byly obnoveny tradičním způsobem a nátěr fasád byl proveden vápennými barvami.

Čp. 5, Troja, Praha 7 – přestavba bývalého panského špýcharu na atypické bydlení. Na základě zpracovaného projektu byla památka zachráněna. Exteriér s výjimkou vikýřků ve střechách zůstal prakticky beze změny. Nově vložené lehké konstrukce lze ve všech případech beze zbytku odstranit.

Čp. 404, Vysočany, Na Vysočanských vinicích 31, Praha 9 – obnova interiéru; řešení navazuje na původní koncepci stavby a interiéru od arch. Ladislava Žáka.

Referát zahradní architektury

Během roku 2002 byly konzultovány a připomínkovány studie a další stupně dokumentace řady památek zahradní architektury: Riegrových sadů, Havlíčkových sadů, náměstí Míru, náměstí Jiřího z Poděbrad, náměstí 14. října, Fidlůvčků, Bezručových sadů, sadů Svatopluka Čecha a zámeckého parku v Dolních Počernicích, parku Kampa, areálu Staré zbrojnice, předpolí Dětského ostrova, parku Charlotty Masarykové, dílčích úprav v Nosticově zahradě, Vojanových sadů a vstupu do Vrtbovské zahrady, Zítkových sadů, sadů na Petříně, nádvoří ve Schwarzenberském paláci, rekonstrukce zahrady polikliniky v Hybernské ulici, úpravy v zahradách Strakovy akademie, Černinské zahrady, Školní zahrady a obnovy stromořadí a drobných ploch zeleně v centru města, úpravy městského parteru a dětských hřišť.

Při významných obnovách památek zahradní architektury a obnovy zeleně městských památkových zón byl vykonáván referátem historických parků a zahrad památkový dohled. K nejvýznamnějším akcím patřila rekonstrukce **Dětského ostrova**, **areál Hergetovy cihelny**, zahájená rekonstrukce **Školní zahrady**, dílčí obnova krajinářsky koncipovaných zahrad při usedlosti **Klamovka** a **vily Kinských** a obnova eklektické zahrady při **Lannově vile**.

Dohled byl rovněž vykonáván při dílčích obnovách veřejných parků z přelomu 19. a 20. století, úprava okolí **pomníku F. L. Riegra** v Riegrových sadech, a při obnovách parkových náměstí a veřejné zeleně v městské rezervaci i městských památkových zónách. K těm patřila například obnova **náměstí Míru**, výstavba fontány na **náměstí Kinských**. Kontroly probíhaly i při úpravách a asanačních zásazích do vegetace na hřbitově **na Olšanech**.

V průběhu roku 2002 se jako součást Koncepce územní památkové ochrany kulturní krajiny v ČR zpracovávaly návrhy na prohlášení krajinných památkových zón (KPZ). Na území hl. města Prahy bylo předběžně vytipováno 6 území pro návrh za krajinné památkové zóny (dále KPZ) a to: 1. Satalice – Vinoř – Ctěnice, 2. Koloděje – Hájek, 3. Malešice – Tábor, 4. Kunratice – Krč – Horní Roztyly, 5. Lysolaje – Lysolajské údolí, 6. Jenerálka – Šárecké údolí. Po podrobnějším průzkumu a vyhodnocení původně navrhovaných KPZ nesplňovaly kriteria pro vyhlášení za KPZ celky Malešice – Tábor a Kunratice – Krč – Horní Roztyly a tudíž nebyly do návrhu zahrnuty. Celky Lysolaje – Lysolajské údolí a Jenerálka – Šárecké údolí byly spojeny v jeden logicky související celek v návrh KPZ Šárecké a Lysolajské údolí. Původně uvažovaná KPZ Koloděje – Hájek byla rozšířena o územně související a památkově hodnotnou obec Královice a navržena jako KPZ Královice – Koloděje – Hájek.

Oddělení evidence, dokumentace a památkových průzkumů

Oddělení vykonávalo mimo kmenové úkoly jako je archivace a doplňování stavebně historických průzkumů, původních plánových a dokumentačních materiálů, náleзовých a restaurátorských zpráv, fotodokumentace a dalších dokumentačních materiálů, doplňování knihovního fondu ústavu i další činnosti a spolupracovalo na řadě úkolů s ostatními odděleními ústavu.

Na úseku nemovitého fondu, mimo evidenci a zpracování stávajícího památkového fondu šlo o výběr a vyhodnocení objektů vhodných na prohlášení za památku včetně návrhů podaných jinými subjekty a následné zpracování návrhů vč. potřebné dokumentace a předložení návrhů k posouzení Regionální komisi SPÚ HMP. Byly znovu zpracovány některé starší návrhy, podané v době platnosti zákona 22/58 Sb., u nichž je dokončení řízení v současné době nanejvýš aktuální.

Na úseku movitého fondu šlo především o zápisy nebo odborná stanoviska k návrhům movitých památek. Současně pokračovala evidence movitého fondu v rámci programu ISO a spolupráce s Policií České republiky při pátrání po odcizených uměleckých dílech v oblasti působnosti SPÚ HMP.

Významná byla spolupráce s odbornými a vědeckými institucemi formou odborných konzultací a zpřístupnění materiálů z archivu SPÚ HMP pracovníkům vysokých škol a vědeckých ústavů, a to jak v oblasti movitého, tak i nemovitého památkového fondu.

Úspěšně pokračovala činnost referátů monitoringu a obnovené identifikace nemovitých kulturních památek.

Stav památkového fondu v hl. městě Praze v r. 2002

V roce 2002 bylo na území hlavního města evidováno celkem 1975 památkově chráněných objektů, areálů a souborů, z toho 40 bylo v průběhu tohoto roku prohlášeno za památku (z toho 13 v PPR – specifikace těchto objektů je uvedena v samostatném oddíle). Na území PPR bylo v r. 2002 zbořeno několik objektů, které ale nebyly prohlášenými kulturními památkami, i když v jednom případě byl již dříve podán návrh na prohlášení za kulturní památku. Na území Prahy pak v dalších čtyřech případech zanikly objekty, u nichž byl již dříve podán návrh na prohlášení za kulturní památku, jeden objekt se zřítíl následkem povodní. V jednom případě došlo ke zničení objektu požárem, v jehož důsledku byl pro další řízení o prohlášení za památku znehodnocen.

V r. 2002 bylo navrženo na prohlášení za památku celkem 24 objektů a areálů, z toho v PPR 3 objekty, specifikace uvedena rovněž v samostatném oddíle. V Regionální komisi našeho ústavu, zřízené na základě Metodického pokynu MK ČR, bylo v přípravné etapě návrhů projednáváno celkem 33 podání, v několika případech i s výsledkem nedoporučení posuzovaného objektu. V r. 2002 byl rovněž zpracován a podán návrh na prohlášení jednoho ochranného pásma památky.

Na území hlavního města je situováno dále celkem 34 národních kulturních památek, z nichž se 25 nachází na území Pražské památkové rezervace, zbývajících 9 pak leží na vnějších pražských obvodech.

Historické centrum Prahy, vymezené linií původního barokního opevnění, je prohlášeno Pražskou památkovou rezervací, chráněnou od r. 1992 rovněž jako památka UNESCO. Plošnou ochranu tohoto historického centra zajišťuje Ochranné pásmo

Pražské památkové rezervace. Na území Velké Prahy je rovněž vyhlášeno 13 památkových zón, které zčásti přímo navazují na hranice PPR, zčásti, jako samostatně situované, představují ochranu historických center bývalých osad na území dnešní Prahy. Mimo tyto zóny existují rovněž dvě rezervace lidové architektury.

Přehled objektů, prohlášených za kulturní památky v r. 2002

STARÉ MĚSTO		
čp. 370, Perlová, V Kisně	P1	2302
čp. 1006, Revoluční 5	P1	2296
NOVÉ MĚSTO		
čp. 292, Karlovo nám. 14–15	P2	2306
čp. 562, Žitná 10	P2	2292
čp. 920, Opletalova 3, Akc. tiskárna	P1	2284
čp. 1113, Truhlářská 8	P1	2316
čp. 1325, Školská 16	P1	2291
čp. 1597, Polit. vězňů 19	P1	2305
čp. 1771, Na Bojišti 1	P2	2300
čp. 1985, Senovážné nám.	P1	2293
MALÁ STRANA		
čp. 245, Nerudova	P1	2285
čp. 558, 563 Malostranské nábř. 1, 3 (Jechenthalovy domy)	P1	2307
JOSEFOV		
čp. 20, Břehová 8	P1	2311
BRANÍK		
čp. 229, Modřanská, úpravna vody	P4	2308
DEJVICE		
Žel. viadukt v Podbabě, Podbabská	P6	2304
HOLEŠOVICE		
čp. 387, M. Horákové , pal. Letná	P7	2319
čp. 788, 789, 1057–1060, 1366 holeš. přístav. areál	P7	2318
čp. 1340, Hydroelektr. Štvanice	P7	2294
KARLÍN		
čp. 245, hradlo na Negrelliho viad.	P8	2312
NUSLE		
čp. 360, Na Ostrůvku 4	P4	2310
PODOLÍ		
čp. 331, Nad Cementárnou	P4	2297
SATALICE		
Stacionární lokomobila v pile v Satalicích	P9	2320
čp. 25, nádraží Praha-Satalice	P9	2298
SMÍCHOV		
čp. 1882, Na Hřebenkách, vila	P5	2317
čp. 2584, Nádražní, Lihovar Zlíchov	P5	2286
STRAŠNICE		
Býv. něm. ev. hřbitov, Vinohradská s domkem hrobníka	P10	2323
čp. 1505		

SUCHDOL

Kaplička se zvoničkou, na návsi P6 2290

VELESLAVÍN

Zvonička, U Zvoničky P6 2289

VINOHRADY

čp. 2188, Groebovka, kuželna P2 2295

VRŠOVICE

čp. 304, Ukrajinská, nádr. budova P10 2301

ŽIŽKOV

čp. 305, Ukrajinská, nádr. prov.budova P10 2309

Kostel sv. Anny s čp. 1268, býv. kl. karmelitánů P3 2303

čp. 12m, Býv. us. Bezovka, Prokopova P3 2287

čp. 469, Táboritská 4 P3 2299

V r. 2002 byla prohlášena za památku celá řada objektů, zahrnující široké spektrum stavebních typů jak církevního určení, tak „civilní“ architektury, staveb lidových i industriálních. V některých případech tak bylo ukončeno déletrvající a komplikované správní řízení, případně byl objekt zapsán na základě obnoveného návrhu.

V PPR přibyl do seznamu památek objekt **čp. 370, v Perlově ulici (V Kísně)**, pův. nájemní a činž. dům, v zásadě na středověké parcele, postavený v zadní části r. 1874, v přední novostavba z r. 1931 (arch. ing. František Havlena). Dům představuje zajímavé propojení staršího historizujícího objektu s funkcionalistickou novostavbou. V uliční fasádě je uplatněn princip důsledného odlišení vnitřních funkcí podlaží, ve 3. patře vč. uplatnění plastické a sochařské výzdoby.

Významným dílem je rovněž **čp. 1006/I, Revoluční 5**, Býv. palác pojišťovny Victoria. Významná stavba byla postaven podle plánu architekta Fritze Lehmana jako sídlo berlínské pojišťovny VICTORIA v r. 1937. Budova má ušlechtilé řešené fasády se zachovalými prvky interiéru v duchu neoklasicistických tendencí 30. let 20. století, související s rysy patrnými v pražské architektuře této doby. Stavba rovněž nese vlivy soudobé architektury německé jako jedna z mála pražských staveb této slohové orientace.

Na Novém Městě jde o řadu objektů, z nichž nejstarší je dům **čp. 1325, Školská 16**, třípatrový trojkřídlý dům, postavený 1842 podle plánů stavitele Jana Novotného. V nádvoří pavlače nesené kamennými konsolami, hodnotná klasicistní fasáda. V interiéru je zachována původní dispozice domu s řadou stavebních prvků i původního vybavení (klenby, okna, vrata, dlažby). Dům představuje hodnotný příklad klasicistní architektury před polovinou 19. století, tvořící zároveň součást historické zástavby Nového Města. Dům je významný rovněž z kulturního hlediska jako rodný dům spisovatele Jaroslava Haška, kterého zde rovněž připomíná pamětní deska.

Středověký základ má dům **čp. 1113, Truhlářská 8**. Řadový pův. měšťanský dům pozdně barokního charakteru, vzniklý ze dvou gotických objektů, z nichž se zachovaly sklepy a část zdíva přízemí. Fasády s klasicistními úpravami 1. poloviny 19. stol. Objekt má rovněž dochované prvky kleneb i další truhlářské prvky interiéru. Je zároveň dokladem vývoje zástavby této části Nového Města vč. její původní uliční čáry.

Na místě starší středověké stavby vznikl rovněž objekt **čp. 292 na Karlově nám. 14–15** (Černý pivovar). Objekt je významným dokladem vývoje meziválečné architektury. Ve své koncepci, hmotové skladbě i členění fasády vč. interiéru a jeho uměleckořemeslných a výzdobných detailů, je objektem ve své době vysoce nadprůměr-

ným. Ve dvorním traktu je uplatněna pozoruhodná řada figurálních vitráží s pivovarnickými motivy.

Řada objektů reprezentuje architekturu přelomu 19. a 20. století. Dům **čp. 562, Žitná 10** je činžovní třípatrový řadový dům, postavený 1897 podle plánu stav. Jos. Blechy pro JUDr. K. Wintersteina. Významná stavba v neorenesančním slohu, zachovaná s detaily členění a výzdoby exteriéru i interiéru. V domě pobýval první ministr financí Československé republiky JUDr. Alois Rašín.

Architektonicky i historicky je významný objekt **čp. 1597** v ulici **Politických vězňů 19**. Nárožní objekt, původní dvoupatrová budova se zvýšeným suterénem (arch. Jos. Benischek 1880) byl zvýšen o dvě patra podle plánů Matěje Blechy v r. 1929 pro podnikatele Bondyho. Objekt s architektonicky výrazně členěnou neorenesanční fasádou se uplatňuje mělkými nárožními risality vč. nástavby z r. 1929, řešené v tomtéž duchu. V interiéru zachovány štukové a další výzdobné prvky vestibulu, schodiště i místností v patrech (štukové a kazetové stropy, truhlářské prvky) z roku 1880 i doby přístavby (prostor knihovny). Objekt je význačným dokladem neorenesanční stavby i historismu meziválečné doby s dobře dochovanou původní výzdobou interiéru.

Významným příkladem činžovního domu z období secese je **čp. 1985, Senovážné nám. 10**, stavba z r. 1902 podle projektu arch. Josefa Podhajského s výrazným členěním fasády a dochovanými výzdobnými a uměleckořemeslnými prvky a původním vybavením interiéru. Sjednocujícím prvkem výzdoby je motiv růže.

Pozoruhodnou stavbou z počátku 20. století je rovněž činžovní dům **čp. 20** na Josefově, **Břehová 8**, postavený r. 1908 podle plánů arch. B. Bendelmayera stavelem Frant. Michnou. Dům je vysoké hodnotným příkladem architektury období, v němž se vrcholně secesní koncepce spojuje s geometrizujícími tendencemi, s takřka intaktně zachovaným vybavením domu. V řešení fasády i ve výzdobě interiéru se uplatňuje vytříbenost dekorativního členění a děl uměleckého řemesla vč. kabiny výtahu a výtahové mříže z doby vzniku.

Pozoruhodnou budovu představuje rovněž **čp. 1771, Na Bojišti 1**, býv. Sanatorium Ondřeje Schneidera, třípatrová dvoukřídlá nárožní budova při ulici Na Bojišti a Ke Karlovu, na východě trasa zrušené ulice Dientzenhoferovy. Na nároží výrazný arkýř, fasáda Ke Karlovu zakončena výrazným štítem. Stavba z r. 1891–92 byla postavena podle plánu stav. Čeňka Gregora, západní křídlo doplněno v tomtéž duchu roku 1908. Velmi hodnotná neorenesanční architektura s dobře zachovanými prvky a prostory interiéru a jeho původní výzdoby, dokládající úroveň a vybavení objektu sanatoria z počátku 20. století.

Architektonicky, ale i kulturně významným místem je **čp. 920, Opletalova 3, Akc. tiskárna**. Administrativní budova s tiskárnou je středověkého původu, v nadzemní části přestavěna výrazně klasicistně a znovu upravena v duchu geometrizující secese v r. 1911 podle projektu ing. V. Havla a stav. J. Čámského. Tovární budova tiskárny postavená v duchu konstruktivismu ve dvoře pochází z r. 1919. Objekt navazuje na středověkou zástavbu Nového Města a zároveň představuje významnou novodobou architekturu s řadou zachovaných detailů interiéru. Stavební i funkční součástí objektu je rovněž významná industriální stavba historicky významné tiskárny. V domě bylo sídlo redakce Národních listů, v nichž dlouhá léta působil jako redaktor spisovatel Karel Čapek.

Na Malé Straně se památkový fond rozšířil o soubor tzv. Jechenthalových domů, **čp. 558, 563 Malostranské nábř. 1, 3**. Oba domy byly postaveny podle projektu arch. Leonarda Josefa Řechky z roku 1887–88 pro stavitele Jechenthala na místě bašty barokního opevnění Malé Strany. Architektonickým členěním jsou až na malé detaily identické a spolu vytvářejí jediný stavební a pohledový celek. Domy tvoří jednotně řešený blok v ušlechtilém historizujícím slohu s převahou renesančních a manýristických slohových prvků. Vynikající doklad architektury činžovních domů s mimořádně hodnotným interiérem s původní architektonickou, malířskou a uměleckořemeslnou výzdobou, zachovanou zvláště u čp. 558 v takřka intaktním stavu. Oba domy tvoří významný pohledový a panoramatický akcent nábřeží při vyústění mostu Legii, navazující na frontu domů Janáčkova nábřeží.

Z meziválečného období pochází dům **čp. 245, Nerudova 23**. Objekt z r. 1936 postavený v duchu funkcionalismu s klasickými prvky je velmi cenným dokladem citlivého umístění novostavby do uliční linie historických domů Nerudovy ulice. Velmi hodnotné je rovněž samotné architektonické řešení domu vč. intaktně dochovaného interiéru s mnoha původními prvky výzdoby.

Mimo území PPR jde převážně o stavby rozmanitého charakteru a určení, mezi nimi i řada významných staveb industriálních.

Ke stavbám, které významným způsobem obohacují památkový fond Žižkova, patří nepochybně **Kostel sv. Anny s bývalým klášteřem karmelitánů čp. 1268, Ostromečská ul.** Kostel postaven 1911 na náklad spolku sv. Bonifáce podle projektu arch. Edvarda Sochora, budova kláštera připojena 1916 stav. Ant. Procházkou. Výmalba presbytáře z let 1911–16. Po odchodu karmelitánů 1922 fara a byty. Kostel je jednoduchý s plochostropou lodí a presbytářem s pětibokým triumfálním obloukem a emporami v lodi. Triumfální oblouk a presbytář je zdoben pozoruhodnými nástěnnými malbami beuronské školy, v závěru presbytáře figurální postavy proroků a evangelistů. Dekorativní beuronské malby i na trámech stropu lodí, nástěnná malba nad tr. obloukem je mladší, z 20. let 20. stol. Část vybavení z doby vzniku kostela, část ze starších zaniklých círk. objektů. Budova kláštera **čp. 1268** je příkladem slohového projevu počátku druhého desetiletí 20. století s architektonicky oproštěným výrazem a řadou původních uměleckořemeslných prvků v interiéru. Kostel spolu s budovou kláštera je architektonicky uceleným areálem výrazně uplatněným na nároží bloku a ojedinělým na počátku 20. století i po stránce historické jako jedno z mála klášterních budov vzniklých v této době.

K drobným památkám v zásadě lidového stavitelství patří dvě památky na obvodu Prahy 6. **Kaplička se zvoníčkou, na návsi v Suchdole, Ke Kozím hřbetům** je drobná, samostatně stojící zděná výklenková kaple s otevřenou zvoníčkou v horní části. Spodní výklenková část vyplněna půlkruhovou nikou, s původní mříží a mensou, ve zvonici zachován původní zvon. Stavba rustikálního charakteru doby kolem 1850, pozoruhodný doklad lidového stavitelství, představující významnou dominantu návsi.

Zvonička ve Veleslavíně, představuje drobnou stavbu se širší spodní šestiúhelníkovou částí a vlastní zvoníčkou. V čelní fasádě k ulici Veleslavínské půlkruhový vstup. Nad střední částí vyrůstá čtyřboká zvonička s půlkruhovými otvory, v interiéru nízká cihelná klenba. Zvon nedochován. Stavba rustikálního charakteru z 2. poloviny 19. století, výrazně se uplatňuje jako součást původní zástavby i jako pohledový akcent v urbanismu obce.

Významnou funerální památkou je **Býv. německý evangelický hřbitov ve Strašnicích s domkem hrobníka čp. 1505** při Vinohradské ulici. Areál zahrnuje vlastní hřbi-

tov, domek hrobníka s márnicí, ohradní zdi se vstupní branou, hřbitovní kapli a soubor vybraných náhrobků ze závěru 19. a začátku 20. stol. Hřbitov zřízen v r. 1893 podle plánů stav. Jos. Blechy, kaple postavena 1912 podle projektu arch. Adolfa Foehra.

Hřbitov na mírně obdélném půdoryse řeckého kříže s centrální dispozicí ploch a kapli v ose hřbitova. Při Vinohradské ulici je neorenesanční objekt domku hrobníka a ohradní zeď s piliřovou branou s neorenesančním členěním. Ve středu na místě původně zamýšlené kaple hřbitova kříž. V ose hlavní cesty od brány hřbitovní kaple v průčelí se sloupovým portikem, zakončená eliptickým štítem. Na ploše při ohradní zdi hřbitova neogotická kaplová hrobka a řada historicky a umělecky významných hrobů a náhrobků.

Areal představuje pozoruhodně dochovaný příklad jednotně založeného hřbitova s dochovanou dispozicí a architektonickou úpravou vč. řady náhrobků, představující vysokou úroveň uměleckého řemesla konce 19. a začátku 20. století. Hřbitov je rovněž místem posledního odpočinku řady významných osobností, např. ev. faráře B. Košuta.

I v roce 2002 přibyla mezi památky i řada železničních staveb. K nejstarším patří na hranici Dejvic a Sedlce stojící **železniční viadukt v Podbabě, Podbabská**, překračující vyústění údolí Šareckého potoka. V bočních polích jsou dvojice půlkruhových oblouků, střední širší pole segmentové. Stavba je provedena z lícovaného kamenného zdiva s architektonickými detaily konsol a ukončující římsy. Viadukt je vynikající technická stavba postavená v duchu pozdního klasicismu, časově i slohově současná s Negrelliho viaduktem z r. 1850. Stavba představuje původní součást severní pražsko-drážďanské dráhy, jedné z nejstarších železničních tratí v Čechách.

Mladší součástí téže trati je **hradlo na Negrelliho viaduktu čp. 245**, Karlín. Objekt stojí v místě napojení mladší větve Negrelliho viaduktu nad Sokolovskou ulicí, ve spodní s kamenným lícovaným zdivem, v horní je zdivo hrázdné s výplněmi z režných cihel. Na východní straně drobný přístavek. Objekt patrně z r. 1871 vznikl při rozšíření viaduktu o jeho cihelnou část ke stanici Hrabovka v místě větvení obou částí viaduktu. Architektonicky hodnotný objekt je nedílnou stavební i funkční součástí viaduktu státní dráhy.

S rozvojem železniční dopravy souvisí rovněž budovy nádraží Praha-Vršovice, Ukrajinská ul., čp. 304 a 305 Vršovice. **Čp. 304**, hlavní přijímací **budova nádraží Praha-Vršovice** je jednopatrová budova obdélného půdorysu s vystupujícími nárožními částmi a středním trojosým risalitem, při nástupišťích přízemní přístavby. Přístavba před hlavním průčelím novodobá. Jde o původní nádraží Nusle Vršovice z roku 1882 na dráze Cís. Františka Josefa, s přístavbami po r. 1890. Přístavba před hlavním průčelím z poválečného období.

Původní nádražní budova, zachovaná ve své architektonické struktuře a členění s neorenesančními prvky, dokládající stavební a architektonický typ a vývoj železničních budov z poslední čtvrtiny 19. století. Je zároveň významným dokladem rozvoje železniční sítě v této době.

Čp. 305, provozní budova nádraží v prostoru kolejíště je postavena v příznačném industriálním stylu s patrnými slohovými historizujícími prvky jako součást původního nádraží Nusle-Vršovice v r. 1882. Dílčí úprava pravé části v meziválečném období. Stavba je dochovaná ve své architektonické struktuře i členění, souvisící s hlavní přijímací budovou čp. 304. Podobně jako přijímací budova je významným dokladem vývoje železničního stavitelství v závěru 19. stol.

Dokladem menší staniční budovy je **čp. 25, nádraží Praha-Satalice, ul. Před Tratí**. Symetricky řešená jednopatrová budova z r. 1872 s krajními risality a štíty, s dochovaným členěním, litinovými konstrukcemi nástupiště a dalšími původními prvky. Součástí pražské Turnovsko kralupské dráhy z r. 1872. Architektonicky hodnotná stavba, dokládající svým typem i stavem zachování detailů typ menší železniční stanice ze 70. let 19. století.

K nejstarším továrním areálům na území Smíchova patří **býv. lihovar na Zlíchově, čp. 2584 – Smíchov, Nádražní ul.** Jde o pův. lihovar firmy Fischl a Rosenbaum, později M. Fischl. Areál představuje historicky i architektonicky hodnotné budovy lihovaru na Zlíchově, jedné z nejstarších továren v těchto místech, zmiňovaných v roce 1836, s většinou budov postavených v r. 1880 s úpravami kolem v 90. letech a v roce 1907. Jádrem stavebního celku je skupina budov tvořená tělesem destilovny, haly potašovny a původního komína kotelny, na které navazují další současné budovy, celek doplňuje i nová budova z r. 1907 a původní obytný dům zaměstnanců čp. 2560.

Z původního rozsahu budov, jak byly navrženy v r. 2001 a uvedeny v Ročence za příslušný rok (Ročenka za rok 2001, s. 34), byla rozhodnutím MK ČR prohlášena jen jejich malá část, tj. budova varny (destilovny) a původní polygonální komín s podnoží, ostatní části zůstaly nechráněny a budou demolovány pro novou výstavbu.

Významným dokladem industriální architektury je rovněž **areál holešovického přístavu a seřaďovacího nádraží, čp. 788, 789, 1057–1060, 1366, Jankovcova ul.** Obchodní a ochranný přístav v Holešovicích byl postaven 1891–92 firmou V. Lanna, areál nádraží při přístavu zřízen v l. 1906–09, s budovami podle projektu Fr. Sanderu, projektanta většiny navigačních staveb a plavebních komor v Praze. Překladiště na kose z r. 1926 (arch. Bureš, arch. Rödíg). Soubor budov tvořen původními administrativními i obytnými budovami, postavenými v jednotném slohu secese s historizujícími prvky v kombinaci cihelného zdiva a omítaných architektonických prvků, k areálu patří i původní brána a oplocení (nejsou zahrnuty do prohlášení za památku). Areál je doplněn funkcionalistickým překladištěm z r. 1927. Architektonicky ojedinělý a ucelený industriální areál, dokládající zároveň urbanistický vývoj Holešovic.

K Významným objektům patří rovněž **čp. 1340 – Holešovice, hydroelektrárna na Štvanici**. Samostatně stojící budova čtvercového půdorysu s centrální kupolí je situována na špičce ostrova Štvanice a navazuje na architektonicky členěnou opěrnou zeď. Další technologická zařízení v opěrné zdi navigace. Elektrárna postavena v letech 1913–14 podle návrhu arch. A. Dlabáče v pozdním secesním slohu s prvky moderny. Interiér a technologie obnoveny v r. 1984. Významná secesní stavba v dominantním umístění na vltavské navigaci, významný doklad industriální architektury a soustavy vodních děl na Vltavě.

Na území Braníka při Vltavě se nachází **čp. 229, Modřanská, úpravná vody**, areál býv. čerpací stanice a úpravná vody pro Vršovickou vodárnu, zahrnující halu úpravných vod, provozní budovu, obytný dvojdoměk a původní oplocení areálu. Budovy vznikly současně s vodárnou města Vršovic v Michli podle plánu Jana Kotěry v letech 1906–07, s níž vykazují shodné slohové a architektonické rysy. Branická úpravná vody je významným dokladem industriální stavby, dílo předního českého architekta, představující zároveň unikátní technický a provozní celek s vodárenskou věží v Michli.

Zcela odlišného typu je objekt **býv. kuželny Gröbeho vily, čp. 2188 – Vinohrady** v Havlíčkových sadech, tvořící původně součást areálu vily čp. 58 – Vinohrady. Je to trojkřídlá přízemní budova se dvorem, tvořená hrázděnou konstrukcí s předstupujícími prvky střech s dekorativními vyřezávanými prvky. V interiéru dochovány orna-

mentální i figurální nástěnné malby a původní kazetový strop. Objekt postaven 1881 jako součást parku Gröbeho vily a zahrady patrně podle návrhu arch. J. Schulze. R. 1927 upraven pro účely francouzských jeslí. Vynikající dílo drobné neorenesanční architektury s dochovanou vnitřní výzdobou, tematicky navazující na určení objektu.

K reliktním historické zástavby Žižkova patří **čp. 12m, Prokopova ul.**, tvořící součást pův. většího celku nedochované usedlosti a později restaurace Bezovka. Volně stojící jednopatrový objekt, situovaný do svahu k Jeseninově ulici. Hlavní průčelí má v ose středový risalit otevřený do trojúhelného štítu, podobně jako fasády bočních průčelí. Fasáda hladká s uplatněnými prvky profilovaných říms a šambrán oken se segmentovými záklenky a přímými nadokenními římsami. V pásu pod kordovou římsou patra řada okulů. V interiéru zachovány valeně zaklenuté prostory, patro plocho-
stropé. Objekt je fragmentem původního rozsahu usedlosti, patrně pův. mlýna Bezovka, jejíž velká část zanikla při průrazu Prokopovy ulice a představuje hodnotnou pozdně klasicistní stavbu, dokládající původní charakter Žižkova z předindustriálního období.

K hodnotným projevům architektury závěru 19. století patří dům **čp. 469 – Žižkov, Táboritská 4**. Řadový třípatrový dům ze 70. let 19. století s architektonicky výrazně členěnou fasádou v duchu výrazné neorenesance. Slohově jde o ojedinělý projev neorenesanční architektury, inspirovaný příkladem italské architektury florentského typu. Objekt patří k nejkvalitnějším a nejstarším dokladům žižkovské zástavby.

Významnou stavbou je **čp. 360** v Nuslích, **Na Ostrůvku 4**. Stavba činž. domu z roku 1902 postavená pro stav. Sýkoru architektem Antonínem Fričem, s o něco mladší přístavbou křídla s terasou na levé straně domu. Dílčí úpravy 1928 (letopočet v poprsnici terasy). Stavba představuje typ reprezentačního činžovního domu s architektonicky a umělecky náročným řešením exteriéru i interiéru. Vynikající stavba s hodnotnou neorenesanční fasádou i architektonickými a výzdobnými prvky, odvozená z ducha české renesance, v detailu se secesními znaky modelace. V Interiéru umělecky působivý monumentální prostor schodiště se sochařskou a malířskou výzdobou.

Architekturu 20. století zastupuje **palác Letná, čp. 387** v Holešovicích, **M. Horákové 56**, řadový činžovní dům s obchodním přízemím a prvním patrem, odděleným od vyšších pater mělkou stříškou z luxferů. V horních patrech pásová okna, poslední patro ustupující. V interiéru dochováno původní členění a detaily z doby stavby. Funkcionalistická stavba z r. 1936 podle projektu arch. Evžena Resenberga, představující ukázkový příklad využití betonového skeletu a jeho výtvarného spojení s hodnotnými uměleckořemeslnými prvky vč. souladu vnitřního i vnějšího architektonického řešení objektu a jeho zasazení do okolního prostředí.

Vilovou architekturu konce 20. let 20. století zastupuje **čp. 331** v Podolí, **Nad Cementárnou 23**, jednopatrová vila v zahradě, postavená 1929 podle projektu arch. Karla Honzíka pro spisovatele Fr. Langeru. Autorem úpravy terasovité zahrady vily je arch. Otakar Fierlinger. Významná funkcionalistická stavba, představující spolu s úpravou zahrady mimořádně hodnotný architektonický celek. Stavba je významná i jako místo pobytu spisovatele Fr. Langeru v letech 1929–1939.

Jiným příkladem je **čp. 1882** na Smíchově, **Na Hřebenkách 12**. Objekt rodinné vily, samostatně stojící v zahradě, postavený v r. 1928 podle plánu arch. Jana Kouly s přístavbou terasy 1937. V uliční fasádě vystupující půlkruhové schodiště, v zahradní předsunutě 1. patro. V objektu dochovány interiéry. Významná funkcionalistická stavba, uplatňující se zejména působivým uličním řešením, dokládající vysokou úroveň vilové architektury konce 20. let 20. století.

Přehled uzavíráme pozoruhodnou technickou památkou, již je **Stacionární lokomobila v pile v Satalicích v areálu Českých dřevařských závodů**. Výrobek První brněnské strojírny 1928, typ kotle kombinovaný s předtopeništěm a přehřívacem, typ stroje dvouválcový sdružený kondenzační s pístovými šoupátky. Výkon 500 HP, přetlak páry 13 atm. Lokomobila je umístěna v areálu pily v Satalicích v areálu Českých dřevařských závodů Praha a. s. a představuje významný doklad rozvoje a úrovně českého strojírenství v meziválečném období i v oblasti vlastního dřevařského průmyslu.

Návrhy podané v r. 2002 (vč. obnovených návrhů)

HRADČANY			
Loretánské nám. (park)	Praha 1		2002
čp. 70 – zahrada	Praha 1		2002
JOSEFOV			
Park u Staronové Synagogy	Praha 1		2002
DEJVICE			
čp. 884, Šárecké údolí, vila Emilka	Praha 6		2002
DOLNÍ LIBOČ			
čp. 26, Fabiánská, chalupa	Praha 6		2002
HLOUBETÍN			
čp. 600, Nademlejská, býv. tov. Tesla	Praha 9		2002
HOLEŠOVICE			
Areál holešovického přístavu, obn. návrh			2002
čp. 245, U Smaltovny 16			2002
čp. 1125, Zimní stadion, Štvanice			2002
Větrací komíny Letenského tunelu s mozaikami Zdeňka Sýkory, Letná			2002
KARLÍN			
čp. 200 a 323, Sokolovská, Pobřežní	Praha 8		2002
Nadační domy Josefa Srnce (objekt čp. 200 zničen povodní 2002)			
SMÍCHOV			
Dětský ostrov a Petržilkovský ostrov	Praha 5		
	Praha 5		2002
STRAŠNICE			
Býv. ev. hřbitov – navržen i prohlášen 2002, viz prohlášené			
STŘEŠOVICE			
čp. 2, fara, ochr. pásmo	Praha 6		
	Praha 6		2002
ŠTĚRBOHOLY			
Voj. hřbitov s býv. pomníkem gen. Schwerina (obnov. návrh 2002)	Praha 10		1999
VINOŘ			
čp. 41, Vinořské nám.	Praha 9		2002
VYSOČANY			
Kostel (svatyně) Krista Krále vč. mobiliáře	Praha 9		2002
čp. 159, areál ČKD Vysočany (Kolben), Kolbenova			2002
– komín s límcem, parc. č. 1206/24			2002
čp. 305, Na Černé strouze (Kolbenova)			2002
– objekt na parc. č. 1139			

čp. 609, Kolbenova, admin. budova na parc. č. 1223/6	2002
čp. 616, Kolbenova, PRAGA, Hala E,	2002
čp. 700 a 789, areál škol	2002
– gymnázium čp. 700	
– zákl. škola čp. 789	
ŽIŽKOV	
Areál kolejiště a staveb Pražské spojovací dráhy, NM,	Praha 1, 3 2002
Žižkov	

Přehled objektů navržených na prohlášení za kulturní památku v r. 2002

Návrhy zpracované v r. 2002 vycházejí jak z vlastní iniciativy a plánu našeho ústavu, tak i z podnětů občanů a institucí, v neposlední řadě z požadavků MK ČR, které vyžaduje přepracování a nové podání návrhů, které mu zasílají různí žadatelé, a které neodpovídají Metodickému pokynu nebo jsou podány v neúplné podobě. Oproti minulým letům je zpracování a podání návrhu časově náročnější, v souladu se složitějším postupem vycházejícím z požadavků Metodického pokynu MK ČR, zejména v souvislosti s projednáváním v Regionální komisi našeho ústavu.

V jednom případě (přístav v Holešovicích) byl podán návrh i vydáno rozhodnutí MK ČR v tomtéž roce, tedy 2002, a proto jej v tomto přehledu neuvádíme.

Námětové převažují v r. 2002 jednoznačně objekty industriální (Vysočany, Holešovice) a to v územích, která jsou mimořádně vystavena aktuálním tlakům na plošné demolice.

Na území PPR jsou navrženy některé historické parkové a zahradní plochy. Na Hradčanech se jedná o **park na Loretánském nám.**, zaujímající parkovou plochu mezi Černínským palácem a Loretou. Původní svažité terén z manýristického období konce 16. a začátku 17. století byl završen výstavbou Černínského paláce. V době adaptace paláce pro ministerstvo zahraničí ve 30. letech 20. století postavena arch. P. Janákem terasa z opukových kvádrů se schodištěm a drobnými kamennými detaily, při terase založena parková úprava plochy náměstí s řadou hodnotných dřevin. Park dokládá původní reliéf terénu, doplněný moderní urbanistickou a zahradní úpravou.

K historickým plochám patří rovněž zahrada při **čp. 70/IV**. Jedná se o zahradu při paláci Hložků ze Žampachu, vloženou mezi hmotu paláce a terénní hranu Jeleního příkopu, tvořící původně součást zahrady Šternberského paláce. K zahradnímu průčelí paláce se přimyká čtvercový parter s dvojramenným schodištěm, v ose paláce při parteru obdélný přízemní hudební pavilon. Zahrada vznikla na přelomu 17. a 18. století jako součást stavby paláce, postaveného 1685, upravena v r. 1993–94 (proj. Kateřina Tomanová).

Palácová zahrada, vytvářející předpolí Pražského Hradu a neoddělitelnou součást komplexu kanovníckých domů, je ojediněle čistým příkladem zahradní kompozice.

Typickou veřejnou zelení je **Park u Staronové Synagogy** na Josefově, mezi Pařížskou a Maiselovou ulicí; parková úprava plochy, v jejíž třetině je umístěna bronzová plastika Mojžíše (Fr. Bílek, 1902). Travnatá plocha se střídme řešenými skupinami dřevin převážně s keřovým patrem. Vyvážená secesní úprava zeleně s plastikou Fr. Bílka, dotvářející urbanistické řešení Staronové synagogy po asanaci Josefova.

Za památku byl navržen rovněž **Dětský ostrov a Petržilkovský ostrov** při Janáčkově nábřeží na Smíchově. Oba ostrovy jsou zmiňovány již ve středověku, do dnešní

podoby byly upraveny počátkem 20. století. Břehy jsou sevřeny kamennou zdí z kyklopského zdiva, architektonicky členěnou, na severní straně s kruhovou pergolou a balustrádou s pylonem nesoucím aleg. sochu Vltavy a jejích přítoků (Sázava, Lužnice, Berounka, Otava, soch. J. Pekárek 1916), mezi ostrovem a nábrežím zdymadlo z roku 1914, stavby projektoval František Sander. Lávka na ostrov z r. 1933.

Petržilkovský ostrov přiléhá k Dětskému a je s ním spojen plavební komorou. Na špičce ostrova vodárenská věž z r. 1562. Název po býv. mlynáři Janu Petržilkovi, který zde měl mlýn.

Socha Vltavy a vodárenská věž jsou samostatně zapsanými památkami (r. č. 1–1385 a 1–1389).

Oba ostrovy představují komplex vznikající od barokních úprav v 18. stol. do první čtvrtiny 20. století. Doklad původní situace toku Vltavy i jeho vývoje vč. technického i architektonického řešení soustavy zdymadel po r. 1910. Plocha ostrova má současně významnou dendrologicky zajímavou vzrostlou zeleň.

Pozoruhodným dokladem vilové architektury druhé poloviny 19. století je v Dejvicích **čp. 884, Šárecké údolí, vila Emilka**, neorenesanční jednopatrová vila situovaná ve svažitém terénu pod kostelem sv. Matěje v údolí dolní Tiché Šárky, postavená v 2. polovině 19. století jako součást usedlosti Duchonská. V risalitu otevřená loggie s kuželkovým zábradlím. Objekt je významným dokladem předměstské vilové architektury druhé poloviny 19. století, dochovaným v autentickém, přestavbami nenarušeném stavu.

Ze závěru 19. století pochází **čp. 41 ve Víněři, Vinořské nám.**, nárožní vilový objekt se zahradou v zadní části parcely. Jednopatrový, při nároží do náměstí arkýř, původně zakončený samostatnou stánovou střechou. Fasáda architektonicky členěná neorenesančními prvky. Zahradu oddělena oplocením s kamennými sloupky a původním plotem, při brance těleso studny zahrnuté do opěrné zidky oplocení. V interiéru dochovány klenby a další výzdobné prvky.

Objekt patrně z 90. let 19. stol., připisovaný arch. Fr. Buldrovi. Dílčí úpravy v poválečném období, kdy byla rovněž zazděna původně otevřená loggie v zahradě. Architektonicky pozoruhodná stavba v kultivovaném neorenesančním slohu s řadou dochovaných prvků uměleckořemeslného vybavení interiéru. Objekt se výrazně uplatňuje v prostoru bývalé návsi.

V Liboci byl v r. 2002 navržen objekt chalupy **čp. 26 ve Fabiánské ulici**. Objekt sestává z hlavního obytného stavení s valbovou střechou a schodišťovou přístavbou, drobnějšího domku s branou při ulici, celý areál je vymezen zahradou a ohradní zdí. Stavba je barokního původu z první pol. 18. století v historickém jádru obce v těsné blízkosti kostela a je jedním z posledních nepřestavěných objektů dokládajících charakter volně stojící chalupy.

Z církevních staveb byl navržen především **kostel (svatyně) Krista Krále** ve Vysocanech (**vč. mobiliáře**), **Kolbenova 14**. Kostel je situován v zadní části parcely, od ulice oddělen představeným domem čp. 658. Stavba obdélného půdorysu s obdélnou předsíní a chorem, na který navazuje sakristie. Fasáda zakryta přístavěným domem a zakončená nízkým zalomeným štítem. Na vých. straně nad presbytářem drobná otevřená zvonička. Okna do lodi tvořící horizontální pás pod stropem, v choru dvě boční vertikální okna. Jednolodní sálový prostor zakryt stropem s beton. trámy, při stěnách s šikmými úseky, mezi trámy kasetová pole. Při levé straně kazatelna s vřetenovým schodištěm.

Kostel postaven v l. 1929–30 stav. O. Nekvasilem podle vlastních plánů, dům při ulici postaven 1931. Na fasádě nápis SVATYNĚ KRISTA KRÁLE. Vybavení kostela a sochařskou výzdobu provedl v l. 1930–35 prof. Damian Pešan. Významná moderní sakrální stavba, jedna z mála církevních staveb vzniklých na území této městské části, doplněná umělecky pozoruhodným soudobým vybavením prof. D. Pešana, blízkého spolupracovníka arch. J. Plečnika (výzdoba kostela Nejsv. Srdce Páně na Vinohradech).

Ve Sřešovicích bylo navrženo **ochranné pásmo čp. 2 fary u sv. Norberta**, zahrnující jak kostel sv. Norberta, tak i skupinu původních historických objektů při ulici Norbertov.

Významným historickým památným místem je býv. **vojenský hřbitov s býv. pomníkem gen. Schwerina** ve Štěrbolích (Praha 10). Plocha býv. vojenského hřbitova leží na mírném návrší u Štěrbolského potoka. Architektonickou dominantou hřbitova do jeho zničení (1945) byl dvojnáhrobek z r. 1824 a 1839, připomínající generála Schwerina, který zde v r. 1757 padl v bitvě u Štěrbol. Na hřbitov byly v roce 1813 přeneseny další hroby padlých v napoleonských válkách a 1866 pohřbení padlí z války prusko-rakouské. Hřbitov byl dále rozšířen 1905. Po devastaci 1945 se nedochovaly nadzemní části náhrobků.

Jedná se o jedno z historicky nejdůležitějších pohřebišť v Čechách, připomínající památnou bitvu u Štěrbol a představující zároveň součást evropské vojenské historie od 18. století.

Ve Vysočanech byl rovněž navržen areál škol **čp. 700 a 789 ve Špitálské ulici**, dvě budovy základní školy a gymnázia, obklopené zahradou. Budovy jsou vynikající ukázkou funkcionalistické architektury, dochované bez patrných rušivých zásahů a tvořící architektonicky uzavřenou skupinu v blokové zástavbě Vysočan. Areál zahrnuje budovu **gymnázia čp. 700**, čtyřpatrovou se zvýšeným přízemím, v hlavní fasádě pásová okna, v místě schodiště vertikální řada kruhových oken. Architektonicky pozoruhodná funkcionalistická stavba tvoří součást areálu s čp. 789 – budovou základní školy a zahradou. **Zákl. škola čp. 789** má vyšší čtyřpatrovou část, přiléhající hmotově odstupněnou částí k nižší části na pravé straně. Fasáda hladká, okna v pásích oddělených úzkým pruhem zdíva. Hmotově bohatě členěná funkcionalistická stavba, tvořící součást areálu s budovou gymnázia a zahradou s komponovanými skupinami vzrostlých stromů.

Z meziválečného období je dále dům **čp. 245, U Smaltovny 16** v Holešovicích, řadový činžovní pětipatrový dům z řady tzv. Elektrických nájemních domů Prahy 7, vznikajících kolem budovy elektrických podniků. Objekt s prostě řešenou funkcionalistickou fasádou s kamenným a keramickým obkladem. V interiéru dochovány takřka všechny prvky původní realizace, obložení stěn a úprava podlah. Dům byl postaven 1938 podle projektu arch. Ervina Katony. Významné dílo meziválečné architektury s vzácně dochovanými prvky interiéru z doby vzniku.

Původní v r. 2002 v Karlíně byl poškozen dům **čp. 200 a 323, Sokolovská 9, Pobřežní 6, Nadační domy Josefa Srnce**, dva navazující domy, spojené společným dvorním prostorem, prostupující blok domů mezi Sokolovskou a Pobřežní ulicí. Ve dvorní fasádě čp. 200 skupina vikýřů s hrázděnými a vyřezávanými prvky. Starší z obou objektů byl dům čp. 200 při Sokolovské ulici, postavený 1848, zvýšený o dvě patra a rozšířený o dvorní křídla v roce 1873, kdy byla upravena i uliční fasáda. Ve dvorním křídle domu bývala továrna na klobouky. Dům čp. 323 byl postaven v l. 1887–88 podle plánů stav. Jos. Blechy, dílčí úpravy v r. 1940.

Historicky významná skupina objektů, dokládající vývoj karlínské zástavby v jeho druhé stavební etapě od poloviny 19. století (od pozdního klasicismu k historizujícím formám), zároveň spojující obytné i provozní funkce budovy.

V důsledku narušení byl po povodni 2002 stržen dům čp. 200 při Sokolovské ulici.

Řada návrhů je z oblasti staveb industriálních. V Hloubětíně při říčce Rokytce v ulici K Náhonu se nachází **čp. 15, Kejřův mlýn**.

Je to areál vodního mlýna s branou, obytnou budovou, hospodářskou budovou, mlýnicí a náhonem. Za hospod. budovou v zadní části dvora je dochovaný rybníček. Mlýn měl původně dvě kola.

Mlýn středověkého původu byl v majetku křižovníků, přestavěn zásadně 1718 a rozšířen 1781. Vzácně dochovaný příklad vodního mlýna renesančního původu s dochovanými mlýnskými budovami z 18. století vč. původních stavebních prvků a vodního náhonu při Rokytce. Ve mlýně se 1899 narodila operní pěvkyně Anna Kejřová, od r. 1925 působící na Národním divadle.

V Holešovicích je rovněž několik navržených objektů či areálů. Specifický charakter mají **Větrací komíny Letenského tunelu s mozaikami Zdeňka Sýkory na Letné**, tvořené čtyřmi nestejně vysokými hranoly. Stěny hranolů jsou zdobeny mozaikou, tvořící černobílou strukturu z geometrických prvků provedenou podle návrhu malíře Zdeňka Sýkory (návrh 1967, realizace 1969). Mozaiky komínů jsou ojedinělou ukázkou neokonstruktivistických tendencí českého umění 60. let, aplikovanou ve veřejném prostoru. Dokládá ve své době ojedinělou spolupráci umělce a architekta při realizaci účelové funkční stavby.

Klasickým industriálním areálem je **býv. elektrárna v Holešovicích v Partyzánské ulici, čp. 1 a 218**. Areál je tvořen blokem provozních budov staré kotelny a strojovny s komínem, tělesem žel. viaduktu za kotelnou a objektem vodárny Háječek. Do původního areálu patří rovněž za památku neprohlášené objekty kotelny Löffler se struskovou věží a uhelné kůlny. Stavba byla postavena v l. 1898–1900 (stará kotelna, strojovna, komín), upravena po r. 1913 a ve 20. letech 20. století. Přístavba kotelny Löffler v r. 1937 a struskové věže v r. 1951. Vodárna Háječek postavena v l. 1919–20. V 90. l. 20. stol. demontováno strojní zařízení.

Budovy staré kotelny a strojovny postaveny v duchu secesního slohu s výrazným architektonickým členěním, archit. členěna je i spodní část a zakončení komína. V interiéru strojovny zachovány původní prvky členění stěn a původní galerie s ovládacím pultem, dochovány interiéry původní rozvodny. Přístavba kotelny z r. 1937 s pozoruhodnými nýtovanými konstrukcemi haly. Areál holešovické elektrárny je vynikajícím industriálním celkem, dochovaným ve své struktuře, architektonické podobě i funkčních prvcích původního vybavení. Areál významným způsobem dokládá počátky a rozvoj elektrárenství v našich zemích.

Rozsáhlou a značně komplikovanou akcí je návrh **železničních objektů Pražské spojovací dráhy** na katastru Žižkova a části Nového Města. Jedná se o areál kolejiště a doprovodných žel. staveb Pražské spojovací dráhy, Státní dráhy a Kralupské dráhy mezi ulicemi Příběnickou, Seifertovou, Husitskou, Trocnovskou, Pernerovou a svahem pod Vítkovem. Zahrnuje prostor kolejiště s nádr. budovami, prvky zdi žel. náspu a opěrných zdí trati v terénní konfiguraci svahu pod Vítkovem. Tyto nadzemní budovy i terénní a zemní objekty tvoří nedílný historický stavební a funkční celek, nesoucí znaky postupného narůstání a doplňování vč. dílčích proměn jednotlivých částí i ně-

kterých ztrát v průběhu provozu trati i po jeho zrušení. Při Husitské ulici navazuje na drážní stavby objekt býv. Krenovky čp. 42 – Žižkov, který rovněž patřil k areálu dráhy.

Areál zahrnuje opěrné zdi a původní žel. násep Spojovací dráhy z r. 1872 se zděnou, architektonicky řešenou konstrukcí s klenutými podchody pod tratí, při Husitské ulici pak klasicistní objekt býv. Krenovky (čp. 42 – Žižkov). V části pod Vítkovem pak vysokou opěrnou zeď se dvěma strážními domky a skladovou budovou z téže doby. Součástí je rovněž architektonicky hodnotný objekt měnirny, (čp. 355 – Žižkov) z meziválečného období mezi trasou Spojovací a Kralupské dráhy a opěrná zeď Kralupské dráhy při Příběnické ulici s pův. oplocením z konce 19. století.

V části pod Vítkovem je na území navržené památky již chráněný objekt čp. 1 – Hrabovky (Trocnovská ul.) a viadukt v Trocnovské ul., pův. klas. s mladším překladem středního pole. Na straně ke Karlínu v opěrné zdi dráhy v Pernerově ul. je hodnotný objekt hradla čp. 36 – Žižkov.

V areálu jsou zahrnuty i další objekty, při Husitské již chráněný objekt býv. kina Ponec čp. 899 – Žižkov a na karlínské straně za viaduktem dům čp. 81 – Žižkov, které podobně jako některé další provozní objekty, dotvářejí celý areál. Soubor zachovaných staveb trati a jejího vybavení je významným architektonickým, historickým i technickým dokladem vzniku a rozvoje železniční dopravy v Praze.

Pozoruhodnou stavbou je rovněž **Zimní stadion na Štvanici**, navazující na objekt restaurace čp. 1125, jehož je součástí. Stavba na obdélném půdoryse je tvořena dřevěnými konstrukcemi, uplatněnými zevně i zevnitř. V interiéru uplatněna dřevěná konstrukce tribun a střechy vč. původních kabin. Dochovány i některé další prvky (lavice, hodiny na průčelní stěně). Stadion byl postaven současně s objektem restaurace v roce 1932–34 podle projektu arch. Jos. Fuchse. Původní otevřená konstrukce stadionu byla v 50. letech zastřešena. Objekt stadionu byl původně funkčně napojen na prostor restaurace.

Stavba a dřevěné konstrukce stadionu představují pozoruhodnou technickou stavbu provedenou jako vylehčenou s minimálním počtem podpor. Objekt je rovněž historicky významný v dějinách českého ledního hokeje.

Skupina industr. staveb byla navržena ve Vysočanech, především v areálu závodů ČKD (návrh podán MČ Praha 10). V areálu ČKD čp. 159, **areál ČKD Vysočany (Kolben), v Kolbenově ul.** je to především **komín s límcem a chladicí věž**, v zadní části areálu ČKD při býv. vlečce. Komín stojí při býv. kotelně, vedle komína chladicí věž. Komín kruhového tvaru z režných cihel, v horní polovině se zděným límcovým nástavcem s omítkovým nápisem ČESKOMORAVSKÁ KOLBEN DANĚK. Šestiboká chladicí věž napravo od komína má dřevěnou konstrukci navazující na spodní betonový nosný rám. Vlastní výplň stěny za dřevěnou konstrukci je dodatečná.

Komín spolu s chladicí věží jsou významným dokladem industriálního stavitelství z období rozšiřování závodu v meziválečném období, představujícím zároveň historickou i pohledovou dominantu Vysočan.

Další objekt, navržený v areálu ČKD, **výškový objekt na parc. č. 1207/21 při Kolbenově ul.**, pozoruhodná funkcionalistická stavba arch. Fr. A. Libry z 30. let 20. století byla zbořena ještě v průběhu projednávání návrhu. Stejný osud stihl další navržený objekt, **komín býv. spalovny čp. 777 v Poděbradské ul.** Stavba spalovny vč. komína s límcem, který byl její součástí, byla rovněž v r. 2002 beze zbytku zbořena.

Dalším z navržených objektů je **čp. 305, Na Černé strouze (Kolbenova)**, býv. továrna AERO, později součást areálu ČKD. Při ulici Kolbenově je umístěn jednopatrový administrativní objekt, za ním vyšší objekt výrobního charakteru. Prosté arch. Členění fasády s výrazným členěním hmot budovy, do ul. Na Černé strouze a v zadní fasádě tov. objektu s vertik. skupinou kruhových oken v ose schodiště. Stavba je významným dokladem industriální architektury z let 1920–30 v duchu funkcionalismu, historicky významný areál továrny na letadla AERO.

Z téhož období je i **čp. 609, admin. budova** při Kolbenově ulici, dvoupatrová stavba s portikem a branou na pravé straně, z ulice pův. oplocení. Fasáda se dvěma horizontálními pásy oken, střecha plochá. Za budovou na levé straně pokračují vyšší výrobní objekty.

Brána a oplocení z ulice současné, tvořící s budovou uzavřenou architektonickou kompozici. Hodnotná funkcionalistická stavba, významným způsobem se uplatňující svou hmotou i členěním v kontextu industriálních budov Kolbenovy ulice.

Pohledově se výrazně uplatňuje i **čp. 616, Kolbenova, PRAGA, Hala E** a komín s límcem v jeho areálu. Objekt haly na půd. písmene E při Poštovské a Kolbenově ulici má výrazně členěnou fasádu s předstupující římsou s nízkými pětibokými štíty. V interiéru nosné železobet. konstrukce s hřibovitými nástavci pilířů. Patrně stavby firmy Nekvasil. Na pravé straně nádvoří okrouhlý komín, nad polovinou výšky s krytým límcem z režného cihelného zdiva.

Architektonicky hodnotný objekt haly a komína s límcem představují významný doklad industriálního stavitelství meziválečného období a zároveň tvoří nepominutelnou součást a pohledovou dominantu meziválečné průmyslové zóny Vysočan.

Významná industriální stavba byla navržena rovněž v Hloubětíně, **čp. 600, v Nademlejnské ulici**, objekt továrny Tesla – Vakuovaná technika, s půlkruhově zaoblenou fasádou se středovým risalitem a dochovaným funkcionalistickým členěním a prvky fasád s pův. keramickým obkladem. Půdorysně a architektonicky představuje ojedinělé řešení tovární budovy z meziválečného období, obklopené původní zahradou s komponovanými skupinami vzrostlé zeleně.

Agenda movitých kulturních památek

K celkovému počtu 10.514 evidovaných movitých kulturních památek v roce 2002 přibýly 104 jednotlivé předměty – obrazy, plastiky a předměty uměleckého řemesla a šest různorodých souborů. Jedná se o zařízení tří interiérů pražských lékáren – šestnáct předmětů ve Vilímově lékárně v čp. 1 v Praze 2 – na Vinohradech, Jugoslávská 9, tři předměty v Havlíkově lékárně U Jedličkova sanatoria v čp. 137 v Praze 4 – Podolí, Podolská 152 a sedm předmětů v lékárně Na Harfě v čp. 495 v Praze – Vysočanech, Poděbradská 64. Dále to byly dvě monstrance z římskokatolické farnosti u kostela sv. Václava v Praze 4 – Nuslích a čtyři rudolfínská díla z přelomu 16. a 17. stol. v majetku Pražského hradu – tři obrazy a jedna plastika. Na žádost Provincie kapucínů v ČR bylo prohlášeno pět obrazů, které vznikly v rozmezí 16. – 18. stol. Národní galerie iniciovala prohlášení patnácti obrazů a kreseb od významných francouzských a českých umělců z 19. a 20. stol. z majetku Židovského muzea v Praze. Nejpočetnějším souborem bylo 87 devočních křížů a křížků z různých ušlechtilých materiálů, které byly vytvořeny v období od 16. do 17. stol. Tato kolekce byla nabídnuta do dražby aukčního domu Meissner – Neumann v dubnu r. 2002. Náš ústav navrhl k prohlášení za movitou kulturní památku v r. 2002 čtyři obrazy z majetku hradčanského kláštera

kapucínů v Praze 1. Naopak se náš ústav kladně vyjádřil ke zrušení prohlášení levé poloviny kresby Františka Kupky „Volební právo plurální v Belgii“ z proslulé Waldesovy sbírky za kulturní památku. Ukázalo se, že tato kresba patřila do souboru, který byl s povolením našich úřadů prodán pařížskému Musée d'Orsay. Proto bylo nutno scelit tento soubor, kde se též nachází pravá polovina karikaturní kresby.

Ministerstvo kultury ČR si vyžádalo posudek ke 110 návrhům na prohlášení věci za kulturní památku.

Prostřednictvím našeho ústavu si zažádalo osm pražských farností a duchovních správ o zařazení čtrnácti památek do Programu restaurování movitých kulturních památek pro rok 2002. Po srpnových povodních bylo vysáno 2. kolo tohoto programu, do něhož se přihlásily tři farnosti s osmi poškozenými movitými památkami.

Za rok 2002 přibýlo 16 nových soupisů mobiliářů do fondu SM k celkovému počtu 128.

V depozitáři našeho ústavu v čp. 1, statku Vraných, v Praze 8-Bohnicích došlo k několika změnám. Do půdního bytu v čp. 432/III, Újezd 30 byly vydány troje dvoukřídle a troje jednokřídle dveře včetně obložkových zárubní. Z budovy České pojišťovny čp. 76/II v Praze 1 na Novém Městě, Spálená 14 jsme získali devatery dvoukřídle dveře s obložkovými zárubněmi z doby po r. 1907 a z Grömlingovského paláce čp. 5/III v Praze 1, Malostranské nám. 28 okenní čtyřtabulkové křídlo s kovářím. V našich sídlech – v Platýzu a v domě pánů z Kunštátu – nedošlo v rámci JHM k žádným podstatným změnám.

Integrovaný systém ochrany movitého kulturního dědictví (ISO)

V roce 2002 pokračoval tříčlenný tým našeho ústavu, posílený o pracovníka civilní vojenské služby, v dokumentaci kulturních statků ve vlastnictví římskokatolické církve (ISO). Podařilo se zdokumentovat 1497 předmětů v Praze 5 a 6. Naše pracoviště se uplatnilo v sedmi případech pátrání po odcizených předmětech movitého kulturního dědictví a šestkrát pomáhalo při identifikaci nalezených předmětů.

Referát monitoringu PPR

V červnu 2001 byla ze SÚPP na SPÚ HMP převedena agenda sledování Pražské památkové rezervace, zapsané na Seznam světového kulturního a přírodního dědictví UNESCO.

Oddělení tzv. monitoringu provádělo v roce 2002 detailní vyhodnocení změn území PPR na jednotlivých menších celcích. V roce 2002 byly vybrány celky navazující na materiál ze Základní zprávy z let 1992–98 a zpráv z let 2000 a 2001, zastupující jednotlivá městská katastrální území v PPR. Jde o tyto lokality:

STARÉ MĚSTO – bloky mezi ulicemi Liliovou, Anenskou, Anenským náměstím, Stříbrnou, Náprstkovou, Karoliny Světlé, Smetanovým nábřežím, Novotného lávkou a Křížovnickou (celkem 31 objektů).

NOVÉ MĚSTO – bloky mezi ulicemi V celnici, Havlíčkovou, Dlázděnou, Senovážným náměstím, Senovážnou a Náměstím republiky; Masarykovým nábřežím, Štítkovou, Vojtěšskou, Pšrossovou, a Myslíkovou; Národní, Spálenou, Ostrovní a Míkulandskou (celkem 110 objektů).

JOSEFOV – bloky mezi ulicemi Kaprovou, 17. listopadu, Šírokou a Maiselovou; Elišky Krásnohorské, Bílkovou, Dušní, U Staré školy a U Svatého Ducha (celkem 30 objektů).

MALÁ STRANA – bloky mezi ulicemi Břetislavovou, Vlašskou, Janským vrškem, Jánskou, Šporkovou a Nerudovou, (celkem 38 objektů).

HRADČANY (Praha 6) – bloky mezi ulicemi Tychonovou, U Letohrádku královny Anny, U Písecké brány a Na Baště sv. Jiří (celkem 54 objektů).

Pro tyto lokality byly zpracovány archivní materiály jednotlivých objektů, ze kterých byly vyhodnoceny statistické údaje a zhotoveny přehledné mapky. Podrobný stavební vývoj objektů byl zachycen od roku 1992, tj. od roku zapsání Prahy na Seznam světového kulturního a přírodního dědictví UNESCO.

Přehled výběru z prostudované spisové agendy byl převeden do databáze SPÚ HMP, kde je k dispozici odborným referentům. Průběžně je tato databáze aktualizována.

Kromě toho byly zachyceny a popsány nejdůležitější stavební změny v celé PPR za rok 2002, a to i mimo podrobněji sledované a zpracované lokality.

Souběžně se ve spolupráci s SÚPP prováděla podrobná fotografická dokumentace sledovaného území.

Byly shromážděny materiály o důležitých ekonomických a sociálních trendech na území PPR a zpracován přehled periodického tisku.

Roční zpráva o sledování PPR byla v březnu 2003 předána k připomínkám NPÚ a Magistrátu hl. m. Prahy.

Referát evidence (obnovené identifikace nemovitých kulturních památek)

Úkol Ministerstva kultury České republiky – „Obnova identifikace nemovitých kulturních památek“ – Reidentifikace spočívá v kontrole všech nemovitých kulturních památek na území hlavního města Prahy – je nutno prověřit jejich fyzický stav, správnost zápisu po právní stránce, zkontrolovat přímo v terénu zástavbu na dané parcele podle snímku z pozemkové mapy a zjištěné změny do něj zakreslit. Památky je nutno vyfotografovat (foto archivovat) a zakreslit jejich současný půdorys do digitální pozemkové mapy v programu DIKAT–P. Dále zanést všechny na místě zjištěné informace o památce do počítače (včetně zaznamenání všech movitých kulturních památek v daném objektu), zjistit, zda má každá konkrétní památka dekret o prohlášení, okopírovat snímek z pozemkové mapy a k doplnění historie daného objektu prostudovat dostupnou literaturu. Solitérní kulturní památky, které nejsou zaneseny v katastru nemovitostí, se musí geodeticky zaměřit. Výsledkem reidentifikace bude kompletní zpracování všech informací v programu Monumis, který dodal Státní ústav památkové péče. Program povede k vytvoření obsažné celostátní databáze nemovitých kulturních památek v České republice a digitální mapy těchto památek, která bude uložena také v katastru nemovitostí. To je představa MK ČR, realita je jiná. Do dnešního dne nám nebyly dodány digitální mapy pro zakreslení památky do katastrální mapy. Zjištěné změny značíme do xerokopií snímků z poz. map. Taktéž program Monumis pro zpracování zjištěných dat v terénu nelze plnit kvůli jeho komplikované podobě. Pro naše pracoviště jsou informace zpracovávány v nových evidenčních listech kulturní památky a ty budou v tištěné podobě přístupné všem našim pracovníkům i majitelům těchto nemovitostí.

SEZNAM ZPRACOVANÝCH KATASTRŮ:

Běchovice – celý katastr
Dolní Počernice – celý katastr
Dubeč – celý katastr
Horní Počernice – celý katastr
Hradčany – rozpracovaný katastr
Kunratice – celý katastr
Radotín – celý katastr
Slivenec – celý katastr
Stodůlky – rozpracovaný katastr
Třebonice – rozpracovaný katastr
Zličín – celý katastr

První kontrolovanou lokalitou byly Hradčany, které byly k datu uzávěrky ročenky téměř zpracovány.

Počet evidovaných restaurátorských zpráv (fond RZ): celkem 3.595, z toho v roce 2002 bylo nově evidováno 331 zpráv.

Fond eviduje zprávy restaurátorských záměrů, průzkumů a vlastního restaurování, které je ještě zpracováváno ve formě informačních karet pro SÚPP.

Celkový stav knihovny k 31. 12. 2002

- celkem 6.720 sv. – z toho v roce 2002 přibylo celkem 134 sv. (nákup knih je limitován nízkým rozpočtem),
- celkem 1.044 sv. časopisů – z toho za rok 2002 přibylo 10 ročníků.

V roce 2002 bylo zapůjčeno 150 titulů z knihovny ústavu pracovníkům SPÚ HMP.

Plánová dokumentace – zaměření a rekonstrukce objektů

- 1049 položek – z toho za rok 2002 přibylo 10 inventárních čísel plánové dokumentace a 5 inventárních čísel dokumentace, týkající se rekonstrukce objektů.

Původní plány a dokumentace objektů

- 1030 položek, z toho za rok 2002 přibylo 27 inventárních čísel.

Nálezové zprávy odborných průzkumů budov

- 330 položek – z toho za rok 2002 přibylo 9 zpráv.

Historie

Fond archiválií, článků a drobných odborných statí o jednotlivých pragenziích obsahuje 68 zapsaných inventárních čísel, v roce 2002 přibylo 6 položek.

Stavebně historické průzkumy (pasporty)

V oddělení dokumentace je uloženo celkem:

- 3077 ks stavebně historických průzkumů, přírůstek za rok 2002 činil 10 ks, nákup je limitován nízkým rozpočtem
- 287 ks blokových pasportů s barevným označením,
- 129 ks blokových pasportů s textem + fotografiemi,
- 32 ks blokových pasportů s textem,
- 36 ks vyhodnocení obcí,
- 17 ks architektonického a urbanistického vyhodnocení obcí, čtvrtí,
- 98 svazků stavebního vývoje obcí,

- 73 svazků urbanistických studií,
- 28 svazků Langweilova modelu – fotografie bloků.

Archiv fotografií, negativů a videokazet

Vlastní fotodokumentace:

- 67 587 archivních negativů, přírůstek za rok 2002 – 1 620 ks,
- 131 292 pozitivů, přírůstek za rok 2001 – 5 100 ks,
- 474 skleněných negativů,
- 2004 diapozitivů,
- 36 videokazet – celkem 1 620 minut – nahrávky pro ISO, přírůstek za rok 2002 – 17 ks kazet – 765 minut,
- 378 diapozitivů z pozůstalosti arch. Bendelmayera,

Fotografie od cizích fotografů

- 4 131 inv. čísel, přírůstek za rok 2001 – 122 inv. č.

V roce 2002 byly zaevidovány též 2 ks CD-romů s fotografiemi.

Výpůjčky archivního materiálu

V roce 2001 navštívilo badatelnu celkem 178 žadatelů, kterým bylo poskytnuto celkem 230 ks archivního materiálu.

Samostatné oddělení archeologie

Hlavní a nejdůležitější náplní činnosti archeologického oddělení Státního památkového ústavu v hlavním městě Praze je provádění záchranných archeologických výzkumů na území Prahy se speciálním zaměřením na jeho historické jádro. V roce 2002 bylo realizováno 30 rozsáhlejších záchranných výzkumů (včetně dvou výzkumů enormně plošně rozsáhlých) a proběhly desítky dalších záchranných akcí charakteru archeologického dohledu. Tyto aktivity naplňují podstatnou část pracovní náplně všech jeho pracovníků, tedy archeologů, terénních techniků, dokumentátorů a pracovníků laboratoře. Z celkového počtu 21 osob se prováděním a zpracováním výsledků záchranných výzkumů zabývá 20 stálých zaměstnanců. Ve vrcholící výkopové sezóně k nim přibývají desítky brigádníků, které podle potřeby na jednotlivé výzkumy dodávala i v roce 2002 firma MEBU – Ivana Urbánková.

Ve velkém objemu terénních prací, souvisejících s rozsáhlou stavební aktivitou na území hlavního města se výrazně nedostává času pro zpracování výsledků záchranných výzkumů, zejména těch velkých, u kterých čas na kompletní zpracování několikanásobně překračuje dobu vlastních terénních prací. Za ideální, nicméně za současné kapacity archeologů v Praze nedosažitelný stav, by bylo možné považovat situaci, v níž by v každém roce pracovala v terénu jen polovina archeologů, zatímco druhá by se věnovala zpracovávání svých výzkumů. Vzhledem k vytižení většiny pracovníků v terénu postrádáme rovněž systemizaci pro evidenci a manipulaci s enormním množstvím archeologických nálezů, dočasně uložených v depozitáři v Bohnicích. Ke kvalitní obsluze a péči o permanentně doplňované a zkvalitňované počítačové vybavení postrádáme rovněž specializovaného odborníka.

SPÚ HMP zůstal pro Prahu garantem distribuce finančních prostředků z Programu podpory záchranných archeologických výzkumů MK ČR. V roce 2002 byla situace podstatně jednodušší než v předchozím roce – téměř celý objem finančních prostředků

byl určen pro záchranný archeologický výzkum v souvislosti s výstavbou kolonie rodinných domků na polykulturní lokalitě v Praze 10 – Míškovicích (objem 1 004 000 Kč). Relativně drobné příspěvky představovaly z uvedeného Programu částky na výzkum v domě čp. 249/III v Nerudově ulici (100 000 Kč) a na zjišťovací sondy v Kolovratském paláci čp. 154/III ve Valdštejnské ulici (96 000 Kč). Ze zmíněného programu tak v roce 2002 připadla na Prahu částka 1 200 000 Kč.

Zvláštní agendu v rámci oddělení zpracovává PhDr. Zdeněk Lochmann. Jeho hlavní pracovní náplní je zpracovávání archeologických partií odborných vyjádření. V rozhodování o nutnostech záchranných výzkumů mu podle svých zkušeností průběžnými konzultacemi pomáhají všichni odborní pracovníci oddělení.

Problematicke vědy a výzkumu je věnována samostatná část zprávy.

Přes značné vytížení v terénu považují archeologové za nezbytnou součást své práce publikování nových poznatků i jejich vyhodnocování v rámci rozsáhlejších projektů, často ve spolupráci s odborníky z jiných institucí. Vzhledem k tomu, že archeologický výzkum přináší jako jedna z mála historických disciplin stále ještě nové prameny k poznání zejména nejstarších etap vývoje Prahy, je to jediný možný postup.

Nálezové zprávy

Čiháková Jarmila – Havrda Jan, Praha 1-Malá Strana, Malostranské náměstí čp. 6/III, nálezová zpráva o výzkumu 14/94 PÚPP. Uloženo NZ archiv ARÚ AV ČR Praha čj. 7884/02.

Čiháková Jarmila – Havrda Jan, Praha 1-Malá Strana, Malostranské náměstí čp. 7/III, nálezová zpráva o výzkumu 15/94 PÚPP. Uloženo archiv NZ ARÚ AV ČR Praha čj. 7885/02.

Čiháková Jarmila – Havrda Jan, Praha 1-Malá Strana, Tomášská čp. 518/III, nálezová zpráva o výzkumu 32/94 PÚPP. Uloženo archiv NZ ARÚ AV ČR Praha čj. 8760/02.

Havrda Jan, Geomorfologické a geologické poměry, in: Podliska J., Nálezová zpráva o archeologickém výzkumu, Praha 1-Staré Město, Na Zábřadlí čp. 205/I, Výzkum SPÚ HMP č. 3/01, Ms. v archivu SPÚ HMP Praha.

Podliska Jaroslav, Praha 1-Staré Město, Na Zábřadlí 1, čp. 205/I, nálezová zpráva o záchranném archeologickém výzkumu č. 3/01 SPÚ HMP, sv. 1 text + CD-ROM, sv. 2 obrazové přílohy (2002), NZ archiv ARÚ AV ČR čj. 8696/02.

Podliska Jaroslav, Praha 1-Malá Strana, Nebovidská 6, Pelcova 3, čp. 460/III, nálezová zpráva o archeologickém výzkumu 6/00 PÚPP, (2002), NZ archiv ARÚ AV ČR čj. 1252/03.

Polák Pavel – Zavřel Jan, Malostranské náměstí čp. 260, Praha 1-Malá Strana, vyhodnocení průzkumných vrtů, 2002, CHEMCOMEX – arch. č. 20-z-02384.

Tryml Michal, Praha 1-Malá Strana, Hellichova ul. Nálezová zpráva o výzkumu při rekonstrukci plynovodu, č. výzkumu LIX.

Zavřel Jan, Nálezová zpráva – Praha 1-Malá Strana, Karmelitská čp. 377/III, Archeologický výzkum SPÚ HMP č. 44/00, Ms. v archivu NPÚ Praha.

Zavřel Jan, Geologické poměry, in: Podliska J., Nálezová zpráva o archeologickém výzkumu, Praha 1-Malá Strana, Nebovidská 6, Pelcova 3, čp. 460 /III, Výzkum PÚPP č. 6/00, 2002, Ms. v archivu NPÚ Praha, AV ČR č. j. 1252/03.

- Zavřel Jan*, Stručná petrografická charakteristika několika architektonických fragmentů z benediktského arcidiecéze sv. Markéty v Praze 6-Břevnově, 2002, Ms. v archivu AV ČR.
- Zavřel Jan*, Petrografický výzkum vybraných kamenných nálezů z archeologického výzkumu PÚPP č. 26/96 v Josefské ulici ppč. 1033 na Malé Straně v Praze, 2002, Ms. v archivu NPÚ Praha.
- Zavřel Jan*, Petrografický rozbor vybraných kamenných nálezů z archeologického výzkumu PÚPP č. 26/97 v Mostecké ulici ppč. 1035 na Malé Straně v Praze 1, 2002, Ms. v archivu NPÚ Praha.
- Zavřel Jan*, Geologické poměry v oblasti ulic Karmelitské a Újezd na Malé Straně v Praze I – II. etapa, 2002, Ms. v archivu NPÚ Praha.
- Zavřel Jan*, Rozbor kovoliteckých forem z archeologického výzkumu v domě čp. 37/II na Národní třídě v Praze I-Novém Městě, 2002, Ms. v archivu NPÚ Praha.
- Zavřel Jan*, Fyzikálně-chemické rozborů tavenin z Lichtenštejnského paláce na Malé Straně (archeologický výzkum SPÚ HMP č. 1/02), 2002, Ms. v archivu NPÚ Praha.
- Zavřel Jan*, Ordovické horniny ve zdivu románského kostela sv. Jana Na zábradlí, 2002, Ms. v archivu NPÚ Praha.
- Zavřel Jan – Polák Pavel*, Posouzení základových poměrů a charakteru zemin v západním křídle objektu čp. 260/III, k. ú. Malá Strana, (Podklad pro studii rekonstrukce domu), 2002, Ms. v archivu CMR reality.
- Zavřel Jan*, Praha 1-Malá Strana, Újezd čp. 450/III – Tyršův dům, Geologické a archeologické poměry, 2002, FABER PROJECT.

Investorské zprávy

- Havrdá Jan*, Zpráva o výsledcích archeologického výzkumu, Praha 1-Malá Strana, Břetislavova ul. čp. 517/III. Archiv archeologického oddělení SPÚ HMP.
- Omelka Martin*, Přední Kopanina, Praha 6, ulice K Prelátům
- Omelka Martin*, Karoliny Světlé 323/I, rešerše archeologické lokality
- Podliska Jaroslav*, Praha 2-Nové Město, Vyšehradská 26, čp. 431/II, zpráva o zjišťovacím archeologickém výzkumu 23/02 SPÚ HMP, (2002), archiv autora SPÚ HMP.
- Tryml Michal*, Zpráva o výsledcích výzkumu parcely domu čp. 707/II ve Vodičkově ulici, výzkum č.17/02, Praha 2002

Archeologická památková péče

Archeologické oddělení SPÚ HMP vede centrální databázi stavebních akcí na území Prahy, při nichž by mohlo dojít k zachycení archeologických nálezů. Podmínky pro ochranu archeologických lokalit jsou součástí odborných stanovisek, která slouží jako podklad pro správní řízení orgánů státní správy (odbor památkové péče MHMP, Ministerstvo životního prostředí apod.). V roce 2002 bylo vydáno archeologickým oddělením celkem 627 těchto stanovisek. Nezanedbatelnou součástí činnosti archeologického oddělení SPÚ HMP je informační servis pro stavebníky v otázkách, týkajících se naplňování archeologických částí zákona č. 20/1987 Sb.

V roce 2002 pokračovala činnost Pražské archeologické komise, kterou ředitel SPÚ HMP zřídil jako svůj poradní orgán a archeologické oddělení odborně zajišťuje její činnost. Tato komise schvaluje žádosti o přidělení finančních prostředků z Programu podpory záchranných archeologických výzkumů MK ČR. Komise dále koordinuje provádění archeologických výzkumů na území hl. m. Prahy, jmenuje koreferenty jednotlivých výzkumů a dohlíží na odbornou kvalitu jejich provedení. V roce 2002 jednala komise celkem patnáctkrát.

Archeologické oddělení SPÚ HMP v součinnosti s dalšími odděleními a dále s ostatními institucemi provádějícími výzkumy na území Prahy využívá možnosti podání podnětů k zahájení správního řízení pro porušení památkového zákona v případech, že stavebníci neumožní provedení archeologického výzkumu. Těto možnosti bylo v roce 2002 využito ve dvou případech. V jednom případě zvláště rozsáhlého zničení archeologické lokality byla za naší spolupráce společností Archaia podáno trestní oznámení.

V roce 2002 pokračovaly práce spojené s ochranou archeologických lokalit v klánovickém lese. Do fáze podání návrhu na prohlášení věci za kulturní památku bylo dovedeno tvrziště Slavětice. Ve spolupráci s Archeologickým ústavem AV ČR byla systémem GPS zaměřená zaniklá vesnice Žák.

Výzkum a vývoj

Skupina pracovníků archeologického oddělení předložila v roce 2001 návrh na realizaci výzkumného záměru institucionálního výzkumu a vývoje s názvem *Nové prameny k raně a vrcholně středověkým dějinám Prahy. Souhrn archeologických výzkumů ve vybraných mikroregionech I. Zpracování a výpověď*. Cílem záměru je zpracování a závěrečné systematické vyhodnocení všech dostupných výzkumů provedených ve dvou mikroregionech Malé Strany, jinými slovy dovést výsledky dříve provedených a dosud nezpracovaných výzkumů do úrovně pramene použitelného archeology i historiky. Předložený návrh výzkumného záměru (kód MK CEZ 01 F2701) byl v roce 2001 Ministerstvem kultury přijat bez výhrad. Zvolenými mikroregiony jsou sousedící oblasti Malostranského náměstí a jižní části Malé Strany. Ve sledovaném území proběhlo více než 50 archeologických výzkumů, z nichž pouze 7 je zpracováno do úrovně nálezové zprávy. Mezi nejdůležitější konkrétní cíle, které budou zpracovávány ve vzájemném srovnávání obou území, patří zejména rekonstrukce původního georeliéfu jako determinálního faktoru a jeho vývoj v závislosti na lidské aktivitě, charakteristika raně středověkého osídlení, urbanizace místa a jeho proměna ve vrcholně středověké město atd. Řešitelem úkolu je Jarmila Čiháková, spoluřešiteli jsou Martin Müller, Jaroslav Podliska, Michal Tryml a Jan Zavřel.

V roce 2002 proběhla první fáze zpracování výzkumného záměru. Její podstatná část byla určena pro shromáždění pramenné základny (dokumentace i nálezů), kontrolu její úplnosti a provedení evidence. Z některých starších výzkumů se zatím nepodařilo kompletní dokumentaci dohledat (od doby jejich provedení proběhlo několik stěhování a reorganizací). Byla stanovena metodika a postup při zpracovávání dokumentace z výzkumů, z nichž některé se uskutečnily před více než třiceti lety. Částečně byl vybrán materiál k přírodovědným analýzám a v druhé polovině roku byly zahájeny práce na vytvoření databáze.

Do stadia nálezové zprávy bylo zpracováno celkem šest akcí, výzkum výkopu pro plynovod v Hellichově ulici (výzkum z roku 1977), Karmelitské čp. 377/III, Nebovid-

ské čp. 460/III, Malostranském náměstí čp. 6/III a 7/III a Tomášské čp. 518/III. Z dalších přibližně deseti akcí byla překreslována a digitalizována terénní dokumentace i dokumentace nálezů.

ZÁCHRANNÉ ARCHEOLOGICKÉ VÝZKUMY

PRAHA 1 – HRADČANY

Strahovský klášter čp. 134/IV

Zjišťovací sonda, realizovaná v souvislosti s chystanými stavebními úpravami objektu v chodbě při západním průčelí objektu, zaznamenala cca 1 m vysoké recentní násypy, pod nimiž bylo dokumentováno částečně dochované historické zvrstvení terénu. I jeho jednotlivé prvky jsou ale až novověkého původu, když v těchto místech alespoň zčásti vyrovnávaly terén, původně poměrně příkře klesající k severu a poněkud povlnněji k východu.

Zdeněk Dragoun

PRAHA 1 – MALÁ STRANA

Karmelitská čp. 379/III

V návaznosti na dlouhodobě trvající rekonstrukci objektu byly v letních měsících roku 2002 realizovány rozsáhlejší výkopy ve dvoře domu, při kterých proběhl archeologický výzkum navazující na již v minulosti provedené práce (viz např. PSH XXXI). Nejvýraznějším zásahem byla šachta pro technické zázemí objektu o velikosti 2x2 m a hloubce cca 4 m. Vrchní přibližně 2,5 m mocná partie nadloží byla tvořena heterogenními, často druhotně přemístěnými hlínami s příměsí stavebního materiálu, do kterých se zahlubovaly novověké inženýrské sítě. Vznik uvedeného horizontu lze spojit s dobou výstavby barokní palácové budovy a s následnými úpravami dvora. Pod mocným příkrovem navážek se nejvýrazněji projevil rozměrný výkop probíhající v západovýchodní orientaci a zasahující svým dnem do podložních terénů. Na dně výkopu se našlo těleso břidlicovými kameny obloženého a překrytého kanálu. Stáří a přesná funkce tohoto již v minulosti odkrytého objektu nebyly zjištěny. S jistotou lze však potvrdit existenci stavby před výstavbou barokního paláce, který jeho průběh přerušoval.

Výkop kanálu spolu s dalšími blíže neurčenými jámami výrazně poničil nejstarší nadložní situaci, která se dochovala na zkoumané ploše pouze v několika nevelkých ostrůvcích. Zachované sídlištní souvrství o mocnosti 50 cm bylo tvořeno převážně prachovitými jílovitými hlínami s příměsí organických zbytků, mazanice, opuky a zlomků diabasů, které nasedaly na podloží svahové hlíny. Pouze ve dvou případech povrch podloží narušovaly drobné kule jamky. Získaný keramický materiál umožnil zařadit nárůst souvrství do průběhu 10.–12. století.

Sousední, převážně liniové výkopy svou hloubkou do 2 m zasáhly pouze do novověkých navážek stavebního charakteru a zděných konstrukcí, které lze dát celkem spolehlivě do souvislosti s palácovou stavbou a jeho dvorním zázemím.

Jaroslav Podliska

Karmelitská čp. 388/III

V průběhu roku 2002 proběhl archeologický výzkum při realizaci výkopových prací v interiéru a exteriéru objektu bývalého klášterního kostela sv. Máří Magdalény, přestavěného v průběhu 19. století na užitkový objekt. První skupinou zásahů byly dvě ručně hloubené vstupní šachty pro inženýrské sítě, umístěné přibližně ve středu objektu při Karmelitské ulici a na rohu Karmelitské a Hellichovy. První šachta o velikosti 2x2 m byla realizována do hloubky 4 m od úrovně současného povrchu. Pod nevýraznou vrstvou recentních násypů se nalézalo masivní kamenné zdivo náležející pilíři původní chrámové stavby. Se zdí souvisel rozměrný základový vkop, porušující na značné ploše originální zvrstvení historického nadloží. Nevelké zbytky původních terénů se podařilo ve větší míře zdokumentovat pouze na východní straně sondy. Vrchní partii neporušených terénů tvořily vrstvy stavebního charakteru, vyplňující původně rozsáhlejší blíže neurčitelné výkopy. Vznik uvedeného horizontu lze nejspíše dát do souvislosti s pozdně středověkou a raně novověkou městskou zástavbou z doby před výstavbou barokního chrámu. Pod touto situací následovalo souvrství s několika v superpozici umístěnými nevelkými jámovitými a křivými objekty, které se zde zahlubovaly do přírodního podkladu. Nevýrazné množství datovacího materiálu nám však neumožnilo detailnější chronologické zařazení situace. Pouze na základě několika zlomků keramiky je možné nejstarší polohu osídlení kláštera na přelomu raného a vrcholného středověku. Antropogenně narušená úroveň podloží svahových hlín se nalézala na úrovni 190,60 m n. m. Zcela negativní informaci přinesl výkop druhé šachty, která byla vyhloubena pouze do již recentně poničené situace kanalizační sítě.

Druhý rozsáhlý zásah do terénů byl proveden v interiéru stavby formou liniového výkopu o délce cca 70 m a hloubce 1–3 m. Dokumentací několika řezů v prostoru bývalé chrámové lodi byla zjištěna situace výrazných recentních navážek o mocnosti cca 1,5–2 m, které překrývaly zbytky obvodových zdí s podlahovou úrovní náležející původní domovní zástavbě. Nevelký keramický soubor datuje vznik odkrytých konstrukcí do průběhu 16. století. Obdobná situace byla odhalena i ve východním křídle objektu.

Jaroslav Podliska

Karmelitská parc. č. 1050/III

Rekonstrukce tramvajového tělesa v Karmelitské ulici byla pokračováním a druhou etapou stavby, zahájené rok před tím v ulici Újezd (k 1. etapě viz Čiháková, Výroční zpráva SPÚ za rok 2001, s. 49–50). Hlavní část výzkumu v terénu proběhla v březnu a dubnu v časovém režimu striktně omezeném harmonogramem stavby. Podobně jako v první části akce byla i zde úkolem výzkumu dokumentace všech ohrožených a ničených historických terénů. Od první části se provedení výzkumu lišilo: 1) mnohem menší plochou, což při koncentraci různých dodavatelských firem komplikovalo situaci (v podstatě neexistovala plocha, kde by se nestavělo), 2) větší hloubkou historických terénů od dnešního povrchu, který směrem k Malostranskému náměstí stoupá, 3) s jednou výjimkou i absencí plošných výkopů. Proto musela být metoda provádění výzkumu (s několika výjimkami) omezena na dokumentaci a vzorkování stěn výkopů hloubených stavebními firmami. Větší hloubka historických terénů sice způsobila jejich lepší dochování, na druhé straně ale mělčí výkopy pro inženýrské sítě nedosáhly často podloží. Protože ne vždy bylo možné vlastními silami výkop prohloubit, zůstala v těchto případech nejstarší terénní situace nepoznána.

Stručně lze nejdůležitější výsledky výzkumu shrnout následujícím způsobem: Nejstarší horizont je prezentován především nálezem příkopu, který přetínal ulici v její jižní části zhruba od západu k východu. Jde bezesporu o pokračování situace, která byla poprvé zjištěna na nádvoří budovy MŠMT – čp. 528/III (viz Tryml, Výroční zpráva SPÚ za rok 2001, s. 44). Kromě tohoto ojedinělého útvaru, jehož funkce a datování není zcela jasná, patří do nestaršího horizontu i tři zahřoubené objekty, které byly zachyceny v plošně omezených výkopech ve střední části ulice. Ve všech sondách byly dokumentovány dlažby komunikace, od nejstarší, která překrývala zmíněný horizont a kterou lze pravděpodobně datovat do 12. století, až po dlažby novověké. Výzkum přispěl k lepšímu poznání jejich rozlohy, skladby i použitého materiálu. Rekonstrukce vodovodní přípojky do domu čp. 382/III poskytla poměrně vzácnou možnost dokumentovat vnější líc románské zdi stavěné kvádríkovou technikou, patrně kamenného ohrazení areálu dvorcového charakteru. Na několika místech výzkumu bylo odkryto vodovodní dřevěné potrubí. Dendrochronologická analýza odebraných vzorků jednoznačně určila rok 1559 jako datum porážení borovicových kmenů, z nichž bylo potrubí vybudováno. Vzájemná superpozice potrubí a mladších dlažeb se tak může stát podkladem pro poznání a datování mladších úrovní komunikace.

Michal Tryml

Lázeňská čp. 485/III

V hloubce 0,7 m pod dlažbou dvora Velkopřevorského paláce byl při rekonstrukci domovního plynovodu dokumentován povrch vrstvy se středověkými nálezy. Její geneze není na základě malého rozsahu zastižené situace zřetelná a není možno rozhodnout, zda vrcholně středověké keramické zlomky byly v primárním či redeponovaném uložení.

Jarmila Čiháková

Malostranské náměstí čp. 2/III

Na stěnách výkopů pro kanalizaci (celková délka cca 40 m, hloubka 1,3–2,2 m) na nádvoří bývalého jezuitského profesního domu (povrch 198,2 m n. m.) byly zastiženy středověké situace jen torzovitě, v celkové délce cca 7 m. V jihozápadním rohu nádvoří byl zjištěn fragment raně středověkého objektu s dřevěnou konstrukcí z 10. století – patrně dřevěného stavení. Báze výkopu podlahy (?) tohoto stavení se pohybuje okolo kóty 197,0 m n. m. Do jeho zásypu byl zapuštěn hrob náležející asi ke gotickému hřbitovu vedle farního kostela sv. Mikuláše (dno hrobové jámy 197,62 m n. m.). Na střední a východní části plochy nádvoří byly raně středověké stratigrafie zničeny sérií plošně rozsáhlých a hlubokých vrcholně středověkých a renesančních jam. Konsolidované bahnité náplavy, tvořící ve střední části nádvoří podloží v raném středověku (povrch 196,7 m n. m.), nečekaně vypovídají o výrazně odlišném a složitějším geologickém utváření tohoto prostoru než se dosud předpokládalo.

Výkop výtahové šachty v sousedním prostoru nepodsklepeného přízemí zásáhl studnu, vyzděnou z opuky s maltovým pojivem, zasypanou při stavbě Domu Professe v 17. století. V předcházející etapě stavby v roce 2000 proběhl v sousedství místnosti s jímkou výzkum 28/00, který objevil pozůstatky komunikace 9. století, v prostoru s jímkou však byly všechny starší nadložní vrstvy pod výchozí úrovní místnosti (196,80 m n. m.) odstraněny již v minulosti a k počátkům osídlení sonda nepřispěla.

Při rozebírání jímký mohly být proto sledovány jen podložní vrstvy, do nichž byla jímká založena, ale žádné doklady lidské přítomnosti nebyly ve vrstvách podloží zjištěny.

Jarmila Čiháková

Malostranské náměstí čp. 258/III

Výzkum v prostorách HAMU probíhal v zimě a na jaře roku 2002. Vyvolaly ho statické poruchy v nepodsklepené jižní části západního křídla Lichtenštejnského paláce mezi nádvořím a zahradou, které měly být řešeny technologií s velkým množstvím vytěžené zeminy. Lokalizaci na plochu průjezdu a jižně od něho výzkum navázal na několikaletý záchranný archeologický výzkum při rekonstrukci paláce pro potřeby HAMU v letech 1990–1993.

Pod přízemním prostorem jižně od dnešního průjezdu byl objeven neznámý, zcela zasypaný sklep s dodatečně vloženou cihlovou plentou, z níž vycházela již v minulosti přerušená cihlová klenba. Opuková zdíva za plentou zůstala nepoznána. I pod průjezdem byl sklep, zasypaný při rekonstrukci v letech 1991–1993. Zachování historického nadloží pod západním křídlem paláce lze předpokládat jedině v podélném pásu mezi východní obvodovou stěnou nyní souvislých suterénních místností a dnešní východní fasádou západního křídla. Povrch podlahy přízemí v době zahájení výzkumu ležel ve výšce 205,1 m n. m. (Bpv). Báze konstrukce lokálně dochované cihlové dlažby bývalého sklepa na úrovni 201,6 m n. m. se stala výchozí úrovní pro plošný archeologický výzkum jemnou metodou po terénních vrstvách do hloubky 1 metru. Plošným výzkumem bylo na ploše 81 m² rozebráno 85 m³ vrstev, z 95 % tvořených raně středověkými a pravěkými uloženinami.

Při hloubení sklepa v renesanci či v gotice se tehdejší stavebníci zastavili až na rostlém materiálu svahovin v jižní části zkoumané plochy. Odstranili tak do hloubky 201,6 m n. m. veškeré nadloží včetně povrchu 10. století, po němž se pohybovali stavitelé a uživatelé velké dřevěné stavby stojící v 10. století na tomto místě. Její podlaha byla mírně zapuštěna pod okolní terén. Podzemní části stavby a část interiéru, ležící pod okolním terénem, zůstaly pod barokní (?) podlahou sklepa zachovány a byly plošným výzkumem rozebrány a zdokumentovány. Podle předběžných interpretací jde o kovářnu, jejíž délka byla větší než 13 m a šířka větší než 4,5 m. Byly z ní zastíženy podzemní dřevěné základy jižní a západní obvodové stěny z borovicových klád, podlaha z rozložené organické hmoty a množství železářské strusky. V průběhu 10. století byla kovářna pravděpodobně důkladně přestavěná. Výzkum zjistil i rituální praktiky, které stavbu kovářny provázely – byla odkryta hlava zatím neurčeného domácího zvířete a hrst peckovitého ovoce v přímé souvislosti s dřevěnými základy stavby. Pod výkopem pro podlahu kovářny z 10. století se dochovaly starší fragmenty série ohnišť také se struskou, a bytelně zpevněného pravoúhlého místa, které mohlo tvořit podklad např. pro kovadlinu. Zatím nelze rozhodnout, zda i starší fáze kovářny byla v interiéru, či zda fungovala pod širým nebem nebo přístřeškem. V kovárnách se rovněž tavitelo sklo a vyráběly skleněné předměty té doby. Ze sklářské výroby starší kovářny jsme našli jen slitky sklovité hmoty (první zbytky sklářské výroby v Čechách z raného středověku), z mladší kovářny zbytky nádoby na tavení. Do vrstev základových vkopů i usazených uvnitř objektu se dostalo mnoho střepů keramických nádob, přesleny, kostěná šídla i několik dřevěných předmětů.

Zpracovávání železa mělo v tomto místě starou tradici, nejpozději od doby přibližně po roce 800 (zatím neumíme přesně datovat). Dokládá to existence bývalého povrchu (201,2–201,3 m n. m.) se starohradištní keramikou, na němž ležely kousky železných rud a další zbytky po výrobě železa, v hloubce 3,2 m pod dnešním průjezdem. Povrch té doby je pohřben pod cca 0,5 m vysokým nánosem svahové hlíny, která se z okolních svahů sesula před 2. polovinou 9. století. Do této vrstvy byla ohniště starší kovárny v závěru 9. století zapuštěna.

Jarmila Čiháková

Míšeňská čp. 69/III

Dům, který byl postaven v místě arcibiskupské (později Thunovské) zahrady mezi lety 1736–1744, se nachází přibližně uprostřed bývalého koryta Vltavy, tj. prostoru, který nebyl v průběhu středověku zastavěn. V rámci průzkumových prací byla dokumentována 4,9 m hluboká sonda vyhloubená z úrovně přízemí (niveleta 190,32 m n. m.) severního křídla domu. Ani takto hluboká sonda nedosáhla k povrchu původního přednovověkého terénu. Zachycena nebyla ani základová spára mohutné opukové severní obvodové zdi domu. Nejsvrchnější partii nadloží tvořila poloha stavební suti, pod kterou se nacházelo souvrství písků místy i písčitých hlín nehojně s příměsí drobných zlomků opuky, malty, uhlíků a cihel. Geneticky se patrně jedná o náplav, který zde sedimentoval ještě v průběhu raného novověku. Dokumentovanou situaci komplikuje výskyt spáleništní polohy (ohniště?) v rámci písčitého souvrství. Existence této polohy patrně dokládá přerušení ve vyplňování bývalého koryta Vltavy, ale pro nedostatek chronologicky citlivých nálezů není možné celou odkrytou stratigrafií detailněji datovat. Prohlédnut byl také cca 1,5 m hluboký výkop (187,40–185,90 m. n. m.) v jihozápadním rohu sklepa domu, který narušil pouze písčité náplavové vrstvy vzácně se zbytky dřev, uhlíky a zlomky novověké keramiky.

Jan Havrda

Mostecká čp. 282/III

Při rekonstrukci domu byl pod podlahou jižní části současného sklepa domu objeven neznámý suterén zaklenutý cihlovou klenbou a vyplněný stavební suti. Výkopy pro inženýrské sítě v severní a prostřední sklepní místnosti hluboké 0,5–0,8 m narušily zahloubený objekt o minimální velikosti 6x3,5 m. Odkryta byla pouze západní hrana objektu, která se pozvolna svažovala směrem k východu. Zahloubení bylo dokumentováno hned pod recentní 26 cm mocnou konstrukcí podlahy (povrch podlahy 188,90 m n. m.). Dno zahloubeného objektu se nachází pod niveletou 188,00 (maximální hloubka výkopů). V jeho zásypu byly objeveny drobné omlété zlomky raně středověké (starohradištní) keramiky a současně i zlomky keramiky pravěké, vzácně i kousky strusky. Objekt byl zahlouben do druhotně přemístěných vrstev, v kterých bylo nalezeno několik omlétých, blíže neurčitelných pravěkých střeptů. Patrně veškeré středověké situace mladší než starohradištní byly v místě stávajícího domu zničeny při hloubení suterénu ve vrcholném středověku.

Jan Havrda

Nerudova čp. 249/III

Podrobná zpráva v oddíle II. Tematické příspěvky.

Šporkova čp. 322/III

Podrobná zpráva v oddíle II. Tematické příspěvky.

Valdštejnská čp. 154/III (Kolovratský palác)

Na nádvoří paláce proběhl zjišťovací archeologický výzkum, jehož úkolem bylo zjištění skladby nádvoří ve výškovém intervalu 190,6–186,5 m n. m. Výsledkem jediné realizované sondy je zjištění korun nadzemního zdiva ve hloubce 0,6 m pod dnešním povrchem. Nalezené zdivo náleží staré zástavbě, zaniklé při výstavbě stávajícího paláce a mezi jednotlivými zdmi se nacházely novověké a recentní zahloubené objekty. Staveništní úroveň této raně novověké zástavby nebylo dosaženo. Během záchranného výzkumu, který by měl proběhnout v roce 2003, lze očekávat v prostoru nádvoří paláce relikty renesanční (patrně i pozdně gotické) zástavby a vrstevné sledy s ní související.

Jarmila Čiháková, Michaela Wallisová

Újezd čp. 394/III

Při výstavbě šachty pro dojezd výtahu bylo dokumentováno 3,8 m vysoké souvrství svahových hlín, sutí a písků ve výškovém intervalu 192,25–188,45 m n. m. V horních partiích stratigrafie byly hledány doklady antropologické činnosti, ale nebyly prokázány. Zastižený povrch podloží je důležitým bodem pro morfologii rostlého terénu před nástupem lidské aktivity v této části Malé Strany.

Jarmila Čiháková

Újezd parc. č. 906

Dohled nad zemními pracemi byl prováděn při budování základů pro Památník obětí komunismu na úpatí petřinského svahu. Středověké ani pravěké nálezy či situace nebyly zjištěny, odkryté zdivo patřilo bezpochyby zbořeným kasárnám.

Michal Tryml

U Železné lávky čp. 567/III

Při dohledu na výkopy inženýrských sítí a dojezdu výtahu pod podlahou sklepa byla ve výškovém intervalu 187,2–185,5 m n. m. dokumentována šachta, vykopaná do světlých, okrových, pozdně středověkých náplavů, vrstvených do přibližně 0,2 m vysokých uloženin. Nebyl v nich nalezen žádný antropogenní nález.

Jarmila Čiháková

Všehrdova čp. 437/III

Záchranný výzkum prováděný s přestávkami během celého roku na parcele domu byl vyvolán celkovou rekonstrukcí a novostavbou ve dvoře. Kromě statických sond a dalších drobných zemních zásahů byly plošně prozkoumány jednak prostory sklepů, v nichž byly zachyceny spodní části zahloubených jam s nálezy 14. století, a dále plo-

cha novostavby na dvoře domu, na níž byly mj. dokumentovány mocné vrstvy petřínských splachů a ohniště (píčka?) nejspíše ze 12. století. Počátkem roku 2003 byl výzkum ukončen záchrannou akcí ve výkopu pro napojení kanalizace na ulici před domem. Nad podloží zde byly zjištěny dvě polohy bezpochyby středověké valounkové dlažby.

Michal Tryml

PRAHA 1 – STARÉ MĚSTO

Anenské náměstí čp. 203/I

V rámci dlouhodobé rekonstrukce suterénních partií objektu byl v roce 2002 hlouben prostor pro trafostanici v průřezu domu. Zdejší terénní situace byla téměř kompletně zničena mladšími výkopy, pouze v místě ústí průřezu do dvora se podařilo dokumentovat kompletní vývoj zdejší stratigrafie. Tento profil, zachycující zdejší archeologickou situaci od nejstaršího horizontu s ohništi a výhněmi a při předběžném hodnocení nevykazující známky výraznějších terénních úprav, bude klíčový pro konečné vyhodnocení dlouhodobého výzkumu.

Zdeněk Dragoun

Anenský klášter – kostel sv. Anny

Rozbíhající se rekonstrukce klášterního kostela byla v roce 2002 provázena výkopy, souvisejícími s odvlhčením jižní stěny svatyně. Archeologická asistence zde pod úroveň dnešního terénu dokumentovala průběh rozšířeného základu, vystupujícího o 10–40 cm před linii nadzemního zdiva. Součástí archeologického výzkumu byla i dokumentace charakteru a skladby nadzemní části stavby, protože její dnešní podoba ve vyšších úrovních je výsledkem několika etap rekonstrukčních úprav. Podstatnou partii zachyceného zvrstvení terénu tvořil dlouhodobým pohřbíváním homogenizovaný hřbitovní horizont s četnými nálezy přemístěných lidských kostí. Horní vrstva hrobů byla (až na dvě výjimky, v nichž kosterní pozůstatky spočívaly přímo na koruně předzákladu zdiva) pod nehlubší úrovní realizovaných výkopů. Hranice hřbitovního horizontu na západě přesně korespondovala se západním průčelím gotického kostela. Výkop pro zaústění dešťové kanalizace, směřující šikmo před toto průčelí a sestupující do větší hloubky, zaznamenal již úroveň podloží i horizont vrstev raného středověku. Nejstarší nálezy opět souvisejí s železářskou výrobou snad již z 10. a jistě z 11. století.

Zdeněk Dragoun

Betlémská čp. 286/I

V souvislosti se stavebními úpravami bylo pod podlahou suterénního sálu objektu dokumentováno několik spodních partií zahloubených objektů, když vlastní historické zvrstvení i horní partie geologického podloží byly odstraněny při vzniku uvedeného sálu. Zastižené objekty obsahovaly hojnou příměs strusky a jejich stáří bylo charakterizováno keramikou s kalichovitou profilací okrajů. Podle těchto nálezů lze soudit, že pozůstatky zdejšího osídlení náležely ke staršímu horizontu zasedlování prostoru pozdějšího Starého Města pražského a jsou spojeny s intenzivní železářskou výrobou, kterou z období 10. a 11. století známe z mnoha dalších míst v okolí.

Zdeněk Dragoun

Křížovnická čp. 1040/I – Klementinum

V roce 2002 byla dokumentována nevelká zjišťovací sonda ve východním křídle Klementina (Technická knihovna). Sonda byla vyhloubena z úrovně podlahy východního suterénního kolektoru a měla hloubku 1,5 m. Zastiženy byly pouze novověké stavební sutě, které vyplnily původní barokní sklepy. Tyto sklepy byly zrušeny ve třicátých letech 20. století při radikální přestavbě této části Klementina. Další stavební úpravy proběhly v suterénech východní části severního křídla Klementina. Při snižování podlah o cca 0,5 m byla odkryta původní barokní podlaha z cihlových dlaždic (niveleta 187,60 m. n. m.). Podlaha nebyla stavebními zásahy narušena. Ve vedlejší místnosti byla odkryta superpozice tří vyzděných kanálů, z nichž dva nejstarší jsou současné s barokní stavbou. Mladší z nich byl překryt velkými plochými opukovými kameny, starší byl zaklenut cihlovou klenbou. Dále zde byl objeven neznámý suterénní prostor (sklep) orientovaný shodně s dnešní budovou. Jeho východozápadní rozměr byl 3,4 m. Druhý rozměr zjištěn nebyl (minimálně 3 m), protože sklep původně pokračoval za jižní obvodovou zeď severního křídla Klementina, směrem do hlavního nádvoří. Neznámý sklep byl zaklenut cihlovou klenbou a vyplněn stavební sutí. Jeho obvodové stěny byly vyzděny z lomové opuky, ojediněle s použitím břidlice. Pouze orientačně můžeme tento nález, který náleží k předjezuitské zástavbě areálu, datovat do 15.–17. století.

Jan Havrda

Michalská čp. 436/I

V rámci zahájené rekonstrukce objektu byly dokumentovány dílčí výkopy, soustředěné do západní části rozlehlé parcely. Ve dvoře objektu byla zjištěna zeď, probíhající ve směru východ-západ, která patrně byla součástí později zaniklého suterénu, přiloženého z dvorní strany k jižnímu křídlu dnešní zástavby. Vně této zdi byla zachycena především inženýrskými sítěmi torza porušeného středověkého zvrstvení terénu.

V nepodsklepené části v jihozápadním rohu zástavby bylo ve výkopu, zjišťujícím základovou spáru zdejšího zdiva, dokumentováno historické zvrstvení nadloží. Většina jeho vrstev pocházela podle nálezů až z vrcholného středověku, když nejstarší horizont je možné předběžně datovat do 2. poloviny 13. století.

Zdeněk Dragoun

PRAHA 1 – JOSEFOV

U Staré školy 1/V

Při výkopech souvisejících s odvětráním zdiva bloku Španělské synagogy byly při severovýchodním rohu zástavby zaznamenány a zdokumentovány nepatrné zbytky zdiva, které souvisejí zřejmě ze zdejší asanovanou zástavbou.

Zdeněk Dragoun

PRAHA 1 – NOVÉ MĚSTO

Křemencova čp. 178/II

Během výkopu pro vzduchotechniku vedoucí ze sklepa byl na zadní části dvora dokumentován řez souvrstvím předběžně datovaným do 12. století. Vzhledem k malému rozměru sondy nelze blíže určit charakter souvrství, přítomnost sloupové jámy snad indikuje existenci obydlí.

Michaela Wallisová

Vodičkova čp. 1277/II

V druhé polovině roku proběhl celoplošný archeologický výzkum na parcele domu, ve kterém se dříve nacházela známá čínská restaurace. Na větší části zkoumané plochy se nacházela rozsáhlá deprese přírodního původu, po které se dochoval místní název V Jámě, Jáma apod.. Zánik deprese probíhal zpočátku přirozeným procesem (odlamováním okrajových částí, sesuvy, vodní erozi atd.) a po založení Nového Města Karlem IV. však došlo k jejímu záměrnému zasypávání. K jejímu zaplnění došlo během druhé poloviny 14. století. Tehdy nebyla tato parcela samostatnou a sloužila jako zadní část velké výstavné parcely, orientované do Jungmannovy ulice. Na zasypané jámě stál gotický dům a na volném prostranství se nacházela pec, která byla zřejmě pekařská. Z hospodářského zázemí gotické parcely je dále zapotřebí zmínit existenci tří studní.

Michaela Wallisová

PRAHA 2 – NOVÉ MĚSTO

Apolinářská čp. 447/II

V průběhu roků 2001 a 2002 proběhl odborný dohled při výkopových pracích realizovaných v rámci generální rekonstrukce objektu. Liniové výkopy o hloubce 0,6–2 m byly provedeny jak v suterénu západní části objektu, tak v přízemí východního křídla spolu s přípojkou do ulice formou raženého tunelu. Ve všech případech byly inženýrské sítě vyhloubeny do nevýrazně mocných recentních navážek, které nasedaly přímo na geologický podklad tvořený břidlicemi. Rozdílná úroveň přírodního podkladu v nevelké vzdálenosti od sebe byla způsobena zasazením objektu na původní skalní hřbet, prudce spadající směrem k západu.

Jaroslav Podliska

Vyšehradská čp. 431/II

V rámci přípravných prací před rekonstrukcí objektu byla na dvoře domu realizována zjišťovací sondáž. Sonda I byla vyhloubena v jižní části dvora a zastihla stratigrafii o celkové mocnosti 3,6 m. Pod stávajícím povrchem dvora se nalézalo přibližně 2 m mocné souvrství heterogenních navážek s výrazným podílem stavebního odpadu, které překrylo masivní valounovou dlažbu dvora a relikty zděné konstrukce původní dvorní zástavby pozdně barokního objektu.

Pod valounovou dlažbou byla zaznamenána poměrně nepřehledná stratigrafie tvořená torzem opukové zdi a vrstev písčito-kamenitého charakteru, které se zahlubovaly

do výrazné superpozice původně rozsáhlejších výkopů vyplněných písčitou hlínou s kameny a nahodilými zlomky vrcholně středověké keramiky. Spodní partie se zahlu-bovaly do přírodního podkladu tvořeného zahliněnými písky s příměsí křemenců.

Sonda II se nalézala v severovýchodní středové partii dvora. Zastížená přibližně 3 m mocná stratigrafie se výrazně lišila od sondy předešlé. Pod nevýrazným recentním ná-sypem se nalézala mohutná vícefázová zděná konstrukce z kamenů a cihel zabírající přibližně polovinu z celé sondy. Na severní straně byla zeď lemována výraznými vý-kopy, z nichž jeden bylo možné spojit s výstavbou konstrukce, druhý vznikl patrně později. V obou případech lze situaci zdi a výkopů klást do souvislosti s pozdně ba-rokním objektem, jehož vznik lze předpokládat v průběhu 18. století. Zásadním zjiště-ním byla dokumentace úrovně podloží, které zde vystupuje relativně vysoko. Přírodní podklad zde tvořily výrazně vystupující zahliněné písky s příměsí křemenců. Uvedená zjištění dokumentují morfologickou proměnu místa v průběhu posledních dvou stole-tí. Při ní došlo k radikálnímu převrstvení a následné nivelizaci původně značně strmé-ho, člověkem již osídleného terénu.

Jaroslav Podliska

PRAHA 6 – PŘEDNÍ KOPANINA

K Prelátům

V březnu 2002 byl v rámci zřizování nových inženýrských sítí proveden dohled a na jeho základě dokumentován a vyvzorkován řez v ulici K Prelátům, v místě s výsky-tem zahlobených pravěkých objektů. Situace byla zachycena v místě nevýrazné te-rasy nad potokem. Bylo dokumentováno devět do podloží zapuštěných objektů, z nichž čtyři obsahovaly několik zlomků lineární keramiky. Objekty byly zachyceny v úseku dlouhém 50 metrů. Uvedená situace je prvním dokladem pravěkých nálezů v katastru Přední Kopaniny s jednoznačným místem původu.

Martin Omelka

6. Publikační činnost

- Čiháková Jarmila, K dosavadnímu stavu poznání raně středověké Malé Strany. AR 54, 738–752.
- Čížinská Helena – P. Desiderius (Peter) Lenz OSB, P. Willibrord Verkade OSB, Hugo Troendle, Alfons Mucha, P. Adelbert (Carl Lodewijk) Gresnigt OSB, Chronologie, in: Kánon a beuronští umělci – Der Kanon und die Beuroner Künstler, Praha 2002, s. 14–15, 22–33, 40–41, 46–47, 60–67.
- Čížinská Helena – Poltavec Petr, Schéma nástěnných maleb a nápisů v kostele sv. Gabriela v Praze, Praha 2002.
- Čížinská Helena, Interiéry některých pražských lékáren, in: Bulletin SPPPP, 5/02, Praha 2002.
- Dragoun Zdeněk, Praha 885–1310. Kapitoly o románské a raně gotické architektuře. Libri, Praha 2002.
- Dragoun Zdeněk – Škabrada Jiří – Tryml Michal, Románské domy v Praze. Paseka Praha, 2002.
- Dragoun Zdeněk, K otázce tzv. pohřebišť cizích kupců v Bartolomějské ulici na Starém Městě pražském. In: Civitas & Villa, Wrocław – Praha, 2002, s. 235–240.
- Dragoun Zdeněk, Poznámka k nejstarším partiím domu čp. 438/I v Michalské ulici na Starém Městě pražském. Průzkumy památek 9/1, 2002, s. 100–103.
- Dragoun Zdeněk, Výsledky záchranného archeologického výzkumu v hospodářském dvoře Strahovského kláštera. In: Výroční zpráva 2001 – Státní památkový ústav v hlavním městě Praze, 2002, s. 97–102.
- Dragoun Zdeněk – Martinková Hana, Památky středních Čech v odborném tisku (rok 2001). Památky středních Čech 16/2, 2002, s. 44–50.
- Holá Lucie – Tajemný znak na Becherově láhvi, Becher kurýr, jaro 2002.
- Martinková Hana – Dragoun Zdeněk, Památky středních Čech v odborném tisku (rok 2001), Památky středních Čech 16/2, 2002, s. 44–50.
- Omelka Martin – Starec Petr, Nové nálezy z areálu bývalého hřbitova u sv. Jindřicha na Novém Městě v Praze, Archaeologica Pragensia 16, Praha 2002, v tisku.
- Petrů Jaroslav, Oplocení v zahradním umění, Zahrada – Park – Krajina, roč. XII., 1/2002, s. 38–39.
- Petrů Jaroslav, Rozloučení s Jaromírem Neumannem, Zprávy Památkové péče, roč. LXII/2002, č. 3, s. 68–69.
- Petrů Jaroslav, Sborník prací Václava Richtera, Bulletin Sdružení profesionálních pracovníků památkové péče, 6/02, s. 14.
- Petrů Jaroslav, Sláva barokní Čechie, Bulletin Sdružení profesionálních pracovníků památkové péče, 6/02, s. 14–15.
- Petrů Jaroslav, Max Dvořák a Emin zámeček v Hrušovanech, Bulletin Sdružení profesionálních pracovníků památkové péče, 6/02, s. 15–16.
- Petrů Jaroslav, Kultura a příroda v památkové péči, Bulletin Sdružení profesionálních pracovníků památkové péče, 6/02, s. 16–18.
- Petrů Jaroslav, Olomoucký hrad, Bulletin Sdružení profesionálních pracovníků památkové péče, 6/02, s. 19.
- Petrů Jaroslav, Charty moderního urbanismu, Památce ing. Aleše Vošahlíka, Bulletin Sdružení profesionálních pracovníků památkové péče, 6/02, s. 19–20.

- Petrů Jaroslav*, Krajina jako historický fenomén, K nedožitým sedmdesátinám PhDr. Vlastimila Jiřika CSc. (1931–1996), Zahrada – Park – Krajina, roč. XII., 2/2002, s. 32–33.
- Petrů Jaroslav*, Hřbitovy – opomíjené kategorie památkové péče, in: sborník Hřbitovy, Státní ústav památkové péče Praha, v tisku.
- Petrů Jaroslav*, Vzpomínka na ing. Jana Ondřeje, Zahrada – Park – Krajina, 6/2002, s. 3.
- Petrů Jaroslav*, Antonio Gaudí a Barcelona, Zahrada – Park – Krajina, 6/2002, s. 31 až 32.
- Petrů Jaroslav*, Od Athénské charty po současnost, Zahrada – Park – Krajina, 6/2002, s. 4.
- Petrů Jaroslav*, Libosad-Květná zahrada v Kroměříži, kalendář pro rok 2003 s vybranými lepty Justuse van den Nypoort z roku 1691 podle kreseb Georga Matthäuse Vischera (námět a výběr, úvodní text a popisky), Společnost pro zahradní a krajinářskou tvorbu, 2002.
- Podliska Jaroslav*, Nové poznatky o kostele sv. Jana Křtitele Na Zábradlí na Starém Městě pražském – Neue Erkenntnisse von der Kirche des hl. Johannes d. T. am Geländer in der Prager Altstadt, Průzkumy památek, 9/1, 2002, 83–100.
- Starec Petr – Omelka Martin*, Nové nálezy z areálů bývalého hřbitova u sv. Jindřicha na Novém Městě v Praze, Archaeologica Pragensia, 16, Praha 2002, v tisku.
- Tryml Michal – Dragoun Zdeněk – Škabrada Jiří*, Románské domy v Praze. Paseka, Praha. 2002.
- Wallisová Michaela*, Předběžná zpráva o záchranném archeologickém výzkumu v letech 1997–2000 na židovském hřbitově ve Vladislavově ulici na Novém Městě pražském, Archaeologica Pragensia, 16, 2002, v tisku.
- Zachář Michael – Kodl Martin*, Mařákova škola, Praha. 2002.
- Zavřel Jan*, Pozoruhodnosti neživé přírody, in: Kniha o Praze 6, 2002, Praha – Těžba nerostných surovin, in: Kniha o Praze 6, 2002, Praha. – Počátky cihlářství, in: Kniha o Praze 6, 2002, Praha. – Dejvický potok a středověké Dejvice, in: Kniha o Praze 6, 2002, Praha. – Bubenečský potok a středověká ves Ovenec, in: Kniha o Praze 6, 2002, Praha. – Bubenečský a Dejvický Obzor, in: Kniha o Praze 6, 2002, Praha.
- Zavřel Jan*, Petrografický výzkum hradu Týřova, Archeologické rozhledy, 54, 2002, 681–687.
- Zavřel Jan*, Krokodýl v poušti, Nika, 2002.

7. Pedagogická činnost

- Seminář Muzeologie a archeologie památkové péče, Západočeská univerzita Plzeň, katedra archeologie – Zd. Dragoun (společně s F. Frýdou).
- Oponentura diplomové práce S. Peikarové: Mineralogicko-petrografická charakteristika stavebních materiálů Juditina mostu v Ústavu geochemie, mineralogie a nerostných zdrojů Př FUK – J. Zavřel.
- Přednášky kulturní antropologie na Univerzitě Tomáše Bati ve Zlíně, na fakultě multimediálních studií, 2 semestry. – L. Holá.

8. Přednášková a popularizační činnost

- Přednáškový cyklus „Život člověka ve středověku“ pro základní a střední školy, Národní zemědělské muzeum – M. Wallisová.
- František Kaván a česká krajinomalba přelomu 19. a 20. století. Oblastní galerie Vysočiny Jihlava – M. Zachař (9. 9.).
- Komentovaná přednáška výstavy obrazů Františka Kavána. Východočeská galerie Pardubice. – M. Zachař (18. 11.).
- Interiéry vybraných pražských lékáren. Přednáškový den k 80. narozeninám RNDr. Z. Hanzlíčka, Lékařský dům v Praze 2, 17. 1. 2002 – H. Čížinská.
- P. Willibrord Verkade OSB. Vernisáž obnovených beuronských maleb, kostel sv. Rodiny v Praze 6 – Řepích, 4. 4. 2002 – H. Čížinská.
- Interiéry některých pražských lékáren. Valná hromada SPPPP v Hradci nad Moravicí, 17. 5. 2002 – H. Čížinská.
- Opatství sv. Gabriela v Praze. II. den Beuronské umělecké školy, kostel sv. Gabriela v Praze 5 – Smíchově, 15. 6. 2002 – H. Čížinská.
- Průběžná spolupráce s tiskem, rozhlasem a televizí (všichni odborní pracovníci).

9. Účast v komisích, společnostech a vědeckých radách

Vědecké komise a rady

- Komise MK ČR pro Program záchranných archeologických výzkumů – J. Havrda
- Komise Rady MČ Praha 6 pro kulturu a památkovou péči – M. Tryml
- Odborná skupina pro výzkum skla České společnosti archeologické – J. Podliska
- Odborná poradní komise záchranného archeologického výzkumu Arcidiecézní muzeum v Olomouci – Zd. Dragoun
- Pražská archeologická komise – Zd. Dragoun – předseda, Zd. Lochmann – tajemník
- Vědecká rada ARÚ AV ČR – Zd. Dragoun
- Zpravodaj památkové péče v okrese Benešov u Prahy – M. Kovář
- Habilitační komise Fakulty architektury ČVUT – O. Ambrožová
- Komise Ministerstva kultury ČR pro hodnocení návrhů na prohlášení věci za kulturní památku a žádostí na zrušení prohlášení kulturní památky, sekce movitých kulturních památek – H. Čižinská
- Komise MK ČR pro Program restaurování movitých kulturních památek, pracovní tým – H. Čižinská
- Komise Ministerstva kultury České republiky pro regeneraci památkových zón a rezervací lidové architektury – M. Tins
- Komise Rady hl. m. Prahy pro památkovou péči – L. Špaček
- Komise Rady hl. m. Prahy pro koordinaci aktivit na veřejných prostranstvích PPR – L. Špaček
- Sbor expertů OPP MHMP – L. Špaček, M. Zachař
- Komise územního rozvoje Rady městské části Praha 1 – O. Ambrožová, L. Špaček
- Komise pro restaurování relikviáře sv. Maura – L. Špaček
- Komise pro regeneraci městské části Prahy 5 – L. Sochor, E. Doležalová
- Komise pro regeneraci městské části Prahy 8 – L. Valtr
- Komise pro regeneraci městské části Prahy 10 – M. Zachař a M. Tins

Členství v redakčních radách

- Kámen – J. Zavřel
- Pražský sborník historický – Zd. Dragoun
- Průzkumy památek – Zd. Dragoun
- Šestka – M. Tryml
- Archaeologica Pragensia – Zd. Dragoun
- Sborník muzea středního Posázaví v Ratajích nad Sázavou a Archeologické společnosti při katedře archeologie v Plzni – M. Kovář – editor

Členství ve společnostech

- Klub Za starou Prahu – H. Čižinská, M. Jedlička, M. Tryml, J. Zavřel

- Uměleckohistorická společnost v Českých zemích (UHS) – H. Čížinská, I. Furáková, A. Krutinová, J. Petrů, L. Sochor
- Sdružení profesionálních pracovníků památkové péče (SPPPP) – H. Čížinská, I. Furáková, L. Holá, M. Jedlička, E. Kosová, K. Kroulíková, A. Krutinová, P. Matoušková, J. J. Outrata, J. Petrů, J. Růžicková, L. Valtr, O. Vytopilová
- Společnost přátel beuronského umění – H. Čížinská
- Česká křesťanská akademie, uměnovědná sekce – H. Čížinská
- Společnost pro zahradní a krajinářskou tvorbu – J. Stejskalová, J. Petrů – čestný člen
- Archaiia, o.p.s. – M. Tryml (člen správní rady), Zd. Lochmann – člen dozorcí rady
- Archeologický park Liboc, o.p.s. – M. Tryml – předseda správní rady
- Česká mykologická společnost – J. Zavřel
- Nadace Pražský archeologický fond – M. Tryml – člen nadační rady; Zd. Dragoun – revizor
- Sdružení občanů a přátel Malé Strany a Hradčan – J. Čiháková
- Společnost přátel starožitností – J. Čiháková
- Vlastivědný klub Šternberk – M. Kovář – předseda
- Česká archeologická společnost – J. Čiháková, Zd. Dragoun, J. Havrda, Zd. Lochmann, M. Omelka, J. Podliska, M. Tryml, M. Wallisová
- Spolek pro záchranu hradu Vízmburku – Zd. Lochmann – předseda

Účast na konferencích

- Archeologické výzkumy v Čechách 2000, kolokvium České archeologické společnosti (3.–4. 4. 2001, Praha) – příspěvky J. Podliska – M. Wallisová, výzkum Praha 1-Nové Město, Národní čp. 37.
- Archeologické výzkumy v Čechách 2001, kolokvium České archeologické společnosti (duben 2002, Praha) – J. Čiháková, J. Havrda, J. Podliska. Příspěvek J. Podliska: Výzkum románského kostela sv. Jana Křtitele na Zábradlí v Praze 1-Starém Městě Forum urbes medii aevi, konference věnovaná problematice archeologických výzkumů v historických jádrech měst (10.–11. 4. 2002, Brno) – J. Čiháková, J. Havrda, M. Omelka, J. Podliska, M. Wallisová. Příspěvek J. Čiháková: Archeologický výzkum městského jádra Prahy – premisy a strategie.
- 3. Internationaler Kongress der Archäologie des Mittelalters und der Neuzeit, (10.–15. 9. 2002, Basel, Schweiz) – J. Čiháková, Zd. Dragoun, J. Podliska, M. Wallisová, Příspěvek J. Podliska: Das Renaissanceglas aus archäologischen Funden in Prag.
- 34. mezinárodní konference archeologů středověku – Interetnické vztahy a jejich odraz v kultuře středověku, (23.–27. 9., Opava) – Zd. Dragoun, J. Havrda, Zd. Lochmann, M. Omelka, J. Zavřel. Příspěvek Zd. Dragoun: Výsledky výzkumu ve Staronové synagoze v Praze a jejich posouzení z hlediska etnické příslušnosti zdejšího osídlení.
- Konference Návrat do města – (Brno, 25. 4. – 26. 4.) – J. J. Outrata.
- Konference Sdružení historických sídel Čech, Moravy a Slezska, Nemovité kulturní památky – pozitivní faktor nebo přítěž ekonomického rozvoje – (Kadaň, 23. až 25. 5.) – A. Krutinová, I. Rusoová, P. Vaňous.

- Konference Dějiny staveb – (Nečtiny 5.–7. 4. 2002) – K. Krouliková, E. Kosová, P. Matoušková, L. Holá.
- II. Antropologické sympozium – (Nečtiny 4.–5. 7. 2002) – L. Holá.

Účast na seminářích

- 4. koordinační seminář pracovníků pověřených sledováním (monitoring) památek zapsaných na Seznam UNESCO v ČR (Telč 14.–15. 10.) – A. Krutínová, I. Rusoová, P. Vaňous.
- Archeologia technica, 21. seminář o zkoumání výrobních objektů a technologií archeologickými metodami, (9. 4. 2002, Brno) – J. Čiháková, J. Havrda, J. Podliska, M. Wallisová.
- Dendrochronologické fórum 2002, (9. 12. 2002, Brno) – J. Čiháková, J. Havrda, J. Podliska.
- História skla (15. 5. 2002, Nitra) – J. Čiháková, J. Havrda, J. Podliska.
- Workshop Pohansko 2002, počítačová podpora v archeologii, (27.–29. 5. 2002, Pohansko u Břeclavi) – J. Havrda, J. Podliska, M. Wallisová. Příspěvky J. Podliska (spolu se S. Matoušovou): Zpracování a prezentace archeologické dokumentace formou hypertextových stránek (ukázky výsledků). M. Wallisová (spolu s D. Kleinem): Digitalizace plánové dokumentace s využitím programu Corel Draw.
- Seminář o lidové architektuře (Rožnov pod Radhoštěm, září 2002 – oprava exteriéru kostelíka sv. Michala v Petřínských sadech) – L. Sochor.
- Přípravná školení na Obnovenou identifikaci nemovitého památkového fondu na území hl. m Prahy a porady na SÚPP – pracovníci oddělení dokumentace.
- Semináře STOP pořádané pravidelně společnostmi pro technologie ochrany památek – odborní referenti.

II. TEMATICKÉ PŘÍSPĚVKY

Zpráva o velké vodě v Praze v srpnu 2002

Srpnové povodně, které postihly rozsáhlá území podél toku Vltavy a Labe a jejich přítoků, lze označit za přírodní katastrofu, která nemá v dějinách Čech obdobu. Míry historicky nedoložené dosáhly povodně i v hlavním městě Praze. Zaplavena byla území po obou březích Vltavy od Zbraslavi po Troju a od počátku bylo zřejmé, že způsobené škody budou astronomické z pohledu ekonomického i památkového. Zatěžkávací zkouškou úspěšně prošla realizovaná protipovodňová opatření na pravém břehu Vltavy, která ochránila horní Nové Město a Staré Město před zatopením shora. Postiženo bylo pouze podzemí objektů spodní vodou. V centru pozornosti médií, státních institucí i veřejnosti byla celkem pochopitelně od počátku situace na Malé Straně a zejména na Kampě, kde protipovodňová opatření zůstala z větší části ve stadiu projektu. Méně pochopitelné bylo, že vina za vzniklé škody byla přisuzována památkářům, kteří údajně blokovali postup při schvalování projektu protipovodňových opatření. Zástupci památkového ústavu museli vynaložit velké úsilí, aby odrazili nejagresivnější útoky a nařčení a svůj postup při schvalovacím procesu obhájili.

Obr. 1. Mánesův most při srpnové povodni.

Náš ústav vydal k návrhům protipovodňových opatření (k dokumentaci pro územní event. stavební řízení) v průběhu let 2000 a 2001 odborná vyjádření, v jejichž výroku jsou předložené návrhy označeny jako přípustné. Konkrétně se jedná o návrhy protipovodňových opatření pro Holešovice a Stromovku – Jankovcova ul. (07/2000), Karlín a Libeň (10/2000), Malou Stranu a Kampu (01/2001), Malou Stranu, Kosárkovo nábř. – Hergetova cihelna (05/2001), Malou Stranu, Smíchov, Hlubočepy – Janáčkovo a Hořejší nábř., Strakonická ulice (08/2001), Malou Stranu – Říční ulice, Karlův most (12/2001). V roce 2002 řízení ve věci protipovodňových opatření pokračovala. Byla vydána odborná vyjádření k dokumentaci pro územní řízení pro Zbraslav, Radotín, Velkou Chuchli (07/2002) a k dokumentaci pro stavební řízení pro Holešovice, Stromovku (12/2002). Z uvedeného stručného výčtu vyplývá, že pokud se týká protipovodňových opatření, nebyli památkáři a náš ústav zvláště rozhodně ti, kdo svým zamítavým vyjádřením zdržoval či dokonce blokoval jejich realizaci.

Obr. 2. Malá Strana – ulice Říční při srpnové povodni.

Situace památkově chráněných území hlavně Pražské památkové rezervace a povodní nejvíce postižené památkové zóny Karlín je stále monitorována a údaje jsou průběžně aktualizovány.

Území Pražské památkové rezervace

Malou Stranu zasáhly povodně v její dolní části od mostu Legii až po Klárov. Západní hranici tvořily ulice, které ústí na Újezd a do Karmelitské ulice a Valdštejnská ulice. Postižené objekty byly převážně zapsanými nemovitými kulturními památkami. Škody byly nejen na vlastních stavbách, ale v mnohých případech bylo poškozeno cenné historické zařízení bytů a institucí (např. cenná knihovna archeologického ústavu). Vlastní stavby byly poškozeny vodou v různé míře – od zatopených sklepů v západní části až po promáčené stropy v úrovni nad prvním podlažím v oblasti Kampy.

Podmáčení základů staveb v nesourodém malostranském podloží způsobilo, že stav objektů, které byly již před povodní narušeny, se zhoršil (např. objekt čp. 488 na Velkopřevorském náměstí). Na klenbách některých objektů v nejvíce postižené oblasti se objevily trhliny, ale žádná z nich neohrozila statiku objektu tak, aby bylo nutno je vyklidit nebo dokonce přistoupit k demolici. K některým statickým poruchám došlo v případě předčasného odčerpávání vody (např. na stavbě čp. 425 na Újezdě, kde ve snaze co nejrychleji pokračovat ve stavbě došlo při čerpání vody ke statickým poruchám sousedních objektů). Ve Vojanových sadech, kde voda zůstala déle než v okolí, byly kromě zeleně vodou zasaženy drobné stavby, zejména kaple sv. Terezy, kde byly vážně poškozeny nástěnné malby, které byly ve špatném stavu již před povodní.

Obr. 3. Nové Město – ulice Klimentská při srpnové povodni.

Další škody byly způsobeny nevhodnými opravami. Mnozí vlastníci opravy po povodni pochopili tak, že je třeba odstranit všechny omítky a podlahy, včetně všech dřevěných částí stavby, ke kterým se voda jen přiblížila. Zkresleně vykládané informace o neodstranitelné kontaminaci povodňovou vodou měly svůj podíl na často zbytečném ničení historických omítek a dřevěných částí staveb. Spolu s otlučením uvolněných omítek byly likvidovány i cenné historické vrstvy. Ještě v době, kdy nefungovala elektřina, bylo ruční otloukání v malém rozsahu, posléze nastoupily sbíječky a to už byly ohroženy i kamenné prvky. Pracovníci památkové péče při své snaze doporučit nejvhodnější způsoby oprav podle zásad vydaných ŠÚPP nenalezali vždy pochopení vlastníků a byli v té době neustálým terčem mnohostranné kritiky. Většina vlastníků i uživatelů chtěla objekty co nejrychleji zprovoznit. Na nedostatečně vyschlé zdivo byly nanášeny sanační omítky, často bohužel ty nejdostupnější na bázi cementu, bez ohledu na to, o jaké zdivo se jedná. Pochopitelná snaha o zjednodušení všech formalit vedla k tomu, že většina oprav probíhala bez ohlášení, a tedy i bez možnosti tyto práce ovlivnit. Celkové opravy jsou mnohdy účelově spojovány s dispozičními úpravami.

Situaci, kdy byla většina omítek, hlavně v oblasti Kampy otlučena, pracovníci památkové péče využili alespoň k lepšímu poznání stavební historie objektů a zdoku-

mentovali historické i novější zásahy do zdiva. Tato fotodokumentace se stala součástí archivovaných stavebně historických průzkumů.

Část **Starého Města** mezi ulicemi Na Perštýně, Národní, 28. října, Na Příkopě, Dlouhou třídou, Staroměstským nám. přímo zatopena nebyla, pouze sklepy byly zaplaveny spodní vodou do výše 0,5 až 3 m. Po vsáknutí vody nedošlo u těchto objektů k poškození zdiva a omítek, určitý problém působila pouze zvýšená vlhkost v objektu, která se přes zimu držela v interiérech. Tam, kde zaplavila sklepy kanalizace, bylo nutné čištění, které někdy bylo spojeno s odstraněním spodních částí novodobé omítky, např. čp. 550/I ve spodní úrovni sklepa, kde byla odstraněna degradovaná omítka do výšky 0,80 m, sklepy se restaurují. Následkem zatopení sklepa do výše 3 m vznikly v domě čp. 633/I Týnská 10 statické poruchy, které bude nutno sanovat táhly v úrovni podlah 1. a 2. patra.

V oblasti vymezené ulicemi Smetanovým nábřežím, Novotného lávkou, Křižovníckým nám., Národní tř., Na Perštýně, Husovou ul., Mariánským nám. a Sřeleckým ostrovem byl povrchové vodě řeky přímo vystaven Sřelecký ostrov včetně čp. 336 se zachovaným jádrem gotické tvrze, objekty na Novotného lávce a zčásti areál kláštera křižovníků. Ostatní objekty této části Starého Města byly zasaženy pouze spodní vodou a vodou z kanalizace cca do výšky 2–2,5 m. Klenby zasaženy nebyly. Poškození je v několika případech statické povahy (souvisí s pohybem podloží) jako propad podlah (spodní kostel sv. Františka – grotta, čp. 189), propad vozovky u Karlových lázní. U objektů zasažených přímo byly následně z velké části otlučeny omítky do výše zatopení, tj. suterény a přízemí. Také byl poškozen mobiliář a uměleckořemeslná výbava domů. V současné době probíhá postupné restaurátorské ošetřování suterénů. I nadále je možné počítat s poškozením, které se může projevit později.

Severní část Starého Města při Dvořákově nábřeží a nábřeží Na Františku nebyla zatopena přímo, pouze do suterénních prostorů vnikla spodní voda. U níže položených objektů vystoupila do přízemí do výšky 0,50–0,70 m (např. hotel Four Seasons, nemocnice Na Františku, kostel sv. Šimona a Judy, Anežský klášter, Městská knihovna s divadlem Říše loutek a objekty v ulicích U Obecního dvora, Kozí, Bílkově, Věžeňské, Anežské a Haštalské. Zasažené objekty nejsou staticky ohroženy, probíhá vysoušení zdiva a příprava rekonstrukčních a restaurátorských prací.

Objekty na **Josefově** byly zaplaveny spodní vodou v suterénech, výjimečně v úrovni přízemí. Nejvíce byla poškozena Pinkasova synagoga, která leží pod úrovní okolního terénu. Voda v lodi dostoupila do výšky 1,10 m nad úroveň podlahy. Objekt vykazuje známky narušení statiky, poškození omítek s nápisy a omítkových podkladů. Oprava bude časově, technicky, technologicky a finančně velmi náročná. V současné době probíhá statické zajištění objektu, vysoušení zdiva a příprava rekonstrukčních prací. Mobiliiář a sbírkové předměty ze synagog a muzeí (Židovského a Uměleckoprůmyslového) byly včas přemístěny. Na Starý židovský hřbitov prosáklá spodní voda. Bude nutné sledovat stav náhrobních kamenů (vzlínání solí, tvorba plísní, stabilita osazení). Zasažené objekty nejsou staticky narušené, probíhá vysoušení zdiva a rekonstrukční práce.

Horní Nové Město bylo díky protipovodňovým zátarasům proti zaplavení shora vesměs ochráněno. Pod vodou se ocitly pouze nechráněné objekty čp. 226 – Žofin na Slovanském ostrově, čp. 250 – Mánes se Šitkovskou věží a čp. 412 – bývalá podskalská celnice na Výtoni. Spodní vodou byly v této oblasti zatopeny suterény řady objektů. Škody byly způsobeny v Národním divadle a dalších objektech na Masarykově nábřeží a v Náplavní ulici.

Obr. 4. Praha-Těšnov při srpnové povodni.

V daleko větší míře bylo zasaženo proti povodním nechráněné území **dolního Nového Města**. Zatopena byla celá Petráská čtvrť až k hranicím Starého Města, ulici Na Florenci a Na Poříčí. Nejvíce postižena byla oblast vymezena ulicí Klimentskou, Petřskou a Petřským náměstím, kde hladina vody dosahovala místy až ke stropu nad přízemím. Velké škody byly způsobeny v kostele sv. Petra a v bývalém Vávrově mlýně čp. 1239, dnes poštovní muzeum.

Území mimo Pražskou památkovou rezervaci

Z vyhlášených městských památkových zón doznaly celoplošného zatopení zóny Karlín a Rybáře.

Památkovou zónu Karlín lze označit v rámci celé Prahy jako oblast povodní nejpostiženější, a to nejen plošným rozsahem, finanční výší škod na nemovitostech, infrastruktuře, komunikacích a inženýrských sítích, ale i dopadem na obyvatelstvo jak z hlediska hmotného tak psychického. Oblast byla zaplavena od Vltavy po severní svah hory Vítkova, od východní hranice v ulici Za Invalidovnou po křižovatku ulice Na Poříčí – Těšnov, kde dosahovala mírně nad úroveň vozovky. Míra a výška zatopení území odpovídá celkově plochému terénnímu reliéfu tohoto vymezeného území. V Karlíně došlo už v prvních dnech povodně k úplnému nebo částečnému zřícení čtyř objektů. Jedná se o čp. 148 – Křížíkova 34, čp. 110 – Sokolovská 92 (kulturní památka r.č. 1-1964), čp. 111 – Sokolovská 36 a čp. 200 – Sokolovská 9, který byl navržen k prohlášení za kulturní památku. Lze konstatovat, že všech 35 nemovitých kulturních památek Karlína bylo povodní zasaženo a závažně či nevratně poškozeno. K 31. 12. 2002 však žádný další objekt nebyl natolik poškozen, aby bylo nutno přistoupit k jeho odstranění. Přesto byl k tomuto dni z důvodu narušení statiky podán u 9 objektů návrh na odstranění. Z tohoto počtu byl podaný návrh u 4 objektů námi posouzen jako realizovatelný, u 5 památkově hodnotných objektů bylo odstranění označeno jako vyloučené. Konkrétní rozsah škod na stavbách v památkové zóně je velmi rozdílný a nedá se typizovat. K 31. 12. 2002 bylo dle klasifikace vypracované ÚMČ Praha 8 na území památkové zóny Karlín celkem 31 objektů označeno jako nepřístupné nebo s přístupem rizikovým a 198 objektů vykazovalo střední až závažné statické poruchy.

Náš ústav spolupracuje s příslušnými referenty OPP MHMP i s odbory výstavby a správy obecního majetku ÚMČ Praha 8. Pro práci v území postižené památkové zóny Karlín byla v NPÚ vytvořena pracovní skupina ve složení: Ing. Ernýgrová, Ing. arch. Křížová, Ing. arch. Chalupa a Mgr. Valtr.

Dne 1. 11. 2002 byla zorganizována v rámci pravidelných dnů otevřených dveří beseda o ohrožení památek na území povodní postižené části Karlína, na první čtvrtletí roku 2003 je plánována prohlídka postiženého území spojená s odborným výkladem.

V současné době je Ministerstvem pro místní rozvoj připravován projekt obnovy Karlína. Považujeme tento koncepčně vznikající projekt za velice prospěšný a budeme spolupracovat na formování podmínek konkrétních projektů a jejich posuzování.

Památková zóna Rybáře, bývalá rybářská osada, tvoří zcela ojedinělý soubor drobné lidové architektury na území hlavního města. Povodňová vlna, která prošla touto lokalitou, zpečetila neblahý osud již po dlouhou dobu neudržovaných objektů. Škody v památkové zóně Rybáře jsou tak rozsáhlé, že řada stavení musela být odstraněna, další objekty bude dle prognózy statiků pravděpodobně nutno demolovat na počátku roku 2003 po skončení zimního období.

V **památkové zóně Smíchov** bylo zaplaveno nejvíce Hořejší nábřeží s přilehlými ulicemi Vltavskou, Jindřicha Plachty, Na Bělidle, Na Celné a Svornosti. Výše položené Janáčkovo nábřeží bylo zaplaveno méně a dále do ulic se voda nedostala. Vodou zasažené objekty – nemovitě kulturní památky – v katastrálním území Smíchov v současnosti nevykazují zřejmé statické poruchy.

Památková zóna Dejvice, Bubeneč, horní Holešovice byla povodněmi zasažena pouze v oblasti ostrova Štvanice, který byl zaplaven v celé ploše do úrovně cca 2,00 m nad terénem. Památková zóna **Stará Hostivař** je poškozena prudce tekoucí vodou v celém rozsahu podél toku Botiče přibližně 20 až 30 m poblíž. V památkové zóně **Královice** byl zatopen návesní prostor, suterény přilehlých objektů včetně podmáčení jejich obvodového zdiva. V těchto lokalitách došlo k obecnému poškození či narušení památkového fondu zejména v konstrukčním založení staveb, poškození exteriérových i interiérových omítek, vymletí dlažeb a devastace historických parků a zahrad. Ostatní památkové zóny na území hlavního města Prahy nebyly povodní zasaženy.

Ochranné pásmo Pražské památkové rezervace bylo záplavami silně zasaženo, a to při levém břehu Vltavy zejména v oblasti Zbraslavi, Velké a Malé Chuchle, části Hlubočep, dolních Holešovic a Bubeneče, Císařský ostrov a celý severní okraj až po terénní hranu drážního tělesa ve Stromovce. **Stromovka** byla ze všech památkově chráněných parků povodní postižena nejvíce. Voda zalila celý park s výjimkou svahů pod Místodržitelským letohrádkem. Voda na parteru u Šlechtovy restaurace dosahovala výšky jednoho metru. Množství stromů bylo vyvráceno proudem vody, některé popadaly vlivem podmáčení, růžový parter na dně bývalého Rudolfova rybníka byl zcela zničen a park zanesen odpadky a vrstvami bahna. Další škody na stromovém patře se budou projevovat postupně, podle toho jak který druh snese přechodné zamokření a zvýšenou hladinu spodní vody. Na pravém břehu Vltavy způsobila voda největší škody zejména v oblasti Braníku, Libně a Troje a v části Modřan a Hodkoviček. **Trojský zámek** byl částečně vyplaven a barokní zahrada se štěpníci se ocitla pod

Obr. 5. Karlín – ulice Sokolovská při srpnové povodni.

vodou. Bezprostřední škody v zahradě zámku po povodni nebyly takového rozsahu jako v protilehlé Stromovce, ale byla poničena cestní síť a některé stavební prvky zahrady.

Potok Botič se naštěstí nepřelil z koryta, objekty nemovitých kulturních památek v katastrálních územích Michle, Vršovice a Nusle zůstaly ušetřeny.

Závěr

Povodeň v srpnu roku 2002 se dotkla přímo či nepřímo všech občanů našeho státu. Do života obyvatel nejvíce postižených lokalit zasáhla bohužel velmi tvrdě. Změnila plány, osudy, pořadí životních hodnot, podepsala se na zdraví fyzickém i psychickém.

Obr. 6. Staré Město – Novotného lávka při srpnové povodni.

Povodním nelze zabránit a nelze je ani předpovědět. Byly v minulosti a nepochybně budou i v budoucnosti. Co však můžeme, je být na ně připraveni, a to nejen urychlenou realizací protipovodňových opatření, ale i organizačně. Bohužel, v případě povodně v srpnu 2002 došlo v památkově chráněných územích i na jednotlivých památkách ke škodám, ke kterým v případě lepší koordinace opatření a zásahů všech zúčastněných orgánů a organizací nemuselo dojít. V současné situaci je nutná především spolupráce institucí zajišťujících odstranění a nápravu škod. Z hlediska našeho ústavu je nutno zvláště dbát na to, aby nedošlo k neuváženému či dokonce cílenému odstranění kulturních památek a architektonicky hodnotných staveb. Na území hlavního města, kde cena pozemků několikanásobně převyšuje cenu historických a povodní narušených staveb na nich stojících, je to úkol velmi obtížný. Zvláště rok 2003, kdy po zimním období nesporně dojde ke zhoršení stavebního stavu poškozených objektů, bude pro nás z tohoto hlediska velmi náročný. Věříme však, že ve spolupráci se všemi dotčenými institucemi se nám postupně podaří splnit náš cíl, kterým je spolupodílet se na rehabilitaci povodní poškozených lokalit a jejich přetvoření na moderní městské části, které budou kulturně, funkčně a společensky na úrovni 21. století a jejichž chloubou a ozdobou budou zachované, opravené a adekvátně využívané kulturní památky a architektonicky a urbanisticky cenné stavby a stavební celky.

kolktiv autorů

Restaurování gotické dvorní fasády a gotické malby v interiéru čp. 150/I, Karlova 42

V roce 2002 bylo dokončeno restaurování gotické cihlové fasády čp. 150/I obrácené na jižní stranu do dvora sdíleného ještě dalšími dvěma objekty, čp. 151/I a 153/I. Stavební průzkum v rámci grantového výzkumu středověkého bydlení prováděl Ing. Michael Rykl z fakulty architektury ČVUT. Zjistil, že čp. 150/I a 151/I byly původně jediným objektem později rozděleným zdí a přestavěným. Zachovaná gotická fasáda 150/I byla renesančně upravena a je poznamenána dalšími novějšími úpravami. V přízemí se zachoval cihlový záklenek přes celou šířku fasády a fragmenty lomeného okénka z tvarovaných cihel. Do fasády se v 1. patře otevíral obestavěný srub hypoteticky pětici oken, v dolní řadě byla tři okna a nad nimi netektonicky dvě další. Obdobně bylo toto řešení použito na hradě Kašperku a je k vidění na některých dobových kresbách. Nad zaklenutým stropem srubu byl odváděn dým z topeniště do čtyř otvorů na fasádě, které se Michaelu Ryklovi podařilo identifikovat. Kompozici pětice oken porušila v renesanci přestavba s velkým centrálním oknem zaklenutým segmentově.

Další klasicistní přestavba doplnila doprostřed renesančního okna meziokenní pilíř pro dvojici velkých pravouhlých oken. Gotické rezné zdívo pokračuje až k dřevěné pozednici nad 2. patrem. M. Rykl zjistil, že fasáda se směrem do výšky odklání od svislice, že byla postupně vykonzolována, snad aby se zvětšil vnitřní prostor ve vyšších patrech. Tato úprava a také propadnutí sklepa ve dvoře způsobilo statické poruchy a bylo nutné fasádu stáhnout táhly a zpevnit ocelovými pruty ve spárách za odborné pomoci restaurátorů ak. soch. Martina Širokého a ak. soch. Vandy Bukovinské. Ve vzájemné spolupráci se statikem a se stavbou vedenou Ing. Mlezivou byla nalezena místa pro vrty a vhodné spáry. Po dokončení zajištění byla provedena tvarová a barevná retuš. Následně byla hledána koncepce prezentace fasády jako celku. Bylo rozhodnuto, že nebudou odstraňovány mladší omítkové vrstvy ani nebude přistoupeno k úplné rekonstrukci jedné ze stavebních etap na úkor ostatních. Výsledek restaurátorských prací je takový, že se prezentují všechny podstatné fáze výstavby takřka v tom tvaru, jak se zachovaly. Byly dostavěny jen části vnějšího opěráku a to v té míře, jak to šlo odvodit z otisků v maltě nebo ze stop na vedlejší fasádě. Stejným způsobem byly doplněny části profilovaných článků u okenního ostění, ostatní porušené části byly jen povrchově uzavřeny, aby nepokračovala destrukce. Byla provedena citlivá barevná retuš a závěrečná úprava povrchu. Při restaurování dbala restaurátorská dvojice i na výtvarné působení celku, aby pietní zachovávání nepřesností a defektů nebylo na úkor kvality vnímání fasády. Jejich práce se pohybovala v úzkých mezích mezi pouhou konzervací a rekonstrukcí funkčního a estetického tvaru. Současně probíhalo v interiéru 1. patra v uličním traktu restaurování fragmentů figurální gotické malby. Malby byly namalovány ve slepých cihlových arkádách v síni objektu. Jejich námět byl jak sakrální – sv. Jiljí, k jehož nohám se skryla střelci pronásledovaná laň, tak světský, patrně literární. Zuzana Všecká a Dalibor Prix spatřují v zobrazení světské hostiny oblíbenou scénu kolem stolu z rytířského románu Hartmanna von Aue Iwein; dobově zařazují malby do 1. poloviny 14. století. Ve vedlejší arkádě se zachovala postava sv. Kryštofa s holí. Nad malbami při stropě (strop je dřevěný, gotický patrně v původní poloze) je vedle sebe namalována řada štítů – znaků, znatelné jsou pouze obrysy, vnitřek je nečitelný. O patro výš na meziokenním pilíři se zachovala malba bosé hubené postavy bez hlavy kráčející vodou s rybami a s rakem, v červeném rouchu, může se jednat o torzo sv. Kryštofa nebo sv. Jana v Jordánu. Malíř kombinoval volnou techniku se šablonou. Malby restauroval Jan Stöckl, akad. mal. a Stanislava Jelínková, akad. mal.

Lucie Holá

Staré Město – gotická fasáda čp. 150.

Restaurování gotické malby v domě U Lilie čp. 459/I, Malé náměstí 11

Ve 14. století si bydlení Na Malém náměstí oblíbili lékárníci, zejména italské. Roku 1346 přišel do Prahy Angelus de Florencie, který založil na pokyn Karla IV. botanickou zahradu v Jindřišské ulici na Novém Městě pražském, v místě dnešní hlavní pošty. V roce 1353 pobýval v Praze Augustinus de Florencie, lékárník a budoucí vlastník vedlejšího domu čp. 459/Ia, nyní zvaného Rychtrův dům, v jeho živnosti po-

kračoval sestřenec (bratranec z matčiny strany) Matěj z Florencie. První zmínka o domu U Lilie pochází z r. 1402, kdy již nesl dnešní pojmenování a byla zde Rudolfova lékárna. Ve 14. století vlastnil lékárník z Florencie Onoforio, od kterého zakoupil vinici na Slupi lékárník Antonius de Florencia, který byl majitelem vedlejšího domu čp. 459/I, dnes součást Rychterova domu; oba objekty byly patrně v té době spojeny. Významné stavbě odpovídá také vysoká cena (při nevelké rozloze městského), za jakou byl objekt prodán v r. 1518. V následujících časech prodělal dům renesanční, barokní a klasicistní přestavbu. Nálezová situace v 2. patře uličního traktu byla taková, že celá místnost měla zachovanou výmalbu vzorem kaštanového listu ve stylu art deco. Malba byla zafixována, separována a omítnuta s výjimkou severní obvodové zdi, kde byla sonda z roku 1995, která odhalovala renesanční omítku s malbou. Průzkum tehdy prováděl Antonín Novák a Rumjana Najdenova. Sonda byla rozšířena a bylo objeveno několik vrstev omítek a výmalb: empírová (inspirovaná egyptským uměním), renesanční a gotická. K nálezu byl přizván J. Vítovský, Z. Všečeková, D. Prix, R. Prahel. Po zvážení hodnoty gotické malby a s přihlédnutím k tomu, že empírová vrstva bude patrně zachována na ostatních zdech místnosti, které zůstaly fixovány a byly nově nahozeny, bylo rozhodnuto, že empírová vrstva bude dokumentována fotograficky, překreslena na pauzovací papír v měřítku 1 : 1 a šetrně odstraněna z gotické figurální malby. Renesanční vrstva byla po okrajích fixována k podkladu, zachována a restaurována obdobným způsobem, jako gotická malba. Nejprve provedli restaurátoři fixaci omítkové vrstvy, prekonsolidaci barevné vrstvy a vyplněnípeků zatónovaným tmelem. Pokus o interpretaci námětu v této fázi odhalil v levé horní části mužské postavy s atributy králů (hermelínový plášť, žezla, štíty s erby) stojící pod baldachýnem s lomenými střechami. V pravé horní polovině byl rozpoznán jakýsi děj, jehož se účastní několik osob včetně dámy. Celou dolní část vyplňuje spirálovitě zavíjená zelená úponka v červené kresbě. Protože malba byla na důležitých místech narušena plombami a peky, vážla interpretace jak ikonologická tak interpretace ve vrstvě prvotního významu (jak pokračují postavy v místech poškození, co mají na sobě, tváře panovníků se zachovaly ve fragmentech jen dvě, co je zobrazeno na erbech, co představují předměty ve druhé scéně, atd.). Zuzana Všečeková vznášela několik hypotéz. Přiklání se k tomu, že nešlo o zpodobení konkrétních historických osob, spíše mohlo jít o tzv. Devět hrdinů, nebo scéna zachycuje epizodu z rytířského románu, případně, že může jít o symbolické podání určité soudobé události. Zuzana Všečeková uvádí jako dobu vzniku malby období panování krále Václava IV. Nebyla provedena rekonstrukce postav nebo výjevů, neboť hrozila dezinterpretace scény. Restaurátoři provedli citlivou retuš, která zatónovala plomby a tmely v pekách a celkovou povrchovou úpravu. Restaurátorské práce provedli Jan Stöckl a Jan Ronovský. Protože malba se nachází v soukromém bytě, byl ze strany našeho ústavu vznesen požadavek na častou kontrolu stavu malby.

Lucie Holá

Rekonstrukce a přestavba objektu U Červeného křížku čp. 437/III, Všeřdova 15

Původně barokní patrová miniatura městského paláce s malým vnitřním nádvořím vznikla při přestavbě staršího objektu po roce 1761. O padesát let později, v roce 1814, byl již stav označen jako špatný a posléze nařízeno vyklidit byty v podkrovní.

Dům v té době měl 17 bytů. V roce 1921 byl přistavěn jednopatrový objekt do zahrady. V roce 1961 byl objekt vyklizen pro chystanou rekonstrukci, a od té doby chátral. Před započítím rekonstrukce v roce 2001 byl již v havarijním stavu. Některé

Obr. 1. Malá Strana – objekt čp. 437 U Červeného křížku – rekonstrukce a přístavba objektu.

konstrukce byly zříceny, jiným zřícení hrozilo. Schodiště neexistovalo. Přístup do patra byl možný pouze po žebříku. Za této situace bylo nutné provést předběžné statické zajištění a vyklizení objektu, aby byla zajištěna bezpečnost osob. Vzhledem k tomu, že jediný vstup do objektu byl úzkým průchodem, byl schválen po dobu stavby provizorní manipulační průraz ve štitové zdi. Potom bylo možno přistoupit k vlastní rekonstrukci objektu. Jižní hrázděná část byla včetně krovu rozebrána, prvky očíslovány a uskladněny. Územním rozhodnutím byla na místě dvorního nehodnotného křídla z roku 1921 povolena novostavba, jejíž architektonický výraz byl potvrzen Vědeckou radou ředitele SPÚ HMP v roce 2002. Současně se zajišťovacími pracemi byl zahájen i archeologický průzkum a jakmile to stav objektu dovolil i restaurátorský průzkum. Při něm byly nalezeny barokní výmalby v zahradní arkádě a dále byly potvrzeny dekorativní malby s rostlinnými motivy. Po dobu stavby bylo rozhodnuto chránit malby přelepy, včetně domovního znamení. Počátkem roku 2002 bylo vydáno stavební povolení a zahájena stavba. V průběhu prací se ukazovalo, že rozsah mykologického a statického poškození je větší než se původně předpokládalo a některé části objektu bylo třeba přezdíť. Náročným úkolem byla obnova hrázděné části jižního křídla.

Obr. 2. Malá Strana – objekt čp. 437 U Červeného křížku – rekonstrukce a přestavba objektu.

Na základě průzkumu historických pramenů a zhodnocením stavebního vývoje objektu bylo možné připustit, že počátkem 19. století, pravděpodobně po vystěhování podkrovních bytů, byl vyměněn krov a z pravděpodobně mansardové střechy se stala sedlová. Při prozkoumání konstrukce krovu a s přihlédnutím k historickým pramenům bylo možné souhlasit s osazením nového krovu s vikýři. Krytina byla použita opět prejzová do vápenné malty.

Do průběhu stavby zasáhla negativně také srpnová povodeň. Ukázalo se, že zajištění objektu bylo provedeno skutečně na poslední chvíli. Nezajištěný dům by zatopení vodou nevydržel. Po vynucené přestávce bylo pokračováno také v restaurátorských průzkumech. Středovou klenbu, která nese figurální malbu, bylo třeba zajistit. Po fixaci zvětřelé omítky bylo možno přistoupit k výměně poškozené části dřevěné klenby. Malbu, jejímž ústředním motivem je bohyně Flóra, bylo poté možno v závěrečné fázi stavby restaurovat, stejně jako ostatní výzdobu zahradní arkády. V zábradlí balustrády do dvora byly odkryty oválné výřezy a dvě oválná okénka. Tyto prvky byly

očištěny a štukatérsky doplněny plastickým orámováním. Na chodbě z nádvoří do zahrady se ukázalo, že v horní části je zdivo nesoudržné, rovněž tak i zbytky omítek s odhalenými prakticky nečitelnými zbytky maleb a bylo třeba je po provedené dokumentaci přezdíť. Nižší partie, kde se vyskytovaly rostlinné motivy pouze nesouvisle, bylo rozhodnuto zafixovat a zakrýt. Prezentovány jsou pouze dva výřezy. Malba není freska, jak se původně předpokládalo. Je provedena do vápenného nátěru a je pozdějšího data, než malby v arkádě.

Uliční fasáda tohoto jednopatrového domu má bohatou štukovou výzdobu a původní domovní znamení. Plastické prvky byly odborně štukatérsky opraveny. Barevnost fasády na základě průzkumů zachovává řešení ve dvou barevných tónech – v barvě olivové a světlého okru s tím, že drobné plastické prvky byly upraveny patinováním do zlatého odstínu. Zahradní fasáda je podle výsledků průzkumu řešena ve dvou barevných odstínech s doplněním poškozených plastických prvků.

Okna a dveře bylo třeba nahradit novými, vycházejícími z původních. Domovní dveře, byť ještě byly ve starší fotodokumentaci zachyceny, se mezitím ztratily. Podle zachované fotodokumentace byla vytvořena jejich kopie.

Záklopové stropy byly podle možnosti navraceny na místo a doplněny novými prvky, které byly upraveny zkosením a seřiznutím do původního tvaru. Malířská výzdoba zde nebyla prokázána. Po chemické sanaci byly stropy fixovány včelím voskem. Stejně byly upraveny i nové prvky, které byly tónovány do jednotného odstínu. Všechny restaurátorské práce byly popsány a doloženy fotodokumentací v restaurátorských zprávách.

Výsledek stavební rekonstrukce i restaurátorských prací lze hodnotit jako velmi dobrý. Na závěr je třeba říci, že záchrana tohoto objektu je výsledkem dobré spolupráce všech zúčastněných a nebyla by možná bez pochopení a součinnosti investora.

Eva Kosová

Celoplošná, rozsáhlá oprava pláště gotické hradby Nového Města pražského v úseku od ul. Na Slupi po barokní bastion č. XXXI, Božích muk na Karlově

V r. 2002 přistoupil Magistrát hl. m. Prahy k záchraně 260 m dlouhého úseku této historicky cenné a z hlediska stavebního stavu ohrožené památky ležící na území Pražské památkové rezervace. V obnově novoměstské fortifikace, bastionu č. XXXI a na něj navazující hradby v blízkosti kostela sv. Karla Velikého a Nanebevzetí Panny Marie bude pokračováno v r. 2003. Příprava opravy krátkého úseku gotické hradby od ul. Na Slupi po masiv vysehradské skály nebyla dosud zahájena. V dubnu r. 2002 byl zaměřen 260 m dlouhý úsek hradby v současném systému S-JTSK a výškovém systému Bpv a v měřítku 1 : 200 vykreslen její esovitý průběh. Hradba má nad stávajícím terénem na obou stranách min. výšku 7,6 m, max. výšku 8,8 m. Nad ochozem je 2,6 až 2,7 m vysoká. Osová vzdálenost střílen je cca 3,2 m. Pořízená fotodokumentace zachycuje v celku i detailu stav zdiva hradby před a po opravě. Stavebně technický a historický průzkum akademického sochaře a restaurátora Jaroslava Jelínka charakterizuje historický stavební materiál, lokalizuje jeho těžbu a použití na původní stavbě i u pozdějších úprav a oprav. Zbytky vápenných omítek byly laboratorně zkoumány. Omítky obsahují říční písek a cihelnou drť.

Z hlediska památkové péče byly před zahájením prací definovány vstupní podmínky k celoplošné opravě jak vnějšího tak vnitřního pláště této významné technické, přesněji řečeno vojenské památky. Zde vyvstalo hned několik problémů, záaditelých do obecných problémů současné památkové péče. Je to otázka prezentace památky nepotlačující prezentaci dochovaných a z hlediska vývoje stavby významných etap a zachování co největšího rozsahu autentických materiálů a technologií. Problém volby optimálního materiálu pro doplnění a nutnou výměnu dožitých částí památky je spojen s nižší kvalitou a životností současných vápenných omítek a cihel. Nejstarší a nejvíce hloubkově destruovaný lomový křemenec vytěžený v místě stavby před pol. 14. stol. byl u nevelkých lokálních doplnění nahrazen opukou. Volbě způsobu obnovy památky by měla předcházet analýza a definování významu její kulturní hodnoty, která přestože je proměnná v čase, závisející na společenském klimatu doby a individuálním postoji investora, ať již privátního nebo institucionálního rozhodujícího o dalším osudu památky, se stává živým pramenem jejího dalšího života a duchovního pokračování i po fyzickém zániku. Po řadě konzultací mezi zástupci SPÚ HMP, investorem, prováděním firmou JEŽ, Karlštejská 115, Loděnice a garantem odborného dohledu ak. soch. a rest. Jaroslavem Jelínkem došlo k vyjasnění zásad a postupů provádění opravy pláště hradby. Památkovou péči byl schválen minimalizovaný rozsah výměn narušeného materiálu, kde opuku nahradila opuka a cihlu cihla a způsob zpevnění původního středověkého hloubkově narušeného zdiva z lomového křemence. Zvolený rozsah doplnění omítek nepotlačuje prezentaci význačné barokní úpravy hradby zazděním stínek cimbuří a vytvořením střílen v těchto vyzdívkách. Byl schválen kvalitní materiál na výměny a doplnění smíšeného zdiva hradby tj. lomová opuka a křemenec a atypické kvalitní cihly z cihelny v Liberci. Pro opravu koruny hradby byly použity nenarušené cihly barokní z jiných, méně exponovaných míst a to pro jejich vysokou schopnost odolávat povětrnostním vlivům. Barokní cihelná dlažba ochozu a omítka parapetu střílen byly dvakrát hydrofobizovány s doporučením obnovy hydrofobizace po třech letech. Odříznut byl přesah cihelné dlažby ochozu bez okapničky, vystupující před lic pláště hradby. Tento požadavek zástupce SPÚ HMP vycházel z vizuálního poznání negativního vlivu této úpravy na plášť hradby v místech odkapu dešťové vody. Na místech, kde stav zdiva dovoľoval opravu bez omítnutí, byly schváleny různé způsoby spárování zdiva pláště, dlažby ochozu a koruny zdi.

Při provádění stavby došlo k řadě nálezů dokládajících historický vývoj novoměstské fortifikace a to na základě provedených archeologických sond v prostoru bastionu č. XXXI, Božích muk. Sonda na západní straně bastionu odkryla pod novodobou navážkou zeminy původní úroveň barokní dlažby nacházející se ve výši barokní cihelné dlažby ochozu gotické hradby v místě, kde na bastion navazuje. To potvrzuje spolu s tvarem tzv. polovičního bastionu ze začátku 2. pol. 17. stol., že u opevnění stavěného podle plánu pod dohledem generála Inocence hraběte de Conti od r. 1653 byla ke stejné vojenské obranné funkci využita v dané konfiguraci terénu i gotická hradba, upravená zazděním stínek a vytvořením střílen, jichž je v opravovaném úseku osmdesát. Další archeologická sonda v blízkosti první odkryla pokračování gotické hradby a ochozu pod barokní dlažbou bastionu. Gotické substrukce je možné předpokládat, zvláště na základě znalosti ikonografie a polohopisných plánů z 19. stol. vzniklých před zbořením gotické fortifikace, i v dalších konstrukcích barokního opevnění. Ze strany NPÚ v hl. m. Praze (dříve SPÚ HMP) je proto v r. 2003 požadováno rozšíření počtu archeologických sond a stavebně historického průzkumu.

Svůj význam z hlediska poznání středověkého způsobu stavění hradby mají nálezy ak. soch. J. Jelínka, týkající se rozdílného provázání pláště hradby s litým zdivem v době výstavby gotické hradby (l. 1348–50) a u pozdějších oprav. Tomuto poznatku odpovídá i stav narušení stavebního materiálu. Středověké důkladné pravidelné hloubkové provázání pláště s litým zdivem uvnitř hradby, které již nebylo uplatněno u pozdějších úprav a oprav, pomáhá datovat stavební materiál smíšeného zdiva. Cihly uplatňující se v plášti hradby jsou různého stáří od středověkých po výměny v 19. století. Cihly na pultové vně spádované koruně hradby jsou kladeny do tří řad. Cihly velikosti 31x15x7 cm mají zkosení pro okapničku, zkracující délku o 4 cm. Vyrožení před líc zdiva je 8 cm na spodní straně cihly. Zřejmě rozsáhlejší byla oprava hradby datovaná r. 1886 na pískovcové desce, zasazené do vnitřního líce hradby, cca 4 m nad skalnatým terénem. Z hlediska poznání technologie výstavby středověké hradby bylo zajímavé upozornění ak. soch. a restaurátora J. Jelínka na linie spár kopírující vlnící se skalnatý terén, na němž je hradba založena, a udávající výšku lešení. Otvory po zakotvení lešení kryje gotická neprovázaná cihla.

Z hlediska ochrany přírody byl zajímavým nálezem trs drobných modře kvetoucích kosatců *Iris Aphila*, vyskytujících se v Čechách vzácně, s uváděným výskytem na karlštejnských hradbách. Na opravovaných hradbách měly místo na jižní osluněné straně pískovcové římsy bastionu, v blízkosti hradby z doby Karla IV. Z opravované jižní strany gotické hradby vylétávaly včely a fotograficky byl zdokumentován malý hnědý spící netopýr, zavěšený na zdi. Flora a fauna hradby však vzala opravou za své. Ze strany památkové péče se zde ochrana památky a přírody dostala do konfliktu, zástupci ochrany přírody však nevznесли požadavky na řešení. Doba vhodná k přesazení trsu *Iris Aphila* tj. srpen až září nebyla v souladu s harmonogramem stavebních prací.

Závěrem lze konstatovat, že přesvědčení o optimálním výsledku obnovy původních gotických konstrukcí hradby a pozdějších úprav bude prověřeno až další generací ochránců památek. Teprve s odstupem času bude možné porovnat do jaké míry byla nalezena rovnováha mezi maximálním prodloužením životnosti stavební podstaty památky nesloužící již svému původnímu určení a ideovým požadavkem na způsob prezentace památky jako živého organismu dokládajícího stavební vývoj Prahy v duchu přetrvávajícího neoromantického pojetí obnovy středověkých památek.

Jana Růžicková

Restaurátorské práce uměleckých děl secesní fasády domu čp. 389/II, Rašínovo nábř. 46, Praha 2, prováděné v rámci obnovy celé fasády

Pozdně secesní nájemní dům postavený v r. 1911 podle plánů arch. Miroslava Buriánka má mimořádně architektonicky a umělecky cennou fasádu, pro kterou byl zapsán do Seznamu nemovitých kulturních památek. Malířskou a sochařskou výzdobu restauroval v r. 2002 ak. soch. a restaurátor Jaroslav Jelínek, který připisuje autorství sochařsky vybaveného monumentálního pozdně secesního portálu vstupu sochaři Jaroslavu Horejci. V době, kdy byl dům vystavěn, měl již J. Horejc dokončena studia na Uměleckoprůmyslové škole v Praze u prof. Suchardy, od r. 1910 vystavoval v SVÚ Mánes a v r. 1912 se zúčastnil výstavy sdružení Sursum. Portál, zhotovený dílnou Novák Nusle, tvoří mužské postavy v nadživotní velikosti, kompozičně začleněné do architektonických článků sloupů nesoucích kladi a upomínajících na staroegyptské stavby. Figura je integrována do architektonického článku, zachovává si

však svoji kompoziční nadřazenost a uměleckou působivost. Geometrizující lapidárnost propracované muskulatury stojí v dobovém protikladu k mytologickému smyslu díla vyjadřujícího nadosobní poslání lidského osudu. Basreliefy jsou, stejně jako celá plocha spodních dvou podlaží domu, provedeny v umělém kameni imitujícím žulu. Na plastikách je dosud patrný nejen umělecký rukopis, ale i jemné kamenické opracování ploch v místech méně poškozených dešťovou vodou. Restaurování šetrně odstranilo místně usazené depozity nečistot a doplněny byly po konzultaci se zástupcem SPÚ HMP drobné místní úbytky hmoty. Povrch byl následně hydrofobizován.

Silně pročleněná expresivně hmotná pozdně secesní fasáda prezentuje výrazně uplatněnou hierarchickou skladbu hmot s významně povýšenou střední hmotou podtrženou ve struktuře omítek a ukončenou mohutně vyloženou korunní římsou. Střední hmota stavby je v nižších podlažích odstupňována průběžnými balkóny. Úzká nároží, vzdutá průběžnými arkýři s nižší výškou, než je výška domu, zvýrazňují dominantnost střední hmoty stavby. Balkóny byly obnoveny ve své původní barevnosti (kovové zábradlí). Malířská výzdoba na štukové omítce je v souladu s estetikou pozdní secese, vymezující ornament do ohraničených rámovaných ploch. Přes svůj geometrizující charakter je ornament pohybově rozvolněn. Prvky lidového ornamentu se prolínají v netradiční kompozici a z jejich vyvážené barevnosti vyzařují teplé okrové a cihlově červené tóny v protikladu k chladně šedomodré. Celek vytváří dojem potlačované dynamiky v jakési prostorové deformaci.

Restaurování již značně povětrností poškozených a smytých maleb s barevnými plochami oddělenými do štku rytou linkou obnovilo vzájemné působení barevných tónů a dalo těmto plochám původní secesní živost. Oživeny byly i barevné akcenty terakotových vejcovců s kobaltově modrým smaltem. Z hlediska památkové péče zdařilá obnova významné secesní památky zvyšuje architektonickou hodnotu řadové zástavby novoměstského nábreží.

Jana Růžicková

Pět obrazů z kláštera kapucínů na Hradčanech

Z podnětu Provincie kapucínů v ČR, resp. jejich odborné spolupracovnice Mgr. Markéty Baštové, bylo v roce 2002 navrženo na prohlášení za kulturní památky pět obrazů výjimečné kvality. Tři z nich byly v roce 1999 nalezeny vesměs ve velmi špatném stavu v depozitáři kláštera na Loretánském náměstí, dva byly sice restituovány z Uměleckoprůmyslového muzea v Praze, ale jejich stav nebyl výrazně lepší. Obrazy byly svěřeny do péče restaurátora ak. mal. Pavla Blatného, který provedl jejich nejnutnější zajištění. Po jejich prohlášení za kulturní památky podali kapucíni žádost na Ministerstvo kultury ČR o zařazení obrazů do Programu restaurování movitých kulturních památek pro rok 2003.

První z pětice obrazů, Ježíš, Maria a Josef vysvobozují duše z očistce, je rozměrné plátno (216x162 cm) z roku 1694. Je ve výrazně lepším stavu než čtyři další obrazy. Výjev zachycuje postavy sv. Rodiny vznášející se spolu s andílky na oblacích – uprostřed kompozice Pannu Marii s žehnajícím Ježíškem v náruči a níže vpravo sv. Josefa s květy lilí – posílající se soucitnými pohledy malého anděla podat pomocnou ruku trpícím nešťastníkům v pekelném ohni.

Mgr. Petr Svojanovský, autor článku Neznámý obraz Petra Brandla a Loretánské bratrstvo Ježíše, Marie a Josefa (Umění 2001, s. 161–173), jej připsal tomuto vynika-

jícímu baroknímu malíři na základě podrobného rozboru a srovnáním s umělcovými dalšími díly, jak z rané, tak z vrcholné tvorby. Připsání podpořil také znalec Brandlova díla prof. PhDr. Jaromír Neumann. Obraz si u tehdy ještě nepříliš známého Brandla objednal dosud nezjištěný, zřejmě šlechtický člen nově vzniklého bratrstva Ježíš, Maria, Josef při pražské Loretě. Bratrstvo bylo založeno z podnětu patrona Lorety, Václava Ferdinanda Lobkovice, jehož babička Ludmila Eva Františka, rozená Hýzrllová z Chodů, byla významnou loretánskou mecenáškou. Dvouřádkový latinský nápis přes celou šíři dolního okraje plátna dokládá, že bratrstvo bylo potvrzeno papežem Inocencem XII. dne 31. března 1694 a že jeho členové získali mimořádné odpustky a milosti. Obraz téměř zázrakem přežil v Loretě likvidaci majetku po zrušení náboženských bratrstev v roce 1783 Josefem II. Před 2. světovou válkou byl přenesen do kapucínského kláštera.

O historii a provenienci ostatních obrazů máme jen kusé nebo vůbec žádné zprávy. Další z obrazů má totožný námět, proto byl pro rozlišení nazván Panna Maria s Ježíškem, sv. Josefem a dušemi v očistci. Technika malby je shodná, ale plátno je podstatně menší (155x125 cm). Pochází asi z 2. poloviny 18. století. Zřejmě byl pořízen pro oltář už zmíněného bratrstva v areálu hradčanské Lorety. Kompozice se liší v uskupení postav. Nahore uprostřed trůní na oblacích, nadnášených čtyřmi andílky, Panna Maria s žehnajícím Ježíškem na klíně, po její levici přikleká sv. Josef se svým atributem – lilií. Dole ve zmenšeném měřítku úpí mnoho personifikovaných duší v očišťovacím ohni.

Zbylé tři obrazy jsou deskové a dostaly se k hradčanským kapucínům nejspíše s mnichy, kteří přicházeli z Itálie, Nizozemí a dalších středoevropských zemí. Pozdně gotický obraz Kojící Panna Maria, malován temperou na dřevě (84x61 cm), je pravděpodobně saské proveniencie a vznikl v 1. polovině 16. století v okruhu monogramisty IW. Zachycuje Pannu Marii, oblečenou do červeného šatu a průsvitného žlutavého pláště, nabízející prs nahému Ježíškovi, který se přidržuje její ruky. V pravé ruce drží hrozen vína. Kolem hlavy Panny Marie je hvězdíková paprskovitá svatozář, po stranách jsou umístěny dvě drobné polopostavy andělů na neutrálním pozadí.

Poslední dva obrazy, sesazené vždy ze tří desek, byly vráceny z Uměleckoprůmyslového muzea téměř rozložené. Olejomalba Kristus nesoucí kříž (90x72 cm) byla namalována na tři vertikálně orientované desky možná řádovým nizozemským malířem, školeným v Itálii, brzy po založení hradčanského kláštera v roce 1600. Zachycuje polopostavu zmučeného Krista s neobyčejně masivním křížem na rameni. Toto mimořádně kvalitní manýristické dílo bylo zmíněno a reprodukováno v publikaci Václava Matouše *Pražská Loreta* v roce 1961.

Obraz Bolestný Kristus s Pannou Marií, malovaný temperovými barvami 52x66 cm), sestává ze tří desek, řazených tentokrát horizontálně. Zobrazuje stojící polopostavy trpícího Krista v nachovém pláští se třtinou ve spoutaných rukou a jeho matky, která ho se sepjatými rukama soucitně pozoruje. Je velmi pravděpodobné, že postavy byly původně celé a že výjev byl součástí křídlového oltáře. Dvě dřevěné desky z dolní části obrazu se pravděpodobně ztratily. Dílo bylo vytvořeno v Nizozemí nebo v severním Německu na počátku 16. století. Desky byly v průběhu 19. století ztenčeny, jsou zkroucené, malba je odfouklá.

Doufejme, že všechny tyto v podstatě neznámé skvosty budou z příspěvku Ministerstva kultury v příštím roce zrestaurovány a že se s nimi bude moci seznámit veřejnost. Pak bude také možné upřesnit provenienci, datování i autorský okruh.

Helena Čížinská

Akciový pivovar v Nuslích – příspěvek k otázce zachování industriální památky

Budovy bývalého Akciového pivovaru v Nuslích jsou významným stavebním a historickým akcentem, který se uplatňuje v údolí Botiče a svou hmotou i architekturou dokládá jedinečným způsobem historický vývoj a charakter této pražské čtvrti. Svou příznačnou siluetou i architektonickou skladbou je zároveň významným industriálním areálem, dochovaným ve své historické stavební i funkční struktuře. Pivovar byl založen nedaleko starého, původem středověkého nuselského mlýna, který je připomínán již ve 14. století i ve století následujících. První zprávy o pivovaru pochází z doby, kdy Nusle vlastnil Jan Josef hrabě z Vrtby (1694–1734). Jeho synovec Jan Josef prodal 1758 statek Nusle včetně pivovaru Janu Jindř. knížeti z Mansfeldu, který to vše roku 1795 opět prodává, tentokrát knížeti Paarovi, držiteli sousedních Vršovíc. Spolu s pivovarem byl prodán i mlýn, masné krámy a krčma „Na Kovárně“. Po řadě dalších prodejů přešly v r. 1833 Nusle s Vršoviciemi do majetku hr. Buquoye.

Mlýn (čp. 11) i pivovar stály na ostrůvku mezi tokem Botiče a mlýnským náhonem, jehož bývalou trasu v zásadě kopíruje později zaniklá ulice Hostivitova, na protější straně Bělehradské pak průběh ulice Na Ostrůvku, za nímž se náhon vracel do Botiče. Trasa náhonu s objekty mlýna i pivovaru je zachycena na mapě z r. 1847, doba zániku náhonu i mlýna v jeho původní funkci je však nejasná, došlo k tomu však nejpozději v polovině 19. století. Původní trasa náhonu, zachycená 1847, vedla pod nejstarší částí budov pivovaru a snad z tohoto důvodu byl někdy pivovar považován za původní budovu mlýna.

V r. 1857 přešly Nusle do majetku pivovarské rodiny Waldsteinů. Bylo to období rychlého rozvoje pivovaru, jednoho z největších pivovarů v Praze v této době. V průběhu 2. poloviny 19. stol. byl pivovar několikrát upraven a rozšířen přístavbou hvozdu a varny. Z r. 1863 pochází hvozď, později upravený k obytným účelům v pravé části areálu, 1864 stavba váhy. V r. 1876 byl postaven nový hvozď a sýpky na jihozápadní straně areálu, 1892 nová kotelná (firma Novák a Jahn), 1893 nová varna, 1894 vznikla nová humna o ploše 2000 m² na jižní straně při Botiči. Nové stavby pivovaru prováděli stavitelé Herold a Sýkora dle plánů firmy Novák a Jahn. Nuselský pivovar byl v té době největším soukromým pivovarem v Čechách.

Od roku 1897 přešel do majetku nově založené akc. společnosti pod názvem „Akciový pivovar v Nuslích u Prahy“. V meziválečném období přibýly zejména další nízké haly přiléhající na severní straně k administrativní budově, tehdy byla modernizována a stavebně upravena i kotelná.

Objekty pivovaru jsou rozloženy na obou stranách bývalé Hostivitovy ulice (zrušena 1947), která je patrně zasypáným korytem bývalého mlýnského náhonu. Budovy pivovaru jsou situovány po obou stranách ulice. Na pravé straně je skupina budov se sušárnou, administrativní budovou a v suterénu se sklepy, na levé k Botiči varna, hvozdy a humna. Při Bělehradské ulici se nachází vstup do areálu s branou se dvěma architektonicky členěnými zděnými pilíři s dekorativním zakončením motivy sudů.

Vlastní areál pivovaru a jeho nejstarší budovy při Botiči tvoří původní budova ve tvaru písmene U s připojenou varnou a hvozdem z r. 1876 na jihových. straně, na západě pak navazuje další, starší hvozď z r. 1863 se zaniklou budovou váhy. Vlevo samostatně stojící budova bývalé bednářny a stájí (souhlas s část. demolicí), při Botiči rozlehlá budova humen s několika stavebními etapami.

Historické jádro pivovaru tvoří budova ve tvaru L, s hladkou fasádou, v zalomené části mírně šikmo ustupující, okna bez šambrán, zakončena profilovanou římsou. Prostory v přízemí zaklenuty křížovými půlkruhovými klenbami a částečně klenbami plackovými, v suterénu eliptické klenby. Na tyto klenby navazuje na západní straně mírně vystupující trakt s vysokým zachovalým prostorem nejstaršího hvozdu s valem půlkruhovou klenbou s drobnými výsečemi a otvory ve klenbě, patřící k nejstarším částem pivovaru. Je to v místech, kudy pod pivovarem procházel náhon.

Na barokní část navazuje na západní straně dále hvozď z r. 1863 se zachovalou klenbou, jehož fasádu na exteriéru člení lisenové rámce a hladké nadokenní římsy, budovu pak zakončuje profilovaná hlavní římsa.

Budova bednářny a stájí je v pravé části starší, se segment. klenbami do eliptických pasů, ve 20. století na severní straně druhotně zkrácená. V levé, mladší části objektu jsou segmentové klenby do travers. Fasády jsou pojaty v duchu pozdního klasicismu, u mladší části přizpůsobeny staršímu objektu.

Další stavební a technologické části jsou dochovány v bloku varny, kotelny a mladšího z novodobých hvozďů (datován na fasádě 1876) na východní straně pivovarských budov, vzniklých v této podobě v poslední čtvrtině 19. století. Svou hmotou zde dominuje blok s hvozdem, vybihající v okrouhlý komín s dekorativním římsovým zakončením koruny a původní stříškou. Na exteriéru jsou uplatněny prvky příznačné pro industriální architekturu tohoto období, hlavní římsa profilovaná. Samostatně stojící komín kotelny polygonální s širší, architektonicky členěnouází. Ze závěru století z let 1893–4 pocházejí výrazné, vysokou plackou klenuté prostory býv. varny, sklenu-té do litinových sloupů, ovšem bez další dochované technologie. Vlastní kotelna v ná-rožní části při Botiči byla upravena ve 30. letech 20. století.

Křídlo s humny k Botiči, vznikající postupným rozšiřováním v poslední čtvrtině 19. století, se obrací dlouhou fasádou, v jejíž skladbě navzdory v zásadě shodným prvkům architektonického členění, je patrná její postupně narůstající struktura vyzna-čená rovněž mírným zálohem. Tento zálohem odděluje patrně o něco starší ke hvozdu přiléhající hloubkový trakt humen se samostatně řešeným štítem ve fasádě, výrazně členěné neorenesančními prvky pilastrů, říms a šambrán drobných oken od západněj-šího podélného křídla při Botiči, které však ve svém fasádním členění navazuje na ře-šení štítové části.

V přízemí křídla humen se nacházejí původní konstrukce segmentových placko-vých klenb nesených řadou litinových sloupů s patkami, v patrech dřevěné konstruk-ce podpor a dřevěných stropů. Stavebně postižitelná relativní chronologie narůstání jednotlivých částí (traktů) humen, patrná i ve skladbě fasády, se tu spojuje jako důle-žitý článek s vývojem vlastních dřevěných konstrukcí v závěru 19. století.

Na štítové průčelí humen navazuje vpravo stupňovitě ustupující fasáda budovy obytného charakteru s pozdně klasicistním členěním fasády.

Při Botiči je pozemek při humnech uzavřen ohrazením s původním plotem s dekorativními litinovými prvky, dále proti toku Botiče navazuje plná cihelná zídka.

V části napravo od zrušené ulice velký objekt chladírny a sušárny, otevřený řadou širokých oken s dřevěnými žaluziemi a sedlovou střechou vybihající po celé délce v nástavek s větracími okny rovněž krytými žaluziemi. Horní patro budovy vyplňuje prostora vybihající do otevřeného krovu s dochovanou dřevěnou konstrukcí.

Na levé straně podél bývalé ulice přiléhá k průčelí sušárny fasáda přízemního objektu nad prostory sklepů s dochovanými valenými klenbami. Fasádu člení mělká segmentová pole.

Na levé straně podél ulice se uplatňuje patrová administrativní budova s vystupujícím risalitem schodiště, zakončená profilovanou římsou, s okny lemovanými šambránami. V interiéru risalitu se nachází dvojramenné schodiště s rozlehlou schodišťovou halou, prostupující obě patra budovy. Na schodišti, jehož původní osa vstupu je přezděna, se dochovalo litinové zábradlí členěné dekorativními gotizujícími motivy. Strop je zakryt novodobým podhledem, pod nímž může být starší stav a členění.

Nuselský pivovar představuje ojediněle zachovaný areál historického industriálního objektu s jeho stavebními i technologickými konstrukcemi a prvky z období od přelomu 17. a 18. století s původním barokním hvozdem do závěru století 19. Historicky i architektonicky je jedním z nejvýznamnějších objektů zástavby údolí Botiče na rozmezí Vinohrad a Nuslí. Objekty pivovaru jsou významné nejen pro svou historickou a architektonickou hodnotu, ale i z hlediska vývoje a studia industriální architektury a jejich provozních typů prostorů výrobního určení, vč. stavebních a technologických proměn, které lze na těchto stavbách zejména v samotném závěru 19. a počátku 20. století v Praze sledovat (pivovar v Libni, Nuslích, Holešovicích, sladovna a pivovar v Podbabě).

Areál budov nuselského pivovaru byl již v r. 1998 navržen naším ústavem na prohlášení za kulturní památku, řízení však nebylo dosud ukončeno zejména pro námitky vlastníka, Českých vinařských závodů.

Hlavním problémem jak samotného rozsahu předpokládané památky, tak i obnovy areálu jsou především požadavky dochování a využití historických částí areálu vč. jeho vnitřních konstrukcí. Není šťastné, jestliže do tohoto procesu vstupují již v etapě odborného hodnocení a posuzování památkových kvalit objektů svými požadavky a představami potencionální investoři a svým způsobem tak již předem zpochybňují samotnou odbornou úroveň výsledného návrhu. V sázce je ovšem víc: tyto neodborné a účelové zásahy, které se objevují stále častěji, ohrožují tak samotnou památkovou podstatu, celistvost a vypořádací schopnost navrhovaných objektů. V případě nuselského pivovaru se tento problém týká zejména požadavku demolice některých částí areálu pro účely nové ekonomicky lukrativní zástavby parcely. Zásadní otázkou tu není jen nová funkční náplň a využitelnost křídla humen s dřevěnými konstrukcemi, ale i požadavek demolice klasicistní administrativní budovy a objektu sušárny. U objektu truhlárny bylo rozhodnutí o demolici vydáno již před podáním návrhu na památkovou ochranu areálu.

Z těchto důvodů nebyly dosavadní studie využití a rekonstrukce areálu pivovaru úspěšné jak z hlediska uživatelského, tak i architektonického a památkového. Další vývoj a možnosti ochrany areálu i jeho částí bude tedy do značné míry záležet jak na konkrétním rozsahu, v němž bude areál nakonec prohlášen za kulturní památku, tak i na požadavcích a ochetě potencionálního investora obnovy zhodnotit architektonické

kvality celého areálu a jeho jednotlivých částí, kde základním požadavkem zůstává jeho zachování pro budoucí generace ve své celistvosti a historické autenticitě celku i detailu.

J. J. Outrata

Rekonstrukce objektů Švandova divadla při čp. 6 a 7, Štefánikova 57, Praha 5-Smíchov

Po dlouholetých průtazích se v průběhu roku 2002 realizovala tolik očekávaná rekonstrukce objektů Švandova divadla, situovaných v severní části nynější smíchovské Štefánikovy třídy, v těsné blízkosti náměstí Kinských. Z hlediska stavebního a urbanistického vývoje divadelní budova čp. 6 s dvorními pavlačemi v jádru pochází z poloviny 19. století, sousedící dům čp. 7 byl zbudován později až v letech 1880–1881. Roku 1886 se areál z popudu tehdejšího ředitele P. Švandy přechodně upravil na nekryté „Letní divadlo na Smíchově“. Další vnitřní přestavba, týkající se především hlediště, se zde uskutečnila na počátku prvního desetiletí století dvacátého. K stavebním zásahům došlo opět v letech 1908, 1910 a 1914, ty spočívaly hlavně v modernizaci scénické techniky, v instalaci otáčivého jeviště a pod.. Po vzniku samostatného Československa, kdy se dosud samostatné město Smíchov stalo součástí hlavní metropole nového svobodného státu, tzv. Velké Prahy, došlo tu k zásadní architektonické proměně hlavního východního uličního průčelí divadelní budovy čp. 7. Dle projektu samotného Ladislava Machoně se pietně zakrylo předsazenou stavební „kulisou“ s pohledově exponovanou fasádou, prezentující rysy stylu strohého pozdního kubismu a zároveň umírněného dekorativismu. Ve vztahu k dobovým fasádám vpravo navazujícího dvoupatrového klasicistního domu čp. 5 a vlevo sousedícímu třípatrovému objektu divadla čp. 6 se tímto neotřelým realizovaným architektonickým pojetím docílilo prolínání kontrastních stavebních stylových podob uličního exteriéru zdejšího bloku budov. Parterovou část kubistického průčelí divadla, členěnou dvěma postranními vchodovými otvory se segmentovým nadpražím a mělce předsazenými pilíři stroze zdobenými geometrizačním ornamentem, v uličních pohledech zastiňuje předsazená markýza kovové konstrukce. Uliční průčelí v rozmezí prvního až třetího patra rytmičuje šest okenních os, do úrovně patra druhého probíhají po stranách dotčené fasády stylově kanelované polosloupy, uvnitř plochy uskupené do dvou dvojic, vždy bez hlavice. Polosloupy, završené nad úrovní druhého patra kónicky vysazenou římsou, plasticky zřetelně vymezují fasádní pole s prolomenými sdruženými dvojicemi okenních otvorů. Tři sdružené dvojice okenních otvorů v patře třetím jsou prolomeny do nečleněné volné plochy, završené průběžným vlysem s hmotově kubisticky modelovanými předsazenými trojúhelníkovými krakorci, nesoucími profilovanou korunní římsu. Tu zatěžuje nízká atika, zcela pohledově zakrývající sedlovou střechu divadelní budovy. Oproti tomu vlevo navazující východní uliční průčelí se vyznačuje, vyjma přízemí nesoucího stopy moderních očistných úprav z období dvacátých a padesátých let již minulého století, umírněným pozdně klasicistním pojetím kompozičního členění a rytmičace plochy. Zatímco zásahy v uličním parteru, spočívající v prolomení okenních ploch na širší výkladové a ve zjednodušení vstupního otvoru, zdánlivě opticky navazují na přízemní část sousedící fasády kubistického stylu, lze při letmém pohledu z ulice konstatovat, že fasádní plocha tohoto divadelního objektu z poloviny století devatenáctého do detailu doznává ráz z doby svého vzniku. Fasádu horizontálně rozvrhuje sedm okenních os. Okna v úrovni prvního až třetího patra jsou, vyjma prvních

krajních, sdružena do tří dvojic, nad nimiž vybíhají společné trojúhelné frontony či společné přímé římsy. V levém okraji a mezi čtvrtou a pátou okenní osou probíhá mělký pilastr stroze zdobený plastickým kruhovým motivem. Korunní římsa s konzolami v rámci pohledu uličního zakrývá sedlovou střechu domu. V padesátých letech století dvacátého se ve vnitřních prostorách uskutečnily drobné stavební úpravy, zajišťující chod scény tehdejšího Realistického divadla Zdeňka Nejedlého. V osmdesátých letech se ve dvorní části realizovala jednopatrová přístavba provaziště, přimykající se k domu čp. 416 v souběžné Kroftově ulici, kde se nachází technické zázemí areálu divadla.

V rámci plánované rekonstrukce divadelních objektů v druhé polovině devadesátých let dnes již minulého století projektanti pražské projekční kanceláře Pragoprojekt předložili pracovníkům památkové péče k posouzení zprvu návrh architektonické studie, posléze dokumentaci pro územní řízení a projekt pro stavební povolení. Pietně se respektovala autenticita uličních průčelí budov, navržených před dvaceti lety na prohlášení za nemovitou kulturní památku. Avšak projevovala se tu snaha provozovatele divadla, preferující razantní přestavbu jeviště a i hlediště na atraktivně pojatou kukátkovou scénu. Místo dobových dvorních sálových přístaveb se měla po částečných demolcích v prostoru dvora zbudovat stavba svým exteriérem zdánlivě zpodobující komolý kužel, jehož vrchol by se nevhodným způsobem pohledově uplatňoval v dálkových panoramatických pohledech z blízkého Petřína a přilehlé Kinského zahrady. Z důvodu nedostatečného finančního krytí z tohoto záměru sešlo, provedení finálního realizačního projektu, jenž šetrnějším přístupem respektoval dosud dochovanou dvorní stavbu s jevištěm a hledištěm, se ujal na sklonku roku 2001 akad. arch. David Vávra se spolupracovníky. Na základě výběrového řízení se dodavatelem rekonstrukce a úprav

Smíchov – objekt čp. 6 a 7 Švandovo divadlo po celkové rekonstrukci.

stala stavební firma Metrostav. V lednu roku 2002 započaly stavební práce, dokončeny byly po deseti měsících, v listopadu. V průběhu realizace úprav docházelo in situ ke konzultacím dodavatele, subdodavatelů, projektanta, investora s pracovníky památkové péče. Při zevrubném posuzování na místě se průběžně schvalovaly podoba a detailní provedení kopií veškerých truhlářských článků, výplní okenních a dveřních otvorů, finální barevné řešení fasádních ploch, finální vyhotovení klempířských článků, typy keramických střešních tašek apod. Náležitá pozornost byla věnována rekonstrukci dvorních pavlačí, včetně jejich stylových dobových zábradlí. V rámci dominantních uličních pohledů s ohledem na základě zjištěných stop původní barevnosti se po posouzení ze strany památkářů uskutečnila renovace fasádních omítek a následně se aplikovaly jejich finální nátěry. Klasicistní průčelí objektu čp. 6 doznalo monochromatický odstín světlejší zelené, přičemž se použila vápenná fasádní barva značky Porokalk. Parterová část se odlišila kontrastní červenou. Co se týče kubistické fasády sousedící divadelní budovy čp. 7, zde se plocha přízemní části (stejně jako v parteru klasicistního průčelí), tektonických plastických článků, polosloupů, římsových a částí atiky vybarvila v odstínu, jenž jest mezistupněm cihlové červeně a barvy terakoty. Ustupující základní pole doznalo monochromatický okrový tón. Jedná se o silikonové barvy zn. Silfas LV. Kovové konstrukce kopií velké a malé markýzy, jakož i rámy výkladů

se pokryly nátěrem v odstínu tmavé modré, vchodové jednokřídlé a dvoukřídlé dveře doznávají celopovrchově odstín černé, madla v designu s náznakem kubistického pojetí se vyhotovila z mosazi. Samotný sokl se obložil řezanými travertinovými deskami světlého odstínu. Kontrastním, přitom příjemným vizuálním dojmem působí poutače z mléčného opakního skla, osazené do průčelí a boků obou markýz, zastřešených transparentním drátosklem.

V sklepních prostorách přiléhajících k ulici stavební firma sanovala celoplošně odkrytou povrchovou strukturu režného zdiva včetně stropních kleneb. Vznikl tu tak neotřelý prostor, dokumentující zároveň přítomnost stavebně dochovaného nejstaršího jádra souboru dotčených objektů zrekonstruovaného Švandova divadla. Realizace interiérových úprav samotné kavárny, chodeb, šaten, divadelního sálu, studia a pracoven divadelních zaměstnanců zejména v podmanivém uplatnění barevných kontrastů, opírajících se o tóny růžové, světle šedomodré a tmavě modré, či místy redukovaně černé, v kombinaci s osvětlením klasickým i modrým neonovým, je značnou částí návštěvníků divadla dosud akceptována s rozpaky. Jedná se však o prvopočáteční dojmy, způsobené zatím krátkým pětiměsíčním divadelním provozem. Interiérové invence architekta Davida Vávry se v průběhu času v důsledku opakovaných návštěv jednotlivými vnímатели snad stanou vžitými. S výhledem do budoucna tyto vnitřní úpravy lze z hlediska památkové péče považovat za zvrtné. Celkově se dokončená rekonstrukce areálu Švandova divadla jeví zdařilou, v každém případě velice příznivě působí dominantní uliční průčelí obou budov, jejich zrenovované fasády mimořádně oživily dobový architektonický ráz severní části nynější smíchovské Štěfánikovy třídy. Dotčené místní městské prostředí tak opětovně získalo na honosnosti.

Lubomír Sochor

Předběžné výsledky archeologického výzkumu v Nerudově ulici čp. 249/III na Malé Straně

V rámci generální rekonstrukce objektu čp. 249/III v Nerudově ulici na Malé Straně a výstavby podzemních garáží pro potřeby Poslanecké sněmovny ČR byl v červnu 2002 na několika místech dotyčné plochy zahájen rozsáhlý a časově náročný předstihový archeologický výzkum s cílem detailní dokumentace stavebními záměry ohrožených míst. Plošnému výzkumu předcházela v jarních měsících odborná asistence při odstraňování recentních situací, především v prostoru bývalé zahrady. Vzhledem k povaze a prostorové dislokaci jednotlivých stavebních zásahů byl průběh akce koordinován s postupem stavebních prací.

Plošně nejrozsáhlejším se stal výzkum zahrady, místa budoucích garáží (pracovní označení sektor A). Od samého počátku jednání s investorem, jímž byla Kancelář Poslanecké sněmovny ČR, archeologové SPÚ HMP označovali realizaci podzemních garáží z hlediska archeologické památkové péče za nepřijatelnou. Přes všechny předložené argumenty o jedinečném významu lokality se nepodařilo prosadit zásadní změnu projektu. Dílčí úpravou se stalo zmenšení garáží o jedno patro. Ovšem i při stavbě „pouze“ jednopatrových garáží došlo k odstranění unikátních archeologických situací. Výzkum se zde zaměřil především na severní polovinu plochy, kde na základě zjištění předstihových sondáží provedených v roce 1999 a 2000 pod vedením J. Zavřela, zůstala zachována většina intaktních středověkých terénů. V návaznosti na podzemní prostory garáží proběhl dále odkryv plochy přístupové komunikace, která prořezala plo-

chu západního dvora a zčásti interiér jižního palácového křídla (sektor E, D). Hluboké výkopy prostorů pro technické zázemí objektu si vyžádaly plošný výzkum také v sutěrně jihovýchodního křídla (sektory B, C). Posledním místem, kde proběhly již pouze

Obr. 1. Praha 1, Malá Strana, Nerudova čp. 249/III. Lokalizace výzkum. Šedou barvou vyznačen průběh odhalené raně středověké fortifikace.

dokumentační práce se staly početné liniové výkopy pro inženýrské sítě (sektor F), procházející především prostorem hlavního dvora, průjezdu a části Nerudovy ulice.

Hlavní etapa archeologického výzkumu skončila v závěru října 2002. Archeologické práce zde však s přestávkami a v různém rozsahu probíhaly až do března roku 2003, kdy byly definitivně ukončeny. Vedením výzkumu byli pověřeni Mgr. Jan Havrda a Mgr. Jaroslav Podliska z archeologického oddělení SPÚ HMP. V průběhu archeologického výzkumu byl realizován také dílčí stavebně-historický průzkum rekonstruovaného objektu pod vedením Bc. M. Kováře z téhož pracoviště.

Zahrada paláce (sektor A)

Největší plocha výzkumu se nacházela na zahradě paláce (sektor A), v místě dnešních podzemních garáží. Pod původním povrchem zahrady (niveleta 212,28–211,4 m n. m.) se nalézalo mocné souvrství novověkých navážek, které byly tvořeny značně heterogenními polohami. Převážně se jednalo o polohy písčitéch i kamenitých hlín a stavební sutě. Za zmínku stojí výrazná vrstva šterku, tvořeného ordovickými břidlicemi, tj. horninami, které jsou součástí skalního podloží lokality. Výskyt této polohy dokládá rozsáhlé zemní zásahy v širším okolí Nerudovy ulice, (hloubení sklepů, při kterém

Obr. 2. Praha 1, Malá Strana, Nerudova čp. 249/III. Situace zkoumaných ploch (sektory A–F).

došlo k odtěžení svrchních partií skalního podloží). Místy byly též dokumentovány výrazné polohy propáleného materiálu, které zde byly rozprostřeny patrně po jednom z větších požárů, které postihly tuto část Malé Strany. Mocnost novověkých navážek se zvyšovala směrem k jihu, tj. směrem dolů po svahu. V jižní části zahrady jejich výška přesahovala 6 m (jejich hloubka byla ověřena geologickou sondovací tyčí, která dosáhla na niveletu 206,20 m n. m.). Nejmohtnější nárůst terénů, při kterém došlo k vyrovnaní svahu proběhl patrně ve spojitosti s jednou z rozsáhlých přestaveb paláce někdy v průběhu 18. století s tím, že terén byl postupně zvyšován i ve stoletích předtím. V jihozápadním rohu zahrady byla objevena uměle vyhloubená vodoteč. Její výplň tvořily zvrstvené písčité sedimenty (209,86–207,44 m n. m.). Výkop pro vodoteč, který měl nepatrný sklon od západu k východu, narušil novověké vrstvy tvořené převážně stavebním odpadem. Toto dílo mělo patrně odvádět přebytečnou vodu stéka-

jící dolů po svahu (ve směru sever-jih) mimo níže položené parcely domů, které se nacházely podél Břetislavovy ulice. Při výzkumu novověkých situací byly dále dokumentovány barokní zaklenuté cihlové kanály a základy rozsáhlé kašny, jejíž nadzemní část byla zbourána v roce 1949.

Vrcholně středověké situace byly zjištěny pouze na několika místech zahrady. Jednalo se o nevýrazné vrstvy, nevelký zahloubený objekt nejisté funkce a torzo zdi zbudované z opukových kamenů kladených na hlínu. Pod vrcholně středověkými polohami se nalézala šikmo po svahu ukloněná vrstva tvořená druhotně přemístěnými svahovými hlínami mocná 0,6–1,5 m. V její vrchní partii se ještě ojediněle nacházely drobné hrudky malty. Velice vzácně tato poloha obsahovala drobné zlomky středověké keramiky. Pod těmito přemístěnými svahovinami byla odkryta v celé severní třetině zahrady (tj. na ploše cca 48x7 m) poloha šikmo uložených opukových kamenů, vzácně byly přítomny i velké říční valouny. Vrstva byla ukloněna od severu k jihu, pod úhlem 40°–45°. Tyto kameny se patrně původně nalézaly výše ve svahu, kde byly z největší pravděpodobnosti součástí předpokládané čelní kamenné plenty hradby, jejíž dřevohliněné těleso bylo dokumentováno v jižní budově paláce (*sektor D*) a v jiho-východním sklepe (*sektor B*), vždy severně od uvedené situace. Čelní plenta, popř. už jen její zbytky, byla zcela odstraněna při pozdějších stavebních aktivitách. Pod kameny se nacházely 0,5–1,5 m mocné písčitohlinité svahoviny, které vyplnily příkop vyhloubený do původně mírně ukloněného svahu. Předpokládaný původní sklon terénu se zde pohyboval od 4° do 16° (změřen byl přirozený sklon podložních vrstev narušených příkopem). Dokumentována byla pouze vrchní část severní stěny příkopu (v rozmezí nivelet 210,65–205,82 m n. m.). Původní hloubka výrazně přesahovala 4,8 m, skutečné dno však dosaženo nebylo.

Suterénní prostory v jihozápadní části objektu (sektory B,C)

Další výzkum proběhl především v jihozápadním sklepe paláce (*sektor B*), kde byly zkoumány veškeré archeologické situace od podlahy sklepa až po úroveň podloží o celkové mocnosti cca 3 m (210,70–207,80 m n. m.). V jižní části plochy se podařilo odhalit hlíněné těleso o mocnosti 1,8 m s několika úrovněmi špatně dochovaných dřevěných roštů, které byly na severní straně zakončeny dřevěnou stěnou vymezenou dvojicemi kůlů. Dřevěná stěna i zbytky kůlů nesly stopy požáru. Odkryté těleso lze z největší pravděpodobnosti ztotožnit s raně středověkou dřevohliněnou fortifikací, odkrytou ve větším rozsahu v jižním palácovém křídle (detailněji viz. kapitola: Nájezdová rampa do podzemních garáží v jižním křídle paláce – *sektor D*).

K významným zjištěním patří existence dokladů staršího osídlení, které předcházelo výstavbě raně středověké fortifikace. Pod tělesem hradby byla objevena 1–5 cm mocná sídlištní vrstva a do podloží zahloubená oválná jáma (o rozměrech 1,4x1 m) hluboká 0,45 m. Zpracování výzkumu stále probíhá, proto není možné tento sídlištní horizont přesněji datovat. Předběžně ho řadíme do 8.–10. století. Podloží (svahové hlíny) se v prostoru sklepa mírně (pod úhlem 5°) sklánělo od severu k jihu (z nivelety 209,58 m n. m. až na kótu 208,89 m n. m.) a nepatrně též od západu k východu (209,20–208,80 m n. m.). Severně od fortifikace se nalézala odlišná terénní situace. Dokumentována byla část rozsáhlého zahloubeného objektu, jehož jeden rozměr byl minimálně 4,5 m a hloubka min. 2 m. Objekt byl vyplněn zasypy, které odpovídaly především běžnému sídlištnímu provozu. V menší míře bylo možné sledovat objekty a situace spojené s největší pravděpodobností s výrobou nebo zpracováním železa

(vrstvy železářské strusky, superpozice výhni, objekt s diabasy). Tyto situace byly mladší než těleso hradby a předběžně je datujeme do průběhu 11. století.

Nájezdová rampa do podzemních garáží v jižním křídle paláce (sektor D)

Jeden z nejvýznamnějších objevů přinesl výzkum plochy 3,85 m široké a skoro 8 m dlouhé nájezdové rampy do podzemních garáží v jižním křídle palácového objektu (sektor D). Pod novověkými násypy, tvořenými sypkými hlinitopísčitými sutěmi s příměsí stavebního odpadu, bylo nečekaně odkryto rozměrné těleso dřevohliněné fortifikace. Hradba byla postavena přímo na původním geologickém podloží lokality,

Obr. 3. Praha 1, Malá Strana, Nerudova čp. 249/III. Situace průběhu raně středověké fortifikace. Tmavě šedě – archeologicky zkoumané úseky hradby (sektory B, D), světle šedě – předpokládaný průběh hradby, svazek linií (vrstevnice) archeologicky zkoumaná svrchní partie severní stěny příkopu (sektor A – zahrada).

kteří zde reprezentují písčitoprachovité svahové sedimenty. Maximální dochovaná výška byla 2,15 m, předpokládaná šířka činila 6–8 m, největší možná šířka tělesa nemohla dle terénní situace přesáhnout 8,5 m. Fortifikace sestávala z dřevěných roštů, které byly složeny z 0,1–0,2 m širokých klád či trámů. Jednotlivá dřeva byla situována kolmo na průběh hradby. Zcela výjimečně se objevilo menší dřevo orientované shodně s průběhem hradby. Kolmé prvky (kůly či sloupky) v rámci konstrukce roštů nalezeny nebyly. Vlivem intenzivní dekompozice byla všechna ležatá dřeva velmi špatně zachována. Obvykle se projevila v podobě tenké vrstvičky dřevité hmoty mocné 1–4 mm. Část dřev se patrně nedochovala vůbec. Celkem bylo dokumentováno 11 úrovní roštů s tím, že vzdálenost mezi těmito úrovněmi se v nálezové situaci pohybovala v rozmezí 0,1–0,2 m. Prostor mezi rošty byl vysypán přemístěnými podložními svahovými hlinami, takřka bez druhotných příměsí. V místě při zadní (vnitřní) stěně hradby bylo snad místo roštové konstrukce použito konstrukce komorové. Usuzujeme tak ovšem pouze na základě jiného výplňového materiálu pravidelně a ostře ohraničeného tak, že v půdorysu toto ohraničení připomínalo pravidelné komory. Všechny dřevěné prvky z těchto partií podlely rozkladu. Při bázi blízko původní vnější stěny fortifikace byla nalezena akumulace plochých opukových kamenů. Konstrukci zadní (vnitřní) stěny tvořily dvojice mohutných sloupů (od sebe vzdálené 1,4–1,8 m), po kterých zůstaly kolmé nebo proti hradbě mírně ukloněné sloupové jámy vyložené opukovými kameny a dřevěné desky (fošny) o průměrné šířce 0,24 m, které byly umístěny mezi tyto sloupky a tvořily zadní stěnu tělesa opevnění. Ta se dochovala do výšky 1,4 m. Dřevěná konstrukce zadní stěny zanikla při požáru a při výzkumu byla odkryta ve formě zuhelnatělých dřev, místy s patrnou původní strukturou. Oheň se nedotkl pouze její nejnižší 0,2 m vysoké partie, která byla již v době požáru kryta zeminou. Na jednom ze zuhelnatělých dubových sloupů, který se nalézal u sektoru B, bylo provedeno dendrochronologické měření, z kterého vyplývá, že strom použitý na stavbu hradby byl pokácen někdy po roce 940. Okrajová část vzorku byla však natolik poškozena, že nelze odhadnout počet letokruhů chybějících do letokruhu podkorního, který datuje rok kácení stromu. Analýzu vzorku provedl Tomáš Kyncl z Dendrochronologické laboratoře Botanického ústavu AV ČR. Přední (jižní) stěna

hradby byla zničena nejpozději při výstavbě kamenných staveb. Předpokládáme, že byla tvořena čelní kamennou plentou vyskládanou z velkých opukových kamenů. Výrazná poloha opukových kamenů se nalézala rozprostřena jižně od hradby po celé délce zahrady paláce (tj. v sektoru A). Hradba byla dokumentována nejenom v místě sjezdové rampy, ale i v nehluboké sondě ve východní polovině jižního křídla budovy a také v jihovýchodním sklepu areálu (sektor B). Její orientace byla východozápadní s tím, že byla situována takřka přesně v místech dnešních jižních obvodových zdí domu čp. 249/III.

Nájezdová rampa do podzemních garáží na západním dvoře (sektor E)

V návaznosti na rozsáhlé zemní práce v interiérech paláce a především na ploše zahrady proběhl plošný výzkum také v místech západního palácového dvora (sektor E), kde byla realizována přístupová rampa do prostor podzemních garáží. Plocha dvora a místo budoucí rampy bylo před zahájením výzkumu zajištěno pilotáží a následně mechanicky zbaveno vrchní vrstvy tvořené betonovou deskou a recentními podsypy (výška povrchu dvora před odstranění betonu 216,24–215,92 m n. m.). Nejmladší situace pod recentním násypem, vyjma výrazně zahloubených výkopů pro inženýrské sítě, které procházely v různé intenzitě celou plochou výzkumu, náležela úseku pozdního středověku až raného novověku a souvisela s prostorem a zástavbou domovní parcely, obrácené uličním křídlem do Nerudovy ulice. Dokumentované souvrství tvořily především vrstvy stavebního charakteru s příměsí opuky, cihel a malty. Zřetelné polohy písčité hlíny s hojnou příměsí kousků propálené mazanice, uhlíků a ožehlých kamenů mohou souviset s úpravou objektu po blíže nedatovatelném požáru. Vedle vrstev rozprostřených po celé ploše dvora se na několika místech nacházely části zděných konstrukcí, náležející pravděpodobně dvorní zástavbě parcely. Za zmínku stojí studna s opukovým roubením, umístěná ve středu dvora. K vybavení zázemí domu patřil též ve zbytcích dochovaný dřevěný sud, zapuštěný částečně do země v západní části plochy.

K očekávaným nálezům patřila masivní opuková zeď spojovaná vápennou maltou o šířce 1,9–2 m a dochované délce 6 m, procházející v severojižní orientaci přibližně středem dvora. Přítomnost této rozměrné konstrukce potvrzuje již dříve avizovaný předpoklad, že se jedná o zbytek hradební zdi opevnění Malé Strany, jehož výstavba bývá obecně kladena do období vlády Přemysla Otakara II. po roce 1253.

Vrcholně středověký horizont překrýval výrazně stratifikovanou a dosud plně neinterpretovatelnou situací, tvořenou polohami písčitohlinitých vrstev a opukových kamenů o celkové mocnosti 1–1,5 m. Vrstvy lomové opuky pokrývaly prakticky celou zkoumanou plochu v jižní části dvora. Mocnost opukové polohy, patrně destrukce, se zvětšovala směrem k jihu. Prostor na sever od této kumulace byl proložen polohami jílovitoprachovitých hlín a písků složených z břidlicových a opukových zrn. Tyto uložení je možno interpretovat jako ronové či splachové sedimenty, tj. nánosy dočasných, nepravidelných příválů atmosférických vod. Jedna z významných podmínek umožňujících tento typ sedimentace je nedostatečný vegetační pokryv svahu v době tvorby uvedené situace. Během rozebírání opukových poloh nebyly nalezeny žádné specifické konstrukční prvky, které by umožnily přiřadit velké množství stavebního materiálu k určité stavbě. Důležitým faktem v této věci se stala celková absence maltového pojiva v masě opukové destrukce a nepřítomnost jasně definovatelných stykových ploch. Početný nálezový materiál získaný z rozebírané situace datuje předběžně její nárůst do průběhu 2. poloviny 12.–počátku 13. století (keramika, mince). Původ obrovské kubatury opukového materiálu zůstává za současné rozpracovanosti výzku-

mu stále nejasný. Pouze v poloze hypotéz se lze domnívat, že se jedná o pozůstatky blíže neznámé stavby sídlištního či fortifikačního účelu (?), jejíž vznik lze předpokládat v průběhu 11.–12. století, a která byla po svém zániku postupně převrstvena vrstvami přírodního a sídlištního původu.

Nejstarší horizont osídlení tvořilo výškově nevýrazné souvrství početně prostoupené zahloubenými objekty. Vedle mělkých amorfních výkopů neznámé funkce se především v jižní části zkoumané plochy podařilo odkrýt skupinu kulových a sloupových jam, které ve dvou případech vytvářely linii obvodové stěny nadzemních staveb obytného nebo hospodářského účelu. Možnou součástí těchto objektů mohl být cca 2 m do podloží zahloubený obdélný prostor o rozměru 2,5x1,5 m (měřeno při dně výkopu). Spodní partie objektu nesla stopy obložení dřevěnými prkny. Zásyp byl v této části tvořen polohami přemístěných podložních hlín, vrchní partie se skládala ze stratigraficky pestrého zásypu, který tvořily především vrstvy s hojnou příměsí organického původu – patrně zetlelého dřeva, uhlíků a propálené polohy, snad ohniště. Nehojnou příměs zde představovaly i kousky železné strusky, indikující blízkost metalurgického pracoviště. Keramika vyzvednutá ze zásypu objektů datuje za současného stavu zpracování pouze předběžně postupný zánik do 10. století. Do průběhu téhož období náleží i nárůst nejstaršího sídlištního souvrství s prezentovanými objekty. Přírodním podkladem se pro nejstarší raně středověké osídlení staly místní svahové hlíny, jejichž povrch v dané ploše klesal od 213,96 m n. m. v severní části plochy k 212,90 m n. m. na straně jižní.

Hlavní palácový dvůr (sektor F)

Archeologický výzkum se vedle plošného odkryvu zaměřil také na liniové výkopy spojené s realizací husté sítě inženýrských sítí, především v prostoru hlavního palácového dvora a průjezdu do Nerudovy ulice (sektor F). Dokumentované stěny výkopů přinesly informace o terénním vývoji místa, jehož geneze byla ve svém průběhu výrazně ovlivněna především aktivitami spojenými s domovní zástavbou. Nejmladší situace na ploše celého dvora byly tvořeny heterogenními navážkami s hojnou příměsí stavebního odpadu a recentními výkopy starších inženýrských sítí. Na severní straně dvora se nacházely spáleništní vrstvy, související s pozdně středověkými až raně novověkými zatím blíže nedatovatelnými požáry objektu. Spodní partie nadloží, zachycené pouze na několika místech, tvořily výraznější sledy vrstev písčitých až prachovitých hlín s příměsí četnějších kousků zvětralé břidlice. Datování nejspodnějších úseků historického nadloží dvora je založeno pouze na nevelkém souboru keramického materiálu, který byl získán při vzorkování stěn výkopů. Omezené možnosti datování za tohoto stavu neumožňují chronologicky blíže vyhodnotit danou situaci. Podstatně pravděpodobnější se však zdá, že větší část spodních partií nadloží na sledované ploše lze

Foto 1. Praha 1, Malá Strana, Nerudova čp. 249/III. Poloha šikmo uložených opukových kamenů pravděpodobně souvisejících s destrukcí raně středověké fortifikace (zahrada, sektor A).

dát do souvislosti s aktivitami spojenými s městskou zástavbou, jejíž počátky jsou tradičně kladeny do vrcholně středověkého období. Přírodním podkladem i zde byly svažové hlíny klesající směrem k jihovýchodu (nejvyšší dosažená úroveň 212,90 m n. m. byla zastižena v průjezdu do ulice).

Důležitým archeologickým bodem se stal rozsahem nevelký liniový výkop pro vyústění inženýrských sítí do Nerudovy ulice. Vzniklý řez přeťal napříč komunikaci a přinesl důležité svědectví o podobě historického nadloží v této části ulice (sektor F – ulice). Větší část nadložní situace v ulici byla poničena početnými výkopy pro inženýrské sítě, které zde tvořily hustou síť vedení řazených převážně vedle sebe. Výjimku tvořila partie při parcele zkoumaného domu, kde byla dokumentována stratigraficky bohatá, patrně zásepová situace většího zahluubeného objektu, který byl porušen rozměrným základovým vkopem pro obvodovou zeď domu. Výplň tvořily tenké vrstvičky prachovitých hlín s hojnějším podílem organických příměsí, uhlíků, místy i s polohou větších opukových kamenů a diabasů. Získaný vzorek keramického materiálu předběžně datuje zánik objektu na přelom raného a vrcholného středověku. Přírodní podložní vrstvy, do kterých se zahluboval zmíněný objekt, tvořily svažové hlíny s příměsí břidličné drtě, které se nalézaly 1,1–1,4 m od povrchu vozovky a zřetelně klesaly k jihu (dokumentovaný povrch 214,64–215,02 m n. m.).

Vzhledem k celkové náročnosti výzkumu v terénní fázi a především k nebývalému množství získaných zcela unikátních pramenných dat, které jsou v době vzniku tohoto příspěvku ve stádiu zpracování, je nutné vnímat prezentované výsledky jako předběžné. Výsledky výzkumu budou v úplnosti publikovány až po jeho celkovém zpracování. Postup tohoto zpracování je ale ohrožen nedostatkem finančních prostředků. Zatímco milionové částky na terénní část výzkumu byly zásluhou MK ČR v roce 2002 operativně zajištěny, získání financí na komplexní zpracování výsledků výzkumu, které nikterak neohrožuje stavební termíny, již nikoho nepálí. Bude-li výzkum zpracováván pouze z běžných prostředků organizace, doba tohoto zpracování a možnost odpovídající publikace se neúměrně protáhne ke škodě poznání nejstarších dějin levobřežního podhradí. Pro toto poznání představuje referovaný výzkum jeden z nej důležitějších objevů poslední doby.

Jan Havrda, Jaroslav Podliska

Nové poznatky o stavebním vývoji čp. 249/III

V rámci archeologického výzkumu byla vzhledem k dynamické rekonstrukci objektu provedena dokumentace částečně obnažených zdí objektu a proběhlo její vyhodnocení. Takto získané poznatky se mohou stát východiskem systematického hloubkového stavebně historického průzkumu. Objekt velmi složitého stavebního vývoje vyrůstá na starších pravděpodobně předhusitských substrukcích měšťanského domu, zmiňovaného v těchto místech již v roce 1385, jehož zbytky se zejména projevují v severním sklepe při východní hranici parcely. Z tohoto místa byl také přístupný ve skále tesaný sklípek trojlístého půdorysu, který lze jednoznačně interpretovat jako středověký loch. Z gotické výstavby se také dochovala jižní štítová zeď s původními detaily. Ty jsou zejména zastoupeny jednoduše profilovanými ostěními otvorů, které dokládají původní, zcela odlišné, patrování objektu. Složitou proměnu domu dokumentuje ještě v gotice druhotně vložené klenby sklepa. Následující stavební etapa je charakterizována lomovým opukovým zdívem, jehož pojivem se stala pouhá hlína. Náleží jí zejména substrukce pod západním traktem předního stavení a obnažená klenba sklepa východního

traktu. Zánik těchto konstrukcí lze spojit s mohutným požárem, který se výrazně projevil v charakteru klenebních zásepů nad sklepy východního křídla. Snad v další fázi vzniká pozoruhodný skeletový konstrukční systém, jež se projevuje zejména ve východním traktu předního stavení. Je tvořen vynášecími pasy a mohutnými pilíři. Pilíře **Obr. 1.** Profil poškozené řím-sovitě hlavice (měřítko 1 : 1) v přízemí severní části západního traktu předního stavení.

jsou vyzděné z mohutných opukových kvádrů a také ne-sou stopy po požáru. Vystavné jsou jejich římsovitě hlavice tesané z jednoho kusu kamene. Jejich profilace je tvořena drobnými výžlabky a oblounky, které jsou bohu-žel značně poškozeny. Obdobně byl řešen severní trakt západně průjezdu. V téže etapě asi vzniklo širkové konci-pované průčelí, které je ve svém záměru výsledkem jedné stavební fáze. Lze je datovat ante quem vznikem renesančního štítu, obdobně jako výše zmiňovanou skeletovou konstrukci. Na tomto místě je nutno zmínit pravdě-podobné reliktu černé kuchyně, která byla umístěna podle běžného zvyku ve středním dílu východního traktu předního stavení. Tato velmi kvalitní renesanční stavební akce probíhala pravdě-podobně po požáru v roce 1541, čemuž odpovídá i charakter volutového štítu, který lze obecně datovat do druhé poloviny 16. století, a také křížové klenby, jež si zčásti dochovaly vytažené hřebínky. Zachovalé konstrukce však dosvědčují další požár, který lze nejspíše vztáhnout k roku 1683, kdy je písemnými prameny zmiňován oheň v sousedním domě čp. 250. V renesanci vznikala i kontinuační zástavba při východní, západní a jižní hranici parcely. Západní úzké křídlo, si zachovalo ve fragmentech původní vápennou omítku se zbytky proskrabávání. Severojižní stěna při východní hranici parcely je řešena ve svém severním úseku jako systém vynášecích pasů a pilířů. Zajímavé bylo konstrukční řešení jižního křídla, které, jak dokládají ikonografické prameny, stálo nepochybně před rokem 1636. I zde byl zvolen konstrukční skelet, který vynáší vyšší podlaží. Dodnes je toto řešení dobře patrné v jihovýchodním sklepe, kde můžeme vidět mohutné pilíře nesoucí pasy. Nejspíše při barokních adaptacích došlo k podezdění těchto pasů, čímž byl celý smysl tohoto řešení znejasněn. Obdobně bylo řešeno i přízemí, kde pilíře navíc dodnes nesou renesanční valenou klenbu s trojbokými výsečemi, vyzděnou s převládajícím podílem cihel. Podle výpovědi písemných pramenů lze předpokládat že po roce 1574 vyrůstalo zadní stavení Hansturovského domu, který přikoupili Kinští v roce 1676. Negativ původního řešení si zde zachovala zejména západní stěna v přízemí s řadou drobných detailů. O stáří severní části západního krátkého křídla při druhém dvoře vypovídají archaické detaily konstrukce vaznicového krovu, který je řešen jako ležatá stolice. Náleží nejspíše ještě renesanční výstavbě.

Obr. 2. Detail římsovitě hlavice v přízemí severní části západního traktu předního stavení.

Do dispozice předního stavení a výškového členění pater zasáhla ještě raně barokní přestavba iniciovaná pravdě-podobně Kinskými ve druhé polovině 17. století. Ta se projevila vložením raně barokní klenby a změnou dispozice západního traktu předního stavení a následovala též změna výškových úrovní pater západního křídla a zá-

stavby při východní hranici parcely. Tehdy byl také osazen raně barokní bosovaný vstupní portál a pravděpodobně do této fáze náleží zaklenutí velkého sálu v jižním křídle bývalého Hansturkovského paláce. Dílem barokních úprav je mimo jiné dodatečné podezdění vynášecích pasů, pravděpodobně také přizdění starší severojižní zdi západního křídla při prvním dvoře a další stavební změny.

Klasicistní úpravy měly charakter zpevňování staticky narušených zdí, dodatečného vkládání dělicích příček a zřizování plent.

Uvedené dílčí poznatky dokládají odlišný a komplikovaný stavební vývoj než dosud uznávané hodnocení objektu, které vychází z elaborátu SHP zpracovaného v roce 1969. Nejvýrazněji se podařilo doplnit poznatky o stavebním vývoji předního stavení při Nerudově ulici. Není pravděpodobné, jak se domnívá F. Kašička, že stávající nadzemní zdivo vykazuje srůst dvou gotických (průjezdových) domů. Výrazný podíl renesančních konstrukcí v úrovni přízemí nasvědčuje spíše představě šírkové koncepce, vznikající ovšem na starších základech. Obdobně jednoznačné hodnocení hloubkových zdí jako za gotické je neúnosné. Představu průběžných zdí je nutno nahradit pilíři a vynášecími pasy, jejichž podezdívky obsahují již fragmenty novověkých architektonických detailů. V případě západního traktu je nutno konstatovat „sendvičový“ charakter zdiva (západní stěna průjezdu) tvořený převážně barokními přizdívkami. Řadu dalších korekcí obsahuje nálezová zpráva uložená v archivu NPÚ.

Přes pokročilou fázi rekonstrukce se podařilo výrazně doplnit dosavadní představu o stavebním vývoji objektu, ale zároveň je nutno zdůraznit řadu nezodpovězených otázek, které se snad podaří vyřešit v budoucnosti. Zde je nutno zdůraznit velmi drastický průběh rekonstrukce, která má zcela zničující dopad na výpovědní možnosti stavby (např. velkoplošné snímání omítek až na jádrové zdivo bez předchozího vyhodnocení, těžení klenebních zásypů). Domnívám se, že není nutno diskutovat o potřebě realizace stavebně historického průzkumu již v rámci projektové přípravy. Následná diskuse nad takto získanými informacemi, by se měla stát závazným východiskem pro záměr projektu a jeho realizaci.

Miroslav Kovář

Archeologický výzkum ve Šporkově ulici čp. 322/III

V srpnu až prosinci roku 2002 proběhl předstihový výzkum archeologického oddělení SPÚ na parcelách č. 455 a č. 456, patřících k domu čp. 322/III. Výzkum byl proveden na základě plánu majitele domu provést rekonstrukci budovy, včetně vybudování podzemních garáží.

Zkoumaná lokalita se nachází v místě bývalé osady Obora, o níž máme první písemné zprávy sice až z let 1278–82 (tou dobou zde byl zřízen jeden ze čtyř hromadných hrobů za tehdejšího hladomoru), ale je jisté, že počátky osady sahají hlouběji do minulosti. To dokládá i stavební historie budovy, na jejímž pozemku výzkum proběhl. Dům obsahuje ve své hmotě zdivo obdélné lodi zaniklého kostela sv. Jana Křtitele v Oboře. Lod' vznikla pravděpodobně v první polovině 16. století. Do doby gotiky je kladena stavba sakristie, ležící severovýchodně od lodi kostela (obr. 1). Ve východní části budovy je dochováno zároveň torzo zdiva románské rotundy. Jeho odkrytí vyvolalo v roce 1986 archeologický výzkum (pod vedením PhDr. Z. Dragouna) s cílem ověřit fragmenty rotundy vně budovy.

V rámci výzkumu pak byl prozkoumán celý interiér rotundy a na úroveň podlahy odkryt prostor sakristie severně od kruhové lodí kostela. Výzkum odhalil nesporně vysokou partii nadzemního zdiva svatyně, dosahující maximální výšky 203 cm. Vnější líc stavby výzkum ověřil jen v ojedinělých sondách. Zjištěný půdorys sondy byl tvořen kruhovou lodí o vnitřním průměru nadzemního zdiva 5,20 m a vnějším 7,30 m při síle zdi 1,05 m a půlkruhovou apsidou s vnitřním průměrem 3,70 m a síle zdiva 1,2 m. Zároveň byl odhalen na jižní straně rotundy původní vstup a na straně severní byl odkryt dodatečný další vstupní otvor, spojující loď se sakristií.

Obr. 1. Půdorys kostela po stavebních úpravách v 16. století.

Stavbu svatyně lze klást na základě výsledků výzkumu do 12. stol. V interiéru rotundy i mimo ni byly prozkoumány hroby prokazatelně starší. Střepy nádob z 9. – 10. stol., druhotně přemístěné do mladších situací, indikovaly ještě starší osídlení místa, jehož charakter se ale nepodařilo výzkumem konkretizovat. Informace z písemných a ikonografických pramenů spolu se zjištěními archeologického výzkumu nevylučují, že rotunda fungovala jako kněžiště obdélného kostela až do jeho zrušení.

Jako farní se kostel prvně připomíná roku 1363. Před husitskými bouřemi je kostel uváděn jako zchudlý a zpustlý, podací právo k němu vykonávala kapitula sv. Víta. Od husitských bouří byl v držení utrakvistů, ti jej pravděpodobně v roce 1546 opravili a rozšířili. V roce 1656, po splnutí Obory s Malou Stranou, ztratil sice svůj někdejší význam farního kostela a byl připojen jako filiální ke kostelu sv. Václava na Malé Straně, ale i poté patřil kostel a jeho hřbitov k oblíbeným místům posledního odpočinku malostranských obyvatel, včetně cizích umělců. Z italských uvedme za všechny jméno Giovanni Santiniho (1677–1723), mimo jiné architekta kostela na Zelené Hoře u Ždaru nad Sázavou. Z nizozemských zde byl pohřben například Jiljí Sadeler (1570 až 1629), autor mapy Čech z roku 1605 nebo Bartolomeus Spranger (1546–1611), manýristický malíř italské orientace žijící od roku 1580 v Praze.

Nejenom cizí umělci však byli vedle domácího obyvatelstva v těsném spojení s danou lokalitou. V šestnáctém století našla nový domov v bezprostředním okolí osady Obora poměrně velká skupina italských řemeslníků, obchodníků a po přesunutí císařského dvora do Prahy i císařských dvořanů. V poslední čtvrtině 16. století se celkově těžiště pražské italské kolonie přesunulo na Malou Stranu do farností spadajících pod kostely sv. Tomáše, P. Marie pod řetězem a sv. Jana v Oboře. V 90. letech pak malostranští Italové představovali uvnitř pražské italské menšiny nejsilnější skupinu a tehdy se také pokusil větší počet italských rodin založit společné osídlení na západ od nového tržiště, kde areál Malé Strany hraničil s Oborou sv. Jana. Využili situace, kdy se malostranská rada rozhodla koupit rozsáhlé zahrady Zejdlců ze Šenfeldu s domem v roce 1591 a další zahrady od Jana Jiřího Lafina roku 1592 v jejím sousedství a tím rozšířit obydlený areál města. Takto získaný stavební prostor byl vzápětí rozparcelován na 16 nových stavebních míst při stojících domech a rozdělil jej novou ulicí (dnešní Břetislavovou) uprostřed.

Na místě Lafinovské zahrady byly vedle původního domu postaveny další domy obrácené hlavním průčelím do Vlašské ulice. Budovateli těchto domů a prvními used-

líky pak byli Italové, kteří z osmi nových domů postavili sedm. V následujících letech zde hlavně Italové vykupovali další (z měšťanů jiné národnosti se tu zakoupil jen dvorský řezač skla Kašpar Lehman) a usazovali se i na druhé straně Vlašské ulice, kde od r. 1599 držel dům kupec František Cioca, a na druhé straně Břetislavovy ulice (zde si r. 1606 koupil původní Zejdlicovský dům čp. 303 císařský paumistr Horácius Fontana). O výše ležících domech, patřících pod jurisdikci Strahovského kláštera v Oboře sv. Jana nejsou přesné zprávy, i zde však sídlili Italové a tady r. 1601 vznikl z domu odkoupeného Vlašskou kongregací od Dominika de Bossiho Vlašský špitál. Stavbou špitálu a po r. 1604 pravděpodobně i přesídlením papežské nunciatury do jednoho ze zdejších domů se italský ráz ulice utvrdil a krátce nato se jí začalo říkat Vlašská (strada d'Italiani).

Hovořit o tomto nově zastavěném prostoru v západní části Malé Strany jako o italské čtvrti by ale bylo vzhledem k omezenému počtu domů v italském vlastnictví jistě přehnané. I přes poměrně rozsáhlou stavební aktivitu v bezprostředním okolí Obory zůstávala samotná obec chudá a nakonec je za Ferdinanda III. v roce 1656 začleněna, včetně kostela a hřbitova, do areálu Malé Strany.

V roce 1784 byl kostel josefínskými dekrety zrušen a již po dvou letech uzavřen. V r. 1791 shledala komise stavbu závadnou a doporučila odprodej soukromému zájemci, který měl současně vykopat hřbitov a zde nalezené pozůstatky pietně pohřbít. Kostelík koupil Josef Peiznach. V roce 1794 přikoupil ještě část dalších pozemků a posléze provedl přestavbu, při níž změnil kostel na obytný dům s tím, že byly ponechány někdejší vnější konstrukce. V březnu r. 1792 nebyly dosud veškeré kosti na bývalém hřbitově vykopány. Bylo jich prý nakonec 40 vozů. Obtížné mělo být i vyklizení krypty pod kostelem, jež neměla schody, takže 10 mužů muselo vytahovat pozůstatky po žebříku; odvoz si měl vyžádat dalších 16 dvojitých vozů. Kam byly ostatky převezeny, není známo. Charakter obytného domu si stavba udržela do dneška.

V roce 2001 provedlo archeologické oddělení, v rámci ověření terénní situace v prostoru hřbitova, zjišťovací sondy. Sondami byla potvrzena dobová informace o vykopání zrušeného hřbitova. V intervalu dvou metrů pod současným povrchem byla parcela kompletně překopána a kostry odstraněny. Výjimku tvořily samostatné kosti, již dříve umístěné do druhotné (neanatomické) pozice – takovéto situace vznikly během fungování hřbitova při mnohonásobném opakovaném ukládání pohřbů na stejné místo, kdy starší hroby byly ničeny mladšími. Z roztroušených lidských skeletů byly v době likvidace hřbitova odvezeny v dřívě míře velké kosti (stehenní, pažní a lebky) a na místě, v překopané úrovni, pak částečně zůstaly kosti a kůstky drobnějšího charakteru. Archeologické vrstvy původního středověkého horizontu se nedochovaly. Zjišťovací výzkum konstatoval, že pod vrstvou zrušeného hřbitova se nachází ještě blíže neurčený počet anatomicky uložených pohřbů.

Obr. 2. Hrob č. 3. Mezi odkrytím, dokumentováním a rozebráním tmavší levé a světlejší pravé části (od kolen dolů) uplynulo přes jeden a půl měsíce. Přesto díky použité metodě dokumentace výzkumu bylo možné následně, pomocí počítače, kostru prakticky dokonale sjednotit.

Po vyhodnocení zjišťovacích sond bylo zřejmé že, i přes značné narušení lokality, je před zahájením stavebních prací nezbytné provést poměrně rozsáhlý archeologický průzkum. Ten nakonec proběhl v měsících srpnu až prosinci roku 2002. Hlavním cílem archeologického působení na lokalitě bylo zdokumentovat a vyzvednout pohřby v ohroženém výseku hřbitova. Pro zvládnutí prací v reálném časovém úseku (již po prvních dnech výzkumu bylo jednoznačné, že kosterních nálezů bude několik set) byla vypracována metoda terénní dokumentace koster pomocí digitálního fotoaparátu, přesné metrové geodetické sítě, pomocných os jednotlivých pohřbů a nivelačního přístroje s tím, že veškeré práce spojené s archeologickým dokumentováním budou provedeny digitální formou, včetně zpracování výsledku výzkumu (obr. 2). Popsaným způsobem se podařilo během 4 měsíců vyzvednout a zdokumentovat přes 600 kostrových hrobů. Na použité metodě byla přitom nejpřínosnější ta skutečnost, že přes rychlost rozebírání kostrových pohřbů nejenom že neutrpěla přesnost dokumentace, ale naopak vzhledem k použité technice lze jednoznačně konstatovat její zpřesnění. To platí hlavně pro fázi kresebného zpracování, kdy na základě digitální fotografie byl každý pohřeb umístěn pomocí přesných geodetických a nivelačních bodů do virtuálního prostoru a nadmořské výšky v počítači. Kostra pak zde byla překreslena a i kresba následně umístěna na patřičné místo celkového plánu lokality. Částečné zkreslení délky koster, vznikající vlastnostmi optiky fotoaparátů, bylo minimalizováno pomocí pomocných os (umístěných mezi dvěma body zachycenými zároveň s body sítě na každém snímku dokumentujícím kostru), u kterých byla při digitální dokumentaci vždy zaměřena a do samostatného plánu zanesena její délka. Tím byl získán kontrolní údaj pro kalibraci rozměru kostry. Pro zjednodušení a zpřehlednění digitálního plánu hřbitova byl celý výzkum výškově rozčleněn do deseti úrovní. Každá úroveň zobrazila výsek hřbitova o mocnosti 10 cm. Jako klíčová informace pro zařazení kostry do dané úrovně byla zvolena nejvyšší niveleta daného pohřbu (ne všechny pohřby byly uloženy vodorovně, někdy se původně vodorovné pohřby propadly částečně do starších pohřbů). K práci s nálezy byl zvolen obvyklý postup využívaný na archeologických výzkumech.

Zkoumaný horizont hřbitova byl nezvyklý dokonalým splynutím hrobových jam s okolním terénem. Hrobové jámy, na jiných výzkumech zpravidla rozpoznatelné, jako by zde chyběly. Na začištěných řezech vznikla situace, kdy pohřby byly zdánlivě uzavřeny uprostřed jednolité úrovně pohřebního horizontu, jako by byly obklopené zeminou ze všech stran. Samozřejmě že se jednalo o pouhé zdání a hrobové jámy nebyly rozpoznatelné pouze pro vícenásobné překopání místa. Opětovné promíchávání stejné hlíny ve stejném prostoru vedlo k dokonalému splynutí hrobových jam s okolím.

Jak již bylo řečeno, v horizontu výzkumu se prakticky nezachovaly žádné klasické archeologické situace. Výjimku tvořilo několik zdív. Nejstarší z nich se nacházelo v severovýchodním nároží výzkumu v místě cca 3 metry vzdáleném od rotundy odkryté v roce 1986. Torzo zdíva bylo cca 1,2 m dlouhé, orientované východ západ a bylo složeno z lomových opukových kamenů spojených maltou odpovídající složením maltám používaným na nejstarších pražských zděných stavbách. Niveleta zdíva odpovídala niveletě spodní úrovně předzákladu rotundy. Původní tvar zdíva, pro značnou narušenost, nelze interpretovat. Datovací materiál nebyl v místě zdíva zachycen.

Další zdivo, u kterého ale můžeme s velkou pravděpodobností určit původní význam, je stavěno na jíl z lomové opuky, a s největší pravděpodobností se jedná o ohradní zdivo hřbitova. Datovací horizont byl sice i zde mladšími pohřby zlikvido-

ván, z celkové situace a umístění zdiva (nacházelo se cca 6 až 8 metrů od kostelní zdi) ho můžeme s poměrně značnou pravděpodobností přiřadit ke gotické fázi kostela.

Nejmladší skupinu odkrytých zdív tvoří základy pilířů z různých fází existence kostela nerovnoměrně rozložených podél jižní zdi kostelní lodi. Ani ty ale nebylo možno přesněji časově zařadit.

Absence datovacího materiálu vztahujícího se ke zdím byla v přímém protikladu k bohatému souboru datovacího materiálu vztahujícího se k jednotlivým hrobům. Dá se říci, že každý druhý až třetí hrob v sobě obsahoval pohřební výbavu, která umožní jeho časové určení. Z nálezů v hrobech je třeba jmenovat hlavně medailonky, křížky, růžence, prsteny a oděvní součásti z trvanlivých materiálů. Celkově se jedná o několik set drobných předmětů. V současné době probíhá jejich čištění a konzervace. Vzhledem k rozsahu souboru však tyto práce budou dlouhodobého charakteru.

Samotné kosterní pozůstatky byly po vyzvednutí převezeny do antropologického oddělení Národního muzea v Praze, kde v současné době probíhá jejich čištění, zkoumání a příprava k trvalému uložení do zdejšího depozitáře. I zde je nutno počítat při zpracování s termínem delším než 24 měsíců.

Obr. 3. Plán rozsahu a zachovalosti hřbitovního horizontu.

Třebaže zpracování výsledků popsaného výzkumu je teprve na začátku, již dnes lze konstatovat některá základní fakta:

- přes poměrně značný rozsah výzkumu zůstává většina kosterních pozůstatků (z těch, které přečkali likvidaci hřbitova v roce 1784) zachována v místě. (obr. 3, plocha s vlevo orientovanými šikmými čarami)
- i pod úrovní provedeného výzkumu zůstává nadále spodní partie hřbitova o mocnosti 60–200 cm zachována (obr. 3, plocha s vpravo orientovanými šikmými čarami)
- na geologické podloží byla dokopána jen menší část hřbitovního horizontu (obr. 3, plocha s kolmými čarami)
- přestože zkoumaná lokalita se nachází v bezprostředním sousedství původní románské svatyně, hroby zde vyzvednuté je nutno zařadit do období baroka, v menší míře renesance a ojediněle do gotiky. Jako románský byl přesvědčivě identifikován pouze jediný pohřeb, který zůstal v profilu mimo rozsah stavební jámy
- na základě rozboru pohřební výbavy bude možné až polovinu pohřbů rámcově zadatovat
- již při prvních rozbořích pohřební výbavy se prokázala spojitost místa s italským prostředím. Z prvních 10 vyčištěných medailonů jsou 2 italského původu. Tato skutečnost koresponduje s historickým doložením italských přistěhovalců v naší sledované lokalitě
- konkrétní ztotožnění jednotlivých pohřbů s historickými osobnostmi zde pohřbenými není pravděpodobné. Jména je sice možné v matriční knize pohřbů vystopovat, ale ne místo konkrétního uložení. Nejznámější osobnosti byli navíc pochováni v interiéru kostela, kterého se výzkum nedotkl. Je pravděpodobné že právě ostatky

známých osobností byly po likvidaci hřbitova přednostně přesunuty a znovu pietně uloženy.

Martin Omelka